

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Minna Laakso

SEINÄJOEN ROUTAKALLIO – AVOLOUHOKSESTA VIRKISTYSALUEEKSI

Ympäristövastuullista osallisten yhdyskuntasuunnittelua

Aluetieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2014

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Johdatus tutkimuksen aiheeseen	7
1.2. Tutkimuksen kohde, tavoitteet, tutkimusmenetelmä ja viitekehys	10
1.3. Keskeiset käsitteet	11
1.3.1. Ympäristövastuu	11
1.3.2. Yhdyskuntasuunnittelu	11
1.3.3. Vuorovaikutteinen suunnittelu	12
2. YMPÄRISTÖVASTUU	13
2.1. Ympäristö ja sen virkistyskäyttö	13
2.2. Yhteiskunnan ympäristöpoliittinen herääminen	18
2.3. Ympäristövastuun ja yhteiskuntavastuun tiedostaminen	22
2.4. Ympäristöä koskeva sääntely	25
3. VUOROVAIKUTTEINEN YHDYSKUNTASUUNNITTELU JA ALUEIDEN KÄYTTÖ	30
3.1. Ympäristö ja sen virkistyskäyttö osana maankäytön suunnittelua	30
3.2. Kunta alueen käyttäjänä ja suunnittelijana	36
3.2.1. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan vaikutukset kunnan suunnitteluun	36
3.2.2. Kunta päättää yleiskaavasta ja asemakaavasta sekä virkistys- ja ulkoilualueista	40
3.3. Osallisten vuorovaikutteinen kaavoitusprosessi kuntasuunnittelussa	46
4. SEINÄJOEN ROUTAKALLIO TUTKIMUKSEN KOHTEENA	56
4.1. Seinäjoki ja Routakallio	57

4.2. Tutkimusongelma ja tutkimuksen viitekehys	63
4.3. Tutkimusmenetelmä ja aineisto	66
4.4. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	70
5. SEINÄJOEN ROUTAKALLION VIRKISTYSALUE	73
5.1. Routakallion virkistysalueen toiminnot, erityispiirteet ja rooli osana Seinäjoen virkistysalueiden kokonaisuutta	73
5.1.1. Routakallion virkistysalueen toiminnot	73
5.1.2. Routakallion virkistysalueen luontoympäristön erityispiirteet	100
5.1.3. Routakallion virkistysalue osana Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta	104
5.2. Ympäristön huomioiminen Routakallion virkistysalueella	112
5.2.1. Ympäristövastuu	112
5.2.2. Ympäristön huomioiminen Routakallion virkistysalueella	115
5.2.3. Toimintojen ja näkökulmien ristiriidat Routakallion virkistysalueella	119
6. YHTEENVETO	124
6.1. Yhteenveto tutkimuksessa esitetyistä toiveista ja näkemyksistä, luonnon erityispiirteistä ja Routakallion asemoitumisesta osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta	124
6.2. Ympäristövastuu ja ristiriidat Routakallion virkistysalueella	128
6.3. Pohdintaa ympäristövastuusta ja vuorovaikutteisesta yhdyskuntasuunnittelusta Routakallion virkistysalueella	133
6.4. Jatkotutkimuksia ja ideoita matkalla kestävän kehityksen Routakallioksi	136
LÄHDELUETTELO	139
LIITTEET	148
LIITE 1. Teemahaastattelurunko ja -kysymykset	148
LIITE 2. Haastatellut henkilöt	149

LIITE 3. Routakallio -työryhmän kokousasialista 29.4.2014	150
LIITE 4. Ilmakuva Seinäjoen Routakalliosta	151
LIITE 5. Kartta Seinäjoen Routakalliosta	152

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Säännösten tärkeysjärjestys oikeusvaikutusten kannalta	34
Kuvio 2. Kaavaprosessi kunnassa	49
Kuvio 3. Seinäjoki – Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskus	57
Kuvio 4. Tutkimusongelman teemat	64
Kuvio 5. Tutkimuksen viitekehys	65
Taulukko 1. Teollisuus ja työnantajien (TT) määrittelemät yhteiskuntavastuun pilarit ja niiden keskeiset sisällöt	23
Taulukko 2. Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoja	27
Taulukko 3. Seinäjoen kaupungin avainluvut	58
Taulukko 4. Seinäjoen kaupunki – asuminen	59
Taulukko 5. Seinäjoen kaupunki – koulutus	59
Taulukko 6. Seinäjoen kaupunki – työmarkkinat	60

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Minna Laakso

Pro gradu -tutkielma:Seinäjoen Routakallio – avolouhoksesta virkistysalueeksi:
Ympäristövastuullista osallisten yhdyskuntasuunnittelua**Tutkinto:**

Hallintotieteiden maisteri

Oppiaine:

Aluetiede

Työn ohjaaja:

Seija Virkkala

Valmistumisvuosi:

2014

Sivumäärä: 153

TIIVISTELMÄ:

Ympäristönäkökohdat vaikuttavat nykyisin kunnissa ja kaupungeissa isoihinkin tehtäväkokonaisuuksiin. Yhdyskuntasuunnittelulla pyritään saavuttamaan kestävä lopputulos, jossa huomioidaan monia eri näkökulmia. Perustuslain 20 §:ssä todetaan, että vastuu luonnosta, luonnon monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Ympäristön tilan muutokset liittyvät teollistumiseen ja kaupungistumiseen. Ympäristön suojelemiseksi on synnytetty lainsäädäntö ja muita ympäristönkäyttöä sääteleviä ohjauskeinoja. Ihmiskunta on sitoutunut kestävä kehityksen tavoitteeseen, jossa merkityksellisinä nähdään vastuut ympäristöstä, sosiaalisista ja taloudellisista tekijöistä. Kestävä kehitys huomioi myös tulevien sukupolvien oikeudet. Ympäristövastuussa keskeistä on luonnonvarojen tehokas käyttö, säästeliäisyys, vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastonmuutoksen torjuminen ja vastuu yhteisön tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista. Ympäristönsuojelulain yleisiin tavoitteisiin kuuluvat muun muassa ihmisten terveys ja viihtyvyys, jäteongelman ehkäisy, ympäristön kokonaisvaltainen huomioiminen ja kansalaisvaikuttamisen lisääminen.

Alueiden käyttöä ja rakentamista säädetään maankäyttö- ja rakennuslailla (MRL). Lailla luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle ja edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Lisäksi lailla turvataan jokaisen osallisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus ja avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa. MRL:ssä korostetaan suunnitteluprosessien ja -käytäntöjen vuorovaikutteisuutta. Suomen alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä on hierarkkinen. Ylinnä ovat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joilla ohjataan maakuntakaavoitusta, joka taas ohjaa kuntien kaavoitusta. Kunnat ja kaupungit käyttävät kaavoitusmonopolia. Asemakaavalla kuntien alueidenkäyttö järjestetään yksityiskohdittain ja siinä määrätään myös virkistysalueista. Suomen virkistysalueista suurin osa on kuntien ylläpitämiä.

Tällä tutkimuksella on kerätty tietoa asukkaiden ja muiden osallisten toiveista ja näkemyksistä koskien Routakallion avolouhoksen muuttamista ympäristövastuulliseksi osallisten virkistysalueeksi. Haastatte- luissa Routakallion virkistysalueesta muodostui elämyksellinen, yhteisöllinen, ympäristön huomioiva harrastepaikka, jossa liikunnan lisäksi voidaan virkistyä luonnon, monipuolisen palvelutarjonnan, matkailun, majoituksen ja tapahtumien tarjoamien virikkeiden avulla. Paikka tarjoaa erityisyyttä, elämyksiä ja kokemuksia niin paikallisesti, maakunnallisesti, valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin kaiken ikäisille ihmisille. Jotta Routakallion muutos avolouhoksesta kestävä kehityksen virkistysalueeksi tapahtuisi, tulisi kaavoitusprosessiin osallistuvien osallisten edustaa lähestulkoon kaikkia seinäjokelaisia. Ympäristövastuun taas tulisi suodattaa läpi kaikkien Routakallion osallisten toiveiden ja näkökulmien osaksi ympäristön huomioivaa taloudellista sektoria. Edellä mainituin ehdoin ja sisällöin Routakallion muutosprosessin avolouhoksesta virkistysalueeksi voidaan nähdä toteutuvan ympäristövastuullisena osallisten yhdyskuntasuunnitteluna.

AVAINSANAT: ympäristövastuu, vuorovaikutteinen kaavoitus, osallisuus, yhdyskuntasuunnittelu, kestävä kehitys

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus tutkimuksen aiheeseen

Kotakorpi (2011: 83–84) toteaa, että ympäristönäkökohdat vaikuttavat kunnissa jo isoihinkin tehtäväkokonaisuuksiin. Yksi keskeisimpiä asioita on maankäytön suunnittelu. Varsinkin suurissa kaupungeissa yhdyskuntarakenteen hajauttamisen ympäristövaiikutukset ovat tiedossa. Lisääntyvien päästöjen lisäksi yhdyskuntarakenteen hajoaminen ja laajentuminen on myös taloudellisesti kestäväntöntä. Hajallaan asuminen lisää yhdyskuntatekniikan, liikenteen ja palveluiden järjestämisen kustannuksia. Ilmastopolitiikassa aktiivisesta ja ennakoivasta otteesta seuraa monia hyötyjä. Kotakorpi (2011: 84) näkee pitkän aikavälin strategisen sitoutumisen vähähiilisyysuuden luovan uusia mahdollisuuksia ympäristöliiketoiminnalle ja sitä kautta uusille työpaikoille. Olemalla edelläkävijä ilmastomuutoksen torjunnassa kaupunki saa imagohyötyä.

Alueiden käytön ja rakentamisen haasteet, tarpeet ja uudet mahdollisuudet perustuvat ihmisyhteisön toiminnan ja kulttuurin muutoksiin. Kun alueita suunnitellaan, samalla pyritään sekä vaikuttamaan tulevaisuuden muotoutumiseen että vastataan ihmisyhteisön tarpeisiin. Suunnittelua voidaankin luonnehtia sekä käytännölliseksi ongelmanratkaisuksi että toivon järjestämiseksi. Toivon järjestäminen tuottaa näköaloja siihen, mikä on mahdollista. (Hentilä 2012: 50.)

Ympäristöhallinnon harjoittaman alueidenkäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen tavoitteena on edistää hyvää elinympäristöä, yhdyskuntien kestävä kehitystä, rakentamisen laatua ja avointa, vuorovaikutteista toimintakulttuuria. Alueidenkäytön suunnittelun tärkeänä tavoitteena on eheyttää yhdyskuntarakennetta ja hallita hajauttamiskehitystä. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen ensisijaisena keinona nähdään täydennysrakentaminen. Suomessa suurin täydennysrakentamispotentialiaali muodostuu modernistisen kaupunkisuunnittelun tuloksena syntyneistä vajakäyttöisistä ja väljästi rakennetuista alueista sekä jälkiteollisen murroksen myötä vapautuneista tai vapautuvista alueista. Alueiden käytössä ja suunnittelussa ympäristöhallinto tukeutuu maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL). (Hentilä 2012: 50, 54–55.)

”Julkisen kaupunkitilan muotoutumiseen vaikuttaa elämystalouteen liittyen ilmiöiden ja palveluiden kysynnän kasvu. Kokemuksellisen kaupunkitilan syntyä edistää mahdollisuus kaupunkiviljelyyn sekä erilaisten liikuntaympäristöjen liittäminen osaksi julkisten ulkotilojen kehittämistä. Kaupunkitapahtumia ja erilaisia projekteja toteutetaan yhä useamman sosiaalisen median tuella, bottom-up periaatteella. Voisiko täydennysrakentamisalueiden kaupunkitilojen omaehtoisesta, asukaslähtöisestä tuunaamisesta tulla kilpailu- ja vetovoimatekijä? Yhteisölliset urbaanit teot ja tapahtumat voisivat muokata kaupunkitiloista eräänlaisia indie-paikkoja, jossa NIMBYt (not in my backyard) korvautuvat YIMBYillä (yes, in my backyard). Tämä tarkoittaa suunnittelun näkökulmasta kaupunkitilan toiminnallisen keskeneräisyyden ja esteettisen moniarvoisuuden hyväksymistä ja tukemista.” (Hentilä 2012: 55.)

Suomessa alueiden käytön suunnittelujärjestelmä on hierarkkinen. Se muodostuu valtakunnallisesta alueidenkäytön tavoitteesta, maakuntakaavasta, yleiskaavasta ja asemakaavasta. Maakuntakaava on seudullinen kaava ja siinä esitetään muun muassa seudullisesti tärkeiden ulkoilureittien linjaukset. Kunnan tai sen osan yleispiirteistä alueiden käyttöä ohjataan yleiskaavoituksella. Asemakaavoitus koskee lähiympäristön suunnittelua ja siinä määritellään esimerkiksi ulkoliikunta-alueiden ja kävely- ja pyöräteiden tarkemmat sijaintipaikat. (Hentilä 2011: 18; Ekroos 2001a: 338–339.)

Yhdyskuntasuunnittelu on monialaista kuntien vastuulla olevaa toimintaa. Jotta saavutettaisiin kestävä lopputulos, huomioon on otettava useita eri näkökulmia. MRL edellyttää kaavoitustyössä vuorovaikutteisuutta. Kaavoitus on prosessi, jonka alkuvaiheeseen kuuluvat osallistumis- ja arviointisuunnitelmien laadinta. Virkistysalueita suunniteltaessa kunnan liikuntatoimen tulisi osallistua kaavoitusprosessiin, jotta kaavoittaja saisi käyttöönsä riittävät perustiedot ulkoilun olosuhteista, kuten hiihtoladuista ja ulkoilureiteistä. Kaavan valmisteluvaiheessa arvioidaan myös sen vaikutus ja suunnitelma tulisi arvioida myös ulkoilun olosuhteiden näkökulmasta. Hentilä (2011: 18) toteaa, että vähimmäisvaatimus on, että liikuntatoimelta pyydetään kaavaehdotuksesta lausunto. Vielä parempi menettely on jatkuva aktiivinen yhteydenpito liikunta- ja kaavoitustoimen välillä. Näin tieto ajankohtaisista hankkeista ja kehitysnäkymistä välittyy. Hyvinvoinnin kannalta ajateltuna liikunnalla ja ulkoilulla on kuntalaisille suuri merkitys. Terveellisiä, turvallisia ja viihtyisiä yhdyskuntia ei rakenneta ilman hyviä liikunnan ja ulkoilun olosuhteita. (Hentilä 2011: 18.)

Ympäristöministeriön (2008) sivustolla mainitaan, että suuri osa virkistysalueista on kuntien perustamia ja ylläpitämiä ja että valtio tukee kuntia näiden alueiden hankinnassa ja hoitamisessa. Jotta kuntalaisille voitaisiin järjestää paremmin virkistäytymismahdollisuuksia, osassa kunnista on perustettu virkistysalueyhdistyksiä. Hentilän (2011: 18) mukaan terveellisessä, turvallisessa ja viihtyisässä elinympäristössä on miellyttävä ulkoilla. Edellä mainitut elinympäristön ominaisuudet ovat yhdyskuntien suunnittelua ohjaavan maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) keskeisenä tavoitteena. Suunnittelun avulla yhdyskuntien, kaupunkien ja kuntakeskusten eri toiminnot sijoitetaan, mitoitetaan ja yhdistetään toisiinsa.

Elinympäristön luontokokemukset vaikuttavat ihmisten psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Suomalaisissa kaupungeissa rakennetut puistot ovat osa kaupunkiluontoa yhdessä metsien, niittyjen, peltojen, vesien ja rantojen kanssa. (Sipilä, Bäcklund & Tyräinen 2009: 39–40.)

”Ihmisten mahdollisuuksia ylläpitää omaa toimintakykyään ja elämänlaatuaan kaupungeissa voidaan edistää keräämällä tietoa kaupunkiluontoon liittyvistä kokemuksista ja arvostuksista. Millaiset alueet koetaan puoleensavetävinä, millaisia vältellään ja millaisia luontokokemuksia ihmiset kaupungeissa yleensäkin kaipaavat?” (Sipilä ym. 2009: 40.)

Pohdittavaa riittää myös siinä, millaisin edellytyksin kaupunkiluontoon liitetyt kokemukset ja arvostukset voisivat olla luontoalueita koskevassa suunnittelussa tasaveroista tietoa teknis-taloudellisen ja ekologisen luontotiedon rinnalla. Osallistumisen tuottama informaatio pitäisi nähdä yhtä pätevänä ja tarpeellisena informaationa kuin luontoa koskeva teknis-taloudellinen tai ekologinen informaatio. Ongelmallista kokemus- ja arvostuspohjaisessa tiedossa on se, että myönteisten luontokokemusten laatukriteerit voivat nousta kokonaan toisenlaisista tulkintakehikoista ja olla myös keskenään ristiriitaisia. Osallistumisen tuottama luonnon arkikokemuksen unohtuminen suunnitteluprosessissa selittynee osin sillä, että virkistys- ja maisema-arvoja heikentäviin maankäyttöratkaisuihin ei liity samalla tavoin sanktioita kuin esimerkiksi laeilla turvattujen ekologisten tai kulttuurihistoriallisten arvojen heikentämiseen. (Sipilä ym. 2009: 40–41.)

”Maankäyttö- ja rakennuslaissa kestävää kehitystä käytetään nimenomaan tavoitteena, ei suoranaisesti velvoittavana periaatteena tai säännöksenä. Kestävän kehityksen eri osa-alueet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen, ovat maankäyttö- ja rakennuslaissa tasa-arvoisia siten, että niitä kaikkia pyritään edistämään ja tavoittelemaan samanaikaisesti. Maankäyttö- ja rakennuslaki siis edellyttää kestäväen kehityksen eri aspektien tasapainoista edistämistä, sillä mitään kestäväen kehityksen osa-aluetta ei ole tavoitesäännöksissä priorisoitu. Yhteensovittava näkökulma onkin varsin tavanomainen alueidenkäytön suunnittelussa. Kestävä kehitys pitää sisällään myös jossain määrin ristiriitaisia päämääriä, joten kestäväen kehityksen edistäminenkin saattaa edellyttää arvovalintoja ja erilaisten näkökulmien painottamista tämän laajan tavoitteen puitteissa.” (Ekroos 2001a: 333.)

1.2. Tutkimuksen kohde, tavoitteet, tutkimusmenetelmä ja viitekehys

Seinäjoella sijaitseva Routakallio on tällä hetkellä maa-ainesten ottoalue. Alueelta on louhittu maa-ainesta 1960-luvulta lähtien. Maa-ainesta on käytetty muun muassa Tampere-Parkano-Seinäjoki -rautatien rakentamiseen. Paraikaa alueelta louhitaan kiiviainesta Seinäjoen yhdyskuntarakentamiseen ja muun muassa Seinäjoen itäisen ohi-tustien rakentamisen kalliomurske otetaan pääosin Routakalliolta. Ympäristölupa päättyy alueella vuonna 2019 ja louhinta alueella loppuu. Maakuntakaavassa alueelle on merkitty merkinnät, louhinnan alue sekä virkistys- ja matkailukäyttö. Louhoksen oton jälkeen Routakalliolle rakentuu virkistysalue. Asemakaavoitus on tarkoitus toteuttaa alueella vuosina 2015–2016. (Seinäjoen kaupunki 2010; Korhonen 2012; Hakala 2013.)

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on kerätä tietoa siitä, mitä toimintoja Routakalliolle rakentuvalla virkistysalueella halutaan olevan, mitkä ovat Routakallion luontoympäristön erityispiirteet ja miten Routakallio asemoituu osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta. Toisena tavoitteena on selvittää haastateltujen käsityksiä ympäristövastuusta sekä siitä, mitä ympäristövastuu on Routakalliolla. Lisäksi hahmotellaan Routakallion alueen ristiriitoja. Aineisto on kerätty teemahaastatteluin mahdollisimman monipuoliselta aiheen intressipiiriin kuuluvalta haastateltujen joukosta. Tutkimuksen viitekehys on muodostettu ympäristövastuun ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun teorioista. Haastatteluaineistoa analysoimalla tarkastel-

laan lopuksi Routakallion ympäristövastuullisen ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnitteluprosessin toteutumista muutettaessa alue avolouhoksesta virkistysalueeksi.

1.3. Keskeiset käsitteet

1.3.1. Ympäristövastuu

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta, luonnon monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Vastuunkantajina ovat siten oikeudelliset henkilöt, organisaatiot ja yksityiset henkilöt. Ympäristön tilan muuttuessa on synnytetty varsinainen ympäristön suojelemiseksi annettu lainsäädäntö ja muut ohjaukeinot. Ihmiskunta on sitoutunut kestävän kehityksen tavoitteeseen ja huomioon otetaan myös tulevien sukupolvien oikeudet perustarpeidensa tyydyttämiseen. (Kuusiniemi 2001b: 49–53.) Ympäristönsuojelun yleisiin tavoitteisiin kuuluvat ympäristön pilaantumisen ennaltaehkäisy, ihmisen terveys ja viihtyvyys, luonnon kestävyys ja monimuotoisuus, jäteongelman ehkäisy, ympäristön kokonaisvaltainen huomioonottaminen, kansalaisvaikuttamisen lisääminen, luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmastonmuutoksen torjuminen. (Kumpula 2001a: 1111–1114.)

1.3.2. Yhdyskuntasuunnittelu

Yhdyskuntasuunnittelu kohdentuu ensisijaisesti alueisiin. Sitä kutsutaan myös maankäytön tai ympäristön käytön suunnitteluksi tai fyysiseksi suunnitteluksi. Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä on Suomessa hierarkkinen ja se muodostuu valtakunnallisesta alueidenkäytön tavoitteesta, maakuntakaavasta, yleiskaavasta ja asemakaavasta (Hentilä 2011: 18). Maankäyttö on rajoiltaan määriteltyjen alueiden tai käyttöyksiköiden taloudellista ja muuta hyödyntämistä. Maankäytön suunnittelun tavoitteena on ohjata yhdyskuntien rakentamista, luonnonvarojen käyttöä, maisemallisia toimenpiteitä, kunnallistekniikkaa ja ympäristönsuojelua. Maankäytön suunnittelu jaetaan oikeusvaikutukselliseen ja oikeusvaikutuksettomaan suunnitteluun. Oikeusvaikutukselliset suunnitelmat ovat yleensä kaavoja tai niihin rinnastettavia suunnitelmia, kuten tie- ja luonnonsuojelu-

suunnitelmia. Oikeusvaikutuksettomat suunnitelmat toimivat yleensä informaatiovälineenä ja viranomaisten sisäisten toimien yhteensovittamisvälineenä. (Hollo 2004: 54–55)

1.3.3. Vuorovaikutteinen suunnittelu

Maankäyttö- ja rakennuslain yksi keskeisistä tavoitteista on suunnitteluprosessin vuorovaikutteisuus ja avoimuus. Vuorovaikutteisuus ja avoimuus koskee sekä maakunta-, yleis- että asemakaavoitusta. Vuorovaikutteinen suunnittelu on kaavoituksen suunnitteluprosessin eri osapuolten kumppanuutta. Se korostaa yhteistyötä ja vuorovaikutteisuutta. Kaavoitus tulee järjestää ja toteuttaa niin, että osallisilla on mahdollisuus olla mukana kaavan valmistelussa. Kuntalaisella on oikeus tietojen saantiin. Kunnan taas on lisättävä, parannettava ja helpotettava tiedottamista ja tietojen saatavuutta. Kaavaprosessin kulku kunnassa etenee vireilletulon ja valmistelun kautta julkiseen nähtävilläoloon ja päättyy lopulta kaavan hyväksymiseen. (Räihä 2000: 57–59.)

2. YMPÄRISTÖVASTUU

2.1. Ympäristö ja sen virkistyskäyttö

Kuusiniemi (2001b: 45) toteaa ympäristö -käsitteen olevan moniulotteinen ja laaja-alainen ja että yleiskielessä sitä käytetään väljämerkityksellisesti. Nykyään käytetään monesti ilmaisua ympäristö sellaisissakin yhteyksissä, joissa aikaisemmin puhuttiin luonnosta. Ympäristöoikeudessa ympäristö on lähtökohdiltaan ihmiskeskeinen. Ihmisen ympäristö koostuu kolmesta kerroksesta: alkuperäisestä ekologisesta ympäristöstä (luonto), alkuperäisestä sosiaalisesta ympäristöstä (sosiaalinen ympäristö) ja nykyihmisen ekologis-sosiaalisessa ympäristössä aiheuttamista muutoksista, teollistumisesta, kaupungistumisesta ja niin edelleen (kulttuuriympäristö). Enbuske (2010: 17) määrittää alkuperäisen luonnon luontona ilman ihmistä. Ihminen, inhimillinen kulttuuri ja luonto muodostavat yhdessä ympäristön. Näin ollen ihmisen vaikutus luontoon tekee luonnosta ihmisen ympäristön.

Ympäristö -käsitteen kehitys kuvastaa Enbusken (2010: 14) mukaan ympäristön ja luonnon teemojen merkityksen kasvua ihmisen jokapäiväisessä elämässä. Painotus on yhä enemmän siirtynyt tarkoittamaan elollista luontoa ja eri eliölajien vuorovaikutusta, ekologiaa, joka vastaavasti on laajentunut biologiasta elottoman ja elollisen luonnon vuorovaikutukseen. Yhä enemmän käytetään myös nimitystä biodiversiteetti. Myös biodiversiteetille on annettu monta merkitystä (Metsäteollisuus 2012). Yhdelle biodiversiteetti merkitsee lajimäärää, toiselle lisäksi lajien runsaussuhteita ja kolmannelle se tarkoittaa myös elinympäristöjen vaihtelevuutta. Pienimmällä tasollaan biodiversiteetti on lajien ja yksilöiden geenikoostumuksen vaihtelua. Luonnon biodiversiteetin eli monimuotoisuuden määrän tai tason arviointi on vaikeaa, koska biodiversiteetti on kaikkea edellä mainittua ja yksittäisellä luvulla voidaan kuvata vain yhtä osatekijää. Biodiversiteetille ei sinänsä edes voida antaa yhtä ainoaa arvoa tai lukua. (Emt.)

Ympäristöministeriön (2012b) -sivustolla luonnon monimuotoisuudella todetaan tarkoitettavan eliölajien runsautta, niiden perintötekijöiden vaihtelua ja elinympäristöjen moninaisuutta. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on nostettu luonnonsuojelulla kaiken suojelutoiminnan kulmakiveksi. Luonnontila.fi (2010) -sivustolla biodiversitee-

tillä mainitaan tarkoitettavan biologisen elämän moninaisuutta. Ilmaukset biologinen monimuotoisuus tai luonnon monimuotoisuus tarkoittavat suomenkielisinä ilmauksina samaa asiaa.

Haila (2001: 14–15) esittää, että ei ole selvää, että ympäristöä voi arvioida aina ja kaikkialla samoin kriteerein. Jos näin olisi, ympäristö olisi aina ja kaikkialla yksi ja sama. Ihmisen elinympäristö on eletty ympäristö ja ihmisten elinympäristöön sisältyvät erilaiset asiat muodostuvat tärkeiksi ihmisen elämän kulussa. Joillain kriteereillä ihmiskunnan yhteinen ympäristö on yhtenäinen, toisilla kriteereillä moninainen (Haila 2001: 16).

Lyytimäki ja Hakala (2008: 186) toteavat, että elonkirjo ei lopu metsiin tai maaseudulle vaan jatkuu asustuskeskuksissa. Aiemmin kaupunkien paikalla olleet ekosysteemit ovat yleensä hävinneet ja alkuperäislajistoista vain sopeutuvimmat ja sitkeimmät kasvilajit ja eläimet ovat jääneet paikalle. Kaupunkien rikkain eliöstö löytyy puistoista, hautausmailta ja erityyppisiltä joutomailta. Eniten ihminen on muuttanut ehkä maaperän eliöstöä rakentamalla rakennuksia ja asfaltoimalla. Kaupungit ovat elinympäristöjä, jotka ihminen on rakentanut itselleen. Setälä (2006: 38–39) määrittelee käsitteen kaupunki luonnontieteilijän näkökulmasta seuraavasti:

”Kaupunki on rakenteeltaan muusta ympäristöstä poikkeava, alueellisesti rajautunut kokonaisuus, jota asuttaa näkyvimmin yhdestä lajista, ihmisestä koostuva eliöyhteisö” (Setälä 2006: 38–39).

Taajamissa tavoitellaan siisteyttä ja järjestelmällisyyttä, jotka halutaan ulottaa ihmis-toiminnan lisäksi myös luontoon. Rakennettu ja rakentamaton ympäristö on usein selkeästi rajattu toisistaan erilleen ja maaseudulle ominaiset polveilevat reunavyöhykkeet puuttuvat yleensä. Kasvillisuuslaikut ovat kaupungeissa usein erillään toisistaan ja niiden välillä ei ole kylliksi viherkäytäviä, joita pitkin eläimet ja kasvit voisivat liikkua ja levitä. (Lyytimäki & Hakala 2008: 186.) Lahti ja Rönkä (2008: 155) toteavat alueiden pirstoutumisen olevan erityisen vaikeaa niille lajeille, jotka ovat huonoja ylittämään niille sopivien elinympäristöjen välisiä alueita. Esimerkiksi tiet vaikeuttavat kotiloiden ja maakiitäjien esiintymistä.

Kaupungeissa menestyvät parhaiten jokapaikan lajit, pioneerilajit, pienikokoiset lajit ja eläimistä kasvinsyöjät. Suuret kaupungit saattavat tarjota lämpönsä puolesta suotuisat olosuhteet eteläisille kasvi- ja eläinlajeille. Lämpöä syntyy erityisesti rakennusten ja katujen varastoimasta auringon lämmöstä, liikenteestä, teollisuudesta ja rakennusten lämmityksestä. Asvaltti- ja kiviainespinnat tekevät kaupungeista kuivia aavikoita, sadeveden valuessa viemäreihin. Viheralueilla luonto on monesti rehevää suurten tyyppilaskeumien, puistojen ja nurmikkojen lannoituksen ja kotieläinten, erityisesti koirien, ulosteiden vuoksi. (Lyytimäki ym. 2008: 186–187).

Lahti ja Rönkä (2008: 154–157) mainitsevat taajamametsien olevan kaupunkilaisten tärkeää, jokapäiväistä lähiluontoa. Kaupungissa pienellä alalla on suuri määrä erilaisia elinympäristöjä, joissa kussakin elää niille tyypillistä lajistoa. Suomalaiset kaupungit ovat nuoria ja pieniä ja alkuperäinen metsäluonto voikin ulottua ekologisena käytävänä aivan keskustan tuntumaan. Kivierämaan lisäksi kaupungista löytyy viheralueita, äärimmäisen hoidettuja puistoja, rakentamattomien tonttien ja kaupungin takapihojen rikkaruohokenttiä, pientaloalueiden vehreitä pihoja ja varsin luonnontilaisia tai käsittelemättömiä alueita, kuten joen- ja järvenrantaa tai metsää.

Sipilä ym. (2009: 41) toteavat luonnon olevan ihmisille olemassa ensinnäkin aistein havaittavina ominaisuuksina: puina, kallioina, puroina, lintuina ja muina fyysisinä tekijöinä. Luonnon fyysiset tekijät ovat perusta, joka luo edellytykset luonnon hahmottamiselle sekä toiminnan kenttänä että koettuna arvojen ja merkitysten symbolisena maailmana. Vaikka koetut merkitykset liittyvät fyysisiin kohteisiin, ne eivät ole samalla tavoin todennettavissa ja inventoitavissa kuin fyysiset kohteet itsessään. Luonnon fyysisen ja toiminnallisen ulottuvuuden rinnalla, koettu luonto voidaan ymmärtää omaksi ulottuvuudekseen.

Artikkelissaan, ”Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa?”, Sipilä ym. (2010: 39–40) toteavat, että Suomessa kaupunkien rakennetut puistot ovat osa kaupunkiluontoa yhdessä metsien, niittyjen, peltojen, vesien ja rantojen kanssa. Kaupunkien luontoympäristöllä on merkitystä erityisesti kasvavan ikääntyvän kaupunkilaisväestön terveyden kannalta. Mahdollisuudet viihtyä luonnossa lähellä kotiaan, tai

tällaisten mahdollisuuksien puute, näkyvät välillisesti muun muassa kansanterveyden kustannuksissa.

Kaupunkiluonnon monipuolisuus taataan ylläpitämällä ekologisia käytäviä ja riittävästi monenlaisia viheralueita. Pelkkien yksitoikkoisten hoidettujen puistojen olemassaolo ei riitä takaamaan monipuolisuutta. Lahti ja Rönkä (2008: 155) näkevätkin, että hallitun hoitamattomuuden periaate sopii erityisen hyvin sellaisiin kaupunkimetsiin, joiden pää-tarkoitus on tarjota asukkaille monenlaista lähiluontoa. Kovassa käytössä kaupunkimetsät kuluvat, maaperä hupenee poluilta ja puiden juuret paljastuvat. Kulun ohjaus voi tapahtua polunpohjia rakentamalla tai kaatamalla puita sopivasti. Metsän mainitaan uudistuvan luonnollisesti omaa tahtiaan, eikä tarvita perinteisiä, metsää yksipuolistavia metsänhoidon keinoja. Puut, jotka ovat kaatumisvaarassa, voidaan poistaa, mutta muuten lähimetsän voi antaa olla omissa oloissaan. Luonnollinen metsä sisältää monenikäisiä puita aina taimista lahoaviin maapuihin. Luonnollisia metsiä tarvitaan lisää. Puistoja ja talousmetsiä on riittämiin.

Hamberg, Löfström ja Häkkinen (2012) toteavat suurimman osan suomalaisista asuvan kaupungissa tai kunnan taajamassa. Asutuksen lomassa tai läheisyydessä sijaitsevat metsät eli taajamametsät ovat olennainen ja usein itsestään selvänä pidetty osa asuin-ympäristöä. Kaupungistumisen myötä taajamametsien merkitys on muuttunut. Niistä saatiin aiemmin muun muassa polttopuuta, rakennustarpeita, puunmyyntituloja, marjoja ja sieniä. Viimeisten vuosikymmenien aikana taajamametsien merkitys virkistysympäristönä ja luontoarvojen ylläpitäjänä on kasvanut. Toimenpiteet, joita taajamametsissä nykyään tehdään, ovat näkyvästi esillä ja niitä arvioidaan julkisesti. Näiden metsien hoidon tavoitteena on turvata ulkoilu- ja virkistyskäytön edellytykset, hoitaa maisemaa, ylläpitää ja edistää monimuotoista metsäluontoa sekä suojata melua, pölyä ja tuulta vastaan. Taajamametsien hoito on haastavaa, koska näkökulmia on monia. Näkökulmia, kuten virkistyskäyttöä, maisemaa, metsien terveyttä, luontoarvoja ja asukkaiden mielipiteitä, pyritään ottamaan huomioon samanaikaisesti. (Hamberg ym. 2012).

Seinäjoen kaupunginpuutarhuri Hannu Ojanen (2014: 11) mainitsee kaupungin talousmetsiin kohdistuvan eri odotuksia kuin puistometsiin. Talousmetsissä tuottovaatimus on

keskeinen, kun puistometsiin tuottavuusvaadetta ei kohdistu. Kaupungin talousmetsiä ja puistometsiä käsitelläänkin eri tavoin. Osa Seinäjoen kaupungin talousmetsistä on myös ulkoilualueita. Tällöin niitä käsitellään talousmetsän metsänhoitosuunnitelman mukaisesti. Puistometsien hoidossa on oma periaate, joka perustuu taajamametsien hoitosuosiin. Puistometsiä käsitellään huomattavasti hellemin kuin talousmetsiä ja puustoa pyritään uudistamaan luontaisesti tai pienaukkohakkauksilla. Seinäjoella puistometsiä pyritään pitämään myös eri ikäisinä.

Sieväsen ja Neuvosen (2011) luonnon virkistyskäyttöön liittyvän tutkimuksen mukaan suomalainen ulkoilee keskimäärin 170 kertaa vuodessa, eli noin kahdesta kolmeen kertaan viikossa. Arkiulkoilu on kuntokävelyä, sauvakävelyä, pyöräilyä, lasten kanssa ulkoilua, juoksua tai koiran ulkoiluttamista. Eniten harrastuskertoja kertyy koiran ulkoiluttamisesta ja toiseksi eniten kuntokävelystä. Mitä tulee luonnontuotteiden keräilyyn ja metsästyksen yli 50 % väestöstä marjastaa, lisäksi kerätään pienpuita ja oksia, sienestetään, kerätään yrtejä tai metsätetään. Eniten harrastuskertoja kertyy vuoden aikana metsästyksestä. Lumeen liittyvistä harrastuksista suomalaiset osallistuvat eniten maastohiihtoon, sitten lasketteluun, moottorikelkkailuun ja potkukelkkailuun. Lumilautailun, retkiluistelun ja lumikenkäilyn suosio on kasvanut viime vuosina. Veteen liittyvistä harrastuksista uinti, veneily ja kalastus ovat suosituimpia lajeja. Luontoharrastuksen lajeina ovat luonnon nähtävyyksien katselu, luonnon tarkkailu, luontokuvaus ja maalaaminen sekä lintuharrastus. Eniten luontoharrastuskertoja kertyy vuodessa luonnon tarkkailusta ja lintuharrastuksesta. Majoittumiseen liittyen suomalaiset enimmäkseen mökkeilevät. Lisäksi majoitutaan asuntovaunuun tai teltaillaan leirintäalueella tai maastossa. Vapaa-ajalla suomalaiset ulkoilevat viljellen, tehden metsänhoitotöitä, hoitaen kotieläimiä luonnossa, tehden riistanhoitotöitä, ennallistaen niittyjä ja hoitaen kalavesiä. Suomalaiset oleskelevat luonnossa rannalla, katselevat maisemia rannalla, ottavat aurinkoa rannalla, eväsretkeilevät ja ottavat aurinkoa muualla kuin rannalla.

Luontoliikunta- ja taitoharrastuksista Sieväsen ym. (2011) tutkimuksen mukaan osallistutaan eniten patikointiin, lisäksi pyöräillään, rullaluistellaan, -lautaillaan tai hiihdetään, retkeillään ja vaelletaan, maastopyöräillään, golfataan, lennätetään leijaa tai lennokkia, suunnistetaan, maastoratsastetaan, geokätköillään, kalliokiipeillään ja ajellaan koiraval-

jakolla. Ikäryhmä 65–74-vuotiaat harrastaa eniten lähiliikuntaa, eli kodin läheisyydessä tapahtuvaa ulkoilua. Lähes yhtä paljon lähiliikuntaa harrastavat 45–64-vuotiaat. 15–24 vuotiaat harrastavat lähiliikuntaa vähän enemmän kuin 25–44-vuotiaat. Eniten lähiliikuntaa harrastetaan Suomessa kuntien omistamilla alueilla (63 %) ja toiseksi eniten yksityisillä alueilla (22 %). Lähiurheilukerran kesto on 45 %:ssa tapauksista alle tunnin. Luontomatka kohdentuu Suomessa useimmiten vapaa-ajan asunnolle (33 %), kohde on alle 50 kilometrin päässä ja matka on kestoltaan 4–7 vuorokautta. Suurin osa ulkoiluun liittyvistä matkoista on mökkimatkoja, seuraavaksi tulevat Lapin matkat, kansallispuistomatkat ja maatilalomat. Tärkeimmät syyt sille, ettei henkilö voi ulkoilla lainkaan ovat huono terveys tai kunto, väsymys, vaikea kulku ulkoilualueelle, sopivan seuran puute, ylipaino, huono sää tai pimeys, lähistöllä ei ole sopivia ulkoilualueita tai ulkoilun ei koettu olevan turvallista. Yhteenvetona Sievänen ym. (2011) esittävät tutkimuksessaan, että ulkoiluun osallistuminen ja useus on säilynyt vuodesta 2000 vuoteen 2010 samalla tasolla, seniorit ovat aikaisempaa aktiivisempia, väestöllä on keskimäärin enemmän ulkoiluharrastuksia kuin aiemmin, yhden tai useamman luontomatkan vuodessa tekee yhä useampi suomalainen ja yhä useampi ilmoittaa käyttävänsä kuntien alueita ulkoiluun. Suhteellisesti eniten suosiotaan lajeina ovat kasvattaneet muun muassa juoksulenkkeily, retkiluistelu, lumikenkäily ja taitolajeista kalliokiipeily ja golf.

2.2. Yhteiskunnan ympäristöpoliittinen herääminen

Ympäristön politisoituminen on syntynyt teollistumisen myötä (Haila 2001: 11–13). Erilaisia haitallisia seurausvaikutuksia ihmisen terveyteen ja elinolosuhteisiin alkoi ilmetä jo teollistumisen alkuaikoina 1700- ja 1800-luvuilla. 1800-luvun lopulla teollistuneissa valtioissa, etenkin Saksassa ja Englannissa, alettiin elinkeinotoiminnan säätelyyn liittyvässä lainsäädännössä ainakin periaatteen tasolla ottaa huomioon teollisuuden ihmiselle aiheuttamat terveysvaikutukset ja –haitat. Elinkeinosäätelyn ohella toinen merkittävä varhainen oikeudellinen säätelyn vaikutin oli naapurusoikeus. Naapurusoikeus otti huomioon teollisen toiminnan vaikutukset toisen maanomistajan oikeus- ja etupiiriin. Naapurusoikeus määrittää rajan, jota aiheuttajataho ei saa ylittää ja rajan, minkä alittavan vaikutuksen toinen osapuoli on velvollinen sietämään. (Hollo 2009: 1–2.)

Ympäristövaikutusten tiedostamiseen ovat vaikuttaneet myös tekniikan ja taloudellisten mahdollisuuksien laajamittainen kehitys. Monesti kysymys on ollut paitsi luontoa myös sosiaalisia oloja mullistavista lailla säätelemättömistä hankkeista. Merkantilismin ja sitä seuranneen liberalismien hyvinä puolina mainitaan usein se, että ilman teollisia suuryrityksiä, esimerkiksi Suomessa ruukkeja, moni kaupunki tai kunta olisi jäänyt perustamatta tai kuihtunut pois. Koulut ja terveydenhuolto saatiin alueelle ensinnäkin työntekijöiden ja sitä myöten myös useimpien asukkaiden käyttöön. (Hollo 2009: 2–3.)

Laineen ja Jokisen (2001: 56) mukaan pitkällisesti historian kaaren kautta ajateltuna ympäristön ja siihen liittyvien ongelmien nousu poliittisen keskustelun osaksi voidaan ymmärtää alkaneeksi 1960-luvulla. Tuolloin ympäristöongelmia alettiin tarkastella nopean talouskasvun lieveilmionä. Hakala ja Välimäki (2003: 32) toteavat, että 1960- ja 1970-luvut olivat ympäristökysymyksen heräämisen, muotoutumisen ja ongelmien määrittelyn aikaa. Vasta 1970-luvulla Suomessa ja muualla alettiin puhua ympäristöoikeudesta itsenäisenä oikeudenalana (Kuusiniemi 2001c: 35). 1980-luvulla Suomeen perustettiin useita ympäristöpoliittisia instituutioita. Alettiin puhua yleisesti ympäristöpolitiikasta, ja kansalaisliikehdintä oli varsin vilkasta. (Laine & Jokinen 2001: 56; Hakala & Välimäki 2003: 32.)

Konttisen (2000: 14) mukaan suomalaisen ympäristöliikkeen voidaan katsoa syntyneen 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Ympäristöliikkeen juuret ovat sekä tuolloisessa yleisessä kansalaisaktiivisuudessa että luontoharrastuksessa. Ympäristökysymykset alettiin nähdä myös Suomessa osana laajempia yhteiskunnallisia kysymyksiä. Samaan aikaan suomalaisten ympäristötietoisuus kasvoi. Ympäristöliike herätteli keskustelua muun muassa saastumisesta ja luonnonvarojen ehtymisestä. Uuden ympäristöliikkeen alun kannatus oli vähäistä ja 1970-luvulla ympäristöongelmat hautautuivat monien muiden yhteiskunnallisten kysymysten alle. 1970-luvun lopun ympäristökiistat liittyivät Suomessa monesti paikallisiin vesistökiistoihin, tunnetuimpana ehkä kiista Forssan Koijärven kuivatuksesta (Hölttä 2010). Koijärven kiista sai paljon julkisuutta ja ympäristöongelmiin otettiin poliittisesti kantaa. Vihreä liike sai pikkuhiljaa virikkeitä toiminnalleen myös Suomessa ja ensimmäiset vihreät kansanedustajat valittiin eduskuntaan vuonna 1983 (Konttinen 2000: 14).

Haila (2001: 11–13) toteaa, että ympäristöpoliittisen keskustelun myötä syntyivät monet ympäristöpoliittiset instituutiot. Vuonna 1983 Suomen ympäristöpolitiikka vakiintui lopullisesti osaksi julkista hallintoa. Silloin perustettiin ympäristöministeriö. Kolme vuotta myöhemmin säädettiin kunnallinen ympäristöhallinto pakolliseksi yli 5000 asukkaan kunnissa (Konttinen 2000: 15). Suomen valtion aiemmin harjoittama ympäristölainsäädäntö oli hajanaista ja sektoroitunutta. Lakeja laadittiin kulloinkin esille nousseisiin ongelmiin. Hajanaista ympäristölainsäädäntöämme alettiin koota 1990-luvulla liittyen osana Suomen tiivistyneisiin Euroalueen suhteisiin. 2000-luvun vaihteessa uudistettiin suuret ympäristölainsäädäntökokonaisuudet, mukaan lukien maankäyttö- ja rakennuslaki. Nykyään voidaan todeta, että ympäristöpolitiikka on vakiintunut osaksi suomalaisen yhteiskunnan käytäntöjä. (Haila 2001: 11–13, 49, 66; Konttinen 2000: 14–15; Kuusiniemi 2001b: 49–51.)

1990-luvulle tultaessa ympäristökysymyksiin liittyvä symboliikka ja käsitteet näyttivät levinneen yleisesti kaikkialle yhteiskuntaan. Elettiin kansainvälistymisen ja integroitumisen aikaa (Laine & Jokinen 2001: 60; Hakala ym. 2003: 32). Tärkeimmät yhteiskunnan toimijat, hallitus, ministeriöt ja yritykset, näyttivät ymmärtäneen ympäristöongelmien merkityksen. Ympäristömyönteisyys merkitsi sitä, että ympäristöasiat olivat hallinnassa, ja ne eivät enää olleetkaan mikään varsinainen ongelma. Ympäristökysymykset voitiin tavallaan neutralisoituna siirtää epäpoliittisen hallinnan piiriin. (Laine & Jokinen 2001: 60.)

Pokka (2011: 5–6) toteaa ympäristöministeriön strategian nykyisin lähtevän siitä, että tämän päivän päätökset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Yhteiskunnan kehitys voi rakentua vain kestävän kulutuksen ja tuotannon pohjalle. Ihmiset ovat alkaneet ymmärtää aiempaa paremmin kokonaisuutta ja globaaleja ongelmia. Ympäristökeskustelu on laajentunut ja se koskee myös sosiaalisia ja taloudellisia kysymyksiä. Myös tavat välittää ympäristöasioita ovat muuttuneet. Internet ja sosiaalinen media parantavat asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja myyjät reagoivat herkemmin asiakkaiden toiveisiin. Vastuullisella kuluttajalla on aikaa itselleen ja elämälle sen sijaan, että hän yrittäisi ansaita yhä enemmän voidakseen todistaa olevansa superkuluttaja.

Ympäristötietoisuus on Hukkisen (2011: 21) mukaan ympäristöpolitiikan kohtalonkysymys, sillä yksilön tietoisuus, aikomukset ja toiminta ruokkivat toisiaan. Ympäristötietoisuus näkyy yksilön aikomuksissa ja toimissa suhteessa luontoon. Yksilön aikomuksiin luontoa kohtaan vaikuttavat tietoisuus ja toimet. Yksilön toimintaa ohjaavat ympäristötietoisuus ja ympäristöön kohdistuvat aikomukset.

Ympäristöalan kansalaisjärjestöt ja siten myös yksityiset ihmiset voivat vaikuttaa ympäristön tilaan suoraan omalla toiminnallaan tai välillisesti yhteiskunnan toiminnan kautta. Autolla ajaminen tai ajamatta jättäminen on suoraan omalla toiminnalla vaikuttamista. Välillistä vaikuttamista on esimerkiksi äänestäminen. Julkinen valta on järjestänyt kansalaisille ja järjestöille esimerkiksi suunnittelun yhteydessä kuulemismahdollisuuden. (Hakala ym. 2003: 232–235.) Kumpula (2001: 1303) toteaa, että kansalaisjärjestöillä tai muilla yhteisöillä voi asianosaisasemansa nojalla olla valitusoikeus ympäristöpäätöksissä ja että rekisteröidyt yhdistykset ja säätiöt voivat tietyin edellytyksin valittaa olematta varsinaisesti asianosaisia. Valittajana ympäristöasiassa voi ylipäätään olla yhdistysten ja yhteisöjen lisäksi yksityishenkilö, kunta tai viranomainen (Kumpula 2001a: 1301–1307). Kansalaisille ja järjestöille on myös annettu mahdollisuus vaikuttaa suoraan lehdistökirjoituksin ja mielenosoituksin. Lisäksi ihmiset vaikuttavat toinen toisiinsa. Kuluttajien asenteet ja päätökset vaikuttavat suoraan yhteisöjen toimintaan. Kuluttajat äänestävät jaloillaan ja kukkarollaan. Eettistä kuluttamista pidetään kasvavana trendinä. (Juholin 2004: 110–113.)

Stranius (2011: 136) mainitsee, että 2000-luvulla ympäristöaktivismi on aiempaan nähden projektimaisempaa. Enää tavoitteena ei ole välttämättä pysyvien järjestöjen luominen. Nykyään kansalaisaktiivisilla toteutetaan enemmänkin yksittäisiä julkisuutta houkuttelevia kampanjoita, jotka toteutetaan löyhien ja epämuodollisten verkkoyhteisöjen avulla. Verkkoyhteisöt ovat mahdollistaneet myös kansainvälisen yhteistyön lisääntymisen. Uusien keinojen rinnalla adressien keruu, vetoamukset, keskustelutilaisuudet ja yhteydenotot päättäjiin ovat edelleenkin tärkeitä toimintamuotoja.

2.3. Ympäristövastuun ja yhteiskuntavastuun tiedostaminen

Yhteiskuntavastuu-keskustelu on laajentunut 2000-luvulle tultaessa. Syitä keskustelun laajenemiselle ovat globalisaatio, tietoteknologian laajentuminen ja muun muassa vallan keskittyminen yhä harvempien suuryritysten käsiin. Ilmiö kiinnostaa monia tahoja. Laajimman katsantokannan yhteiskuntavastuuseen ottavat kansalaisjärjestöt, puolueet ja yleiseettiset foorumit, kuten Yhdistyneet kansakunnat. Myös Euroopan unioni ottaa kantaa yhteiskuntavastuuseen, ja esimerkiksi uusien jäsenmaiden kohdalla ympäristöky-symykset ovat tärkeimpien asioiden joukossa. Kaikkein tiukinta ympäristöpolitiikkaa noudatetaan korkean tulotason maissa. Elinkeinoalan etujärjestöt tarkastelevat yhteiskuntavastuuta sekä yhteiskunnan että liiketoiminnan näkökulmasta. (Juholin 2004: 40–42, 61–63, 80, 101.)

Tavallisesti yhteiskuntavastuu jaetaan kolmeen osa-alueeseen: taloudelliseen, sosiaali- seen ja ympäristövastuuseen (taulukko 1). Englanninkielisenä käsitteenä yhteiskunta- vastuusta käytetään nimitystä ”triple bottom line”. Kolmen osa-alueen lisäksi yhteiskun- tavastuuseen liitetään monesti neljäntenä vastuuna kulttuurinen vastuu. Kulttuurinen vastuu on myös useasti sisällytetty ympäristövastuun sisään. Kulttuurivastuuseen sisäl- tyvät maisema, rakennettu ympäristö, henkinen perimä ja suhtautuminen muihin kult- tuureihin ja uskontoihin. (Juholin 2004: 95; Koivuporras 2008: 40; Talvio & Välimaa 2004: 40.)

Yhteiskuntavastuuta kuvaavan kolmen pilarin mallin lanseerasi Suomessa tietävästi ensimmäisenä, Teollisuus ja Työnantajat (TT), vuonna 2001. TT määrittelee yhteiskun- tavastuun aktiiviseksi vastuullisuudeksi, joka perustuu yhteisön omiin lähtökohtiin. Yh- teiskuntavastuu on kestävän kehityksen mukaista hyvää yhteisön kansalaisuutta. TT nä- kee yhteiskuntavastuun myös kilpailutekijänä, joka vaikuttaa yhteisön kuvaan ja menes- tymiseen markkinoilla. Ympäristövastuu on vastuuta toiminnan vaikutuspiirissä olevas- ta luonnonympäristöstä. Keskeistä ympäristövastuussa on luonnonvarojen tehokas käyt- tö, säästeliäisyys, vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, luonnon monimuotoisuuden tur- vaaminen, ilmastonmuutoksen torjuminen ja vastuu yhteisön tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista. (Nurmi 2006: 137; Juholin 2004: 50.)

Taulukko 1. Teollisuus ja työnantajien (TT) määrittelemät yhteiskuntavastuun pilarit ja niiden keskeiset sisällöt (Juholin 2004: 50).

TALOUDELLINEN VASTUULLISUUS	YMPÄRISTÖVASTUULLISUUS	SOSIAALINEN VASTUULLISUUS
kannattavuus, kilpailukyky, tehokkuus	vesien, ilman ja maaperän suojelu	henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen	ilmastonmuutoksen torjunta	tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja
yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen	luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostoissa
taloudelliset edellytykset sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle	tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö	suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

Käsitys ympäristökysymyksistä muuttuu ajan myötä. Pokan (2011: 5) mukaan 1960-luvulla kannettiin huolta ympäristön saastumisesta. 1970-luvulla pohdittiin luonnonvarojen riittävyttä ja 1980-luvulla ympäristöhuolet koskivat monimutkaisten teollisten järjestelmien toimintaa ja ydinonnettomuuksia. 1990-luvulla kestävä kehitys nousi hallitsevaksi ympäristöön liittyväksi teemaksi ja ympäristöongelmia pyrittiin ratkomaan ekotehokkuuden ja teollisen ekologian keinoin. 2000-luvulle tultaessa ympäristökeskusteluun ovat nousseet muun muassa ilmastonmuutos, energiaratkaisut, henkilökohtaiset päästökiintiöt, ruoan ympäristö- ja ilmastovaikutukset, luonnon monimuotoisuus, globaalit raaka-aine- ja ruokapulat ja sademetsien tuhoutuminen. Ympäristökeskustelu on laajentunut koskemaan nyt myös sosiaalisia kysymyksiä sekä tuotannon ja kulutuksen tapoja.

1970-luvulla hallinnut keskustelu luonnonvarojen riittävydestä on 2000-luvulle tultaessa muuttunut kysymykseksi ekosysteemipalveluiden määrästä ja laadusta (Hukkinen 2011: 28). Ilman ekosysteemejä mikään muu maailmantalouden osa-alue ei toimi. Esimerkiksi Suomessa metsät on nähty tähän asti lähinnä puunjalostusteollisuuden raakakuitupuutarhana. Puunjalostusteollisuuden vähentyessä metsien ekosysteemipalveluita aletaan arvostaa laajemmin, esimerkiksi biodiversiteetin ylläpitäjänä, hiilivarastona, elämysten tuottajana ja poronhoidon turvaajana. Hukkinen (2011: 25) mainitsee, että

talouden ja hyvinvoinnin mittaristoja on lähitulevaisuudessa parannettava huomattavasti. Taloudessa käytettävällä bruttokansantuote-mittarilla (BKT) oletetaan tällä hetkellä kuvattavan hyvinvoinnin kasvua yhteiskunnassa. Tilasto- ja käyttäytymistieteellinen tutkimus ovat osoittaneet, että talouden ja hyvinvoinnin kasvu eivät monesti kulje käsi kädessä. Ympäristön kannalta BKT onkin Hukkisen (2011: 25) näkemyksen mukaan suhteellisen hyvä yleismittari kuvaamaan ekosysteemipalveluiden laadun heikkenemistä. Ympäristöhyödyille Hukkinen näkisi kehitettävän omat mittarinsa.

Hukkinen (2011: 28–29) näkee yhtenä nopeimmista ympäristötietoisuuden muutoksen voimista peruskoulussa annetun ympäristökasvatuksen. Muutos voisi tätä myötä näkyä yhteiskunnassa jo vuosikymmenessä. Yliopistolaitosta Hukkinen arvostelee monialaisten ympäristöammattilaisten koulutuksen puutteesta. Syyksi hän mainitsee vanhat tieteenalakohtaiset valtarakenteet ja ajatuksen perustieteiden hyvästä hallinnasta ennen erityisaloihin keskittymistä. Näköpiirissä oleviin ympäristömuutoksiin tullaan reagoimaan liian myöhään merkittävän vaikutuksen aikaansaamiseksi. Ihminen on tottunut toimimaan vasta, kun muutokset havaitaan arkielämässä, vaikka olisi toimittava ennenkuin kielteisiä muutoksia vielä havaitaankaan. Ympäristötietoisuuden kehittämiseksi Hukkinen mainitsee kaksi keinoa. Toinen on virtuaalisesti todeksi tehtävät ympäristöuhat ja uuden elämän mahdollisuudet, jotka odottavat seuraavaa sukupolvea. Toinen keino on pikaisesti ryhtyä kokeilemaan erilaisia tapoja sopeutua nopeaan ja suureen muutokseen jo totutuissa elämäntavoissamme.

Kuusiniemi (2001b: 46) mainitsee Perustuslain 20.1 §:ssä luonnon, ympäristön ja kulttuuriperinnön esiintyvän rinnakkain: vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Vastuu kohdistuu elolliseen luontoon, elottomaan luontoympäristöön ja ihmisen toiminnan tuloksena syntyneeseen kulttuuriympäristöön. Perustuslain 20.2 § on kirjoitettu ihmiskeskeisestä näkökulmasta ja siinä puhutaan terveellisestä ympäristöstä ja mahdollisuudesta vaikuttaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon (emt. 47).

2.4. Ympäristöä koskeva sääntely

Suomen kannalta ajateltuna ympäristöä koskeva sääntely keskittyy kolmelle päätasolle. Nämä tasot ovat kansainvälinen taso, Euroopan taso ja kansallinen taso. Koska ihmisen toiminnoista aiheutuvien päästöjen ja vaikutusten leviäminen toimintapaikasta muualle määräytyy pääosin fysikaalisten ja biologisten lainalaisuuksien perusteella, edellä mainittuja tasoja ei voida eristää toisistaan. Tasot ovat keskenään kiinteässä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutus on monensuuntaista vertikaalisesti eri tasoilla. Vuorovaikutus on monesti myös horisontaalista ja Suomella onkin esimerkiksi lainsäädännön kehittämiseen tähtäävää yhteistyötä erityisesti Ruotsin kanssa. (Hollo 2009: 13–14.)

Erityisesti vuoden 1972 Tukholman kansainvälisen kehitys- ja ympäristökonferenssin jälkeen on solmittu alati kasvava määrä maailmanlaajuisia sopimuksia. Maailmanlaajuisin sopimuksin on säädelty sekä kaukokulkeutuvia päästöjä että yleisesti ympäristön tilaa ja luonnon tuhoutumista. Vuonna 1983 Yhdistyneiden Kansakuntien piirissä perustettiin Maailman ympäristön ja kehityksen komissio (World Commission of Environment and Development), jonka puheenjohtajaksi nimettiin Norjan pääministeri Brundland. Brundlandin komissio laati ”kestävän kehityksen” -periaatteen. Periaate esiteltiin maailmanlaajuisesti komission raportissa vuonna 1987. (Hollo 2009: 20–21.)

Kestävän kehityksen periaatteena on saattaa tasapainoon kuusi ristiriitaisuutta aiheuttavaa periaatetta. Nämä periaatteet ovat väestö ja ihmisten voimavarat, ruuan takaaminen kaikille, lajien ja ekosysteemien säilyminen, energiantuotanto, teollistuminen ja kaupungistuminen. Kestävän kehityksen katsotaan tyydyttävän nykyhetken väestön tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Kestävän kehityksen katsotaan olevan saavutettavissa vain maailmanlaajuisin solidaarisin yhteistyö- ja rahoituskeinoin. Ympäristöongelmien katsotaan olevan sidoksissa taloudellisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin. (Hollo 2009: 21–22.)

Ihmisten ja yhteisöjen toimintoja ohjataan lukuisin eri keinoin ympäristöystävällisempään suuntaan. Yhteisöjen ympäristöpäätöksiä ohjaavat myös muut kuin lainsäädännölliset pakotteet. Mäntylän (2010) mukaan toimijan käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa kahdella tavalla, voimistamalla toivottavaa käyttäytymistä tai hillitsemällä ympäristölle haitallista toimintaa.

Kuusiniemi (2001a: 97) peilaa ympäristön tavoitetilaa ohjauskeinojen kautta. Ohjauskeinoilla pyritään vaikuttamaan inhimilliseen käyttäytymiseen eri tavoin ja eri tasoilla. Käyttäytymistä ohjataan pääosin kolmella eri tasolla, moraalien, talouden ja oikeuden tasoilla. Moraalisella tasolla toimijaa ohjataan oman eettisen vakaumuksensa perusteella, vailla ulkoisia pakotteita. Talouden tasolla hintamekanismi ohjaa kuluttajien ja tuottajien toimintaa halutulla tavalla. Oikeuden tasolla yhteisöä ohjaavina keinoina ovat normit ja sanktiot. Perinteisesti käytettävien hallinnollis-oikeudellisen-, taloudellisen- ja informaatio-ohjauksen rinnalla käytetään myös sopimuksia ja muita ohjauskeinoja, kuten ympäristöjohtamisjärjestelmiä ja ympäristömerkkejä. Käytännössä käytetään eri ohjauskeinojen yhdistelmiä. (Kuusiniemi 2001a: 100, 110, 112.)

Hakala ja Välimäki (2003: 228–232) esittävät kirjassaan ympäristöpoliittisina ohjauskeinoina oikeudellisen ja hallinnollisen ohjauksen, suunnitteluohjauksen, taloudellisen ohjauksen, tieto-ohjauksen ja kasvatuksen, neuvottelevan ohjauksen sekä markkinaohjauksen (taulukko 2). Ympäristönsuojelua on perinteisesti ohjattu oikeusjärjestelmän ja hallinnon vaatimin normein, kielloin sekä ilmoitus- ja lupajärjestelmin. Julkinen valta myös suunnittelee ja ohjaa muiden suunnittelua muun muassa kaavoituksin, luonnon-suojeluohjelmin ja ympäristönvaikutusten arvioinnein. Lisäksi julkinen valta kannustaa ympäristönsuojeluun verojen, maksujen ja tukien avulla. Tieto-ohjauksen ja kasvatuksen avulla pyritään edistämään omaehtoista ympäristönsuojelua. Neuvottelevalla ohjauksella pyritään tehostamaan osapuolten välistä vuorovaikutusta auttamalla vapaaehtoisten sopimusten tekoa. Markkinaohjauksessa markkinat päättävät miten yhteisön tulee ottaa huomioon ympäristöön liittyvät tekijät. Ympäristönsuojelu voi olla menestystekijä kilpailutilanteessa.

Taulukko 2. Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoja (Hakala & Välimäki 2003: 231).

	TOTEUTTAJA	OHJAUKSEN KOHTEEN MOTIIVI YMPÄRISTÖN- SUOJELUUN	ESIMERKKEJÄ
OIKEUDELLINEN JA HALLINNOLLINEN OHJAUS	julkinen valta	pakko	kiellot, ilmoitus- ja lupajärjestelmät, normit päätöistä ja ympäristön laadusta
SUUNNITTELUOHJAUS	julkinen valta	taloudellinen hyöty tai haitta, pakko, tiedon hankkiminen	maankäytön suunnittelu, kaavoitus, luonnonsuojeluohjelmat, ympäristövaikutusten arviointi
TALOUDELLINEN OH- JAUS	julkinen valta	taloudellinen hyöty tai haitta	verot, maksut, pantit, tuet, sakot
TIETO-OHJAUS JA KASVATUS	julkinen valta, toimijat itse	oma tahto	tiedotus, koulutus, tutkimus ja kehitys, ympäristökasvatus
NEUVOTTELEVA OH- JAUS	julkinen valta, toimijat itse	tiedon hankkiminen, sidosryhmien huomiointi, menestyminen kilpailussa	ympäristöjohtaminen, vapaaehtoiset sopimukset viranomaisten kanssa
MARKKINAOHJAUS	markkinat	menestyminen taloudellisessa kilpailussa	vapaa kilpailu silloin, kun ympäristönsuojelun hyvä taso on yksi kilpailutekijä

Hakala ja Välimäki (2003: 231) toteavat, että ohjauskeinojen vaikutukset voivat olla ennalta arvaamattomia. Ne voivat ilmetä sekä ohjauskeinoon kohdealueella tai muualla. Hyödyllistenkin vaikutuksien seuraukset voivat olla haitallisia (Hildén, Mickvich & Sjöblom 2001: 126–138).

Ympäristön tilan muuttuessa on synnytetty varsinainen ympäristön suojelemiseksi annettu lainsäädäntö. 1960- ja 1980-luvuilla Suomessa ja muissa teollistuneissa maissa annettiin runsaasti ympäristöllistä lainsäädäntöä. Suomessa hajanaista lainsäädäntöä alettiin koota 1990-luvulla liittyen osana Suomen tiivistyneisiin Euroalueen suhteisiin. Uudistuksen yhteydessä huomioitiin myös Euroopan yhteisön vaateet yhtenäisen ja kokonaisvaltaisen lupajärjestelmän luomisesta jäsenvaltioihin. Viimeisimmässä uudistus-

ten kehitysvaiheessa 2000-luvun vaihteessa uudistettiin ensin luonnonsuojelu- ja metsälait vuonna 1997, sitten maankäyttö- ja rakennuslaki vuonna 2000 ja viimeksi ympäristönsuojelulaki vuonna 2000. (Kuusiniemi 2001b: 49–51; Kumpula 2001a: 1111.) Ympäristölliset kysymykset voivat kuulua joko yksityisoikeuden tai julkisoikeuden piiriin. Asianomainen voi vaatia yksityisoikeuden piiriin kuuluvana vahingonkorvausta hänelle aiheutetusta ympäristövahingosta esimerkiksi silloin, kun hänen kaivonsa tai maaperänsä on pilattu. Ympäristönäkökulma on julkisoikeudellinen, kun asiaan liittyy julkinen intressi, yleinen ympäristöetu. Arviolta 90 % säädösmassasta kuuluu julkisoikeudellisen sääntelyn alaan. (Hollo 2009: 26–28).

Ympäristönsuojelulain yleisiin tavoitteisiin kuuluvat ympäristön pilaantumisen ennaltaehkäisy, ihmisten terveys ja viihtyisyys, luonnon kestävyys ja monimuotoisuus, jäteongelman ehkäisy, ympäristön kokonaisvaltainen huomioonottaminen, kansalaisvaikuttamisen lisääminen, luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmastonmuutoksen torjuminen. (Kumpula 2001: 1113–1115, 1323.) Ympäristöoikeuden sanotaan olevan ensimmäinen oikeudenala, jonka sääntely saattaa olla tarkoitettu suojaamaan muitakin kuin ihmisen välitöntä oikeus- tai etupiiriä koskettavia arvoja. Ihmiskunta on sitoutunut kestävän kehityksen tavoitteeseen ja huomioon otetaan myös tulevien sukupolvien oikeudet perustarpeidensa tyydyttämiseen. (Kuusiniemi 2001b: 52–53.)

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lain tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa (MRL 1§). Maankäyttö- ja rakennuslaki on ollut voimassa 1. tammikuuta 2000 lähtien. Lakia on sen jälkeen arvioitu useampaan otteeseen vuosina 2001, 2002 ja kattavammin vuonna 2005. Vuosina 2012 ja 2013 toteutettiin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti maankäyttö- ja rakennuslain uusi kokonaisarvio. Toimintaympäristö on muuttunut lain voimaantulon jälkeen monin tavoin ja on tarpeen arvioida uudelleen lain toimivuus ja vaikuttavuus. Arvioinnin avulla on tarkoitus tunnistaa lain vaikutukset ja ohjausjärjestelmissä olevat mahdolliset puut-

teet. Lisäksi arvioidaan tunnistettujen epäkohtien yhteydet soveltamiskäytäntöihin ja lainsäädäntöön. Arvioinnin tavoitteena on myös esittää arvio maankäyttö- ja rakennuslain kehittämistarpeista. (Ympäristöministeriö 2012a.)

Julkisen hallinnon toimia ympäristön osalta ohjaa ympäristöministeriö, jota johtavat ympäristöministeri ja asuntoministeri. Ympäristö- ja luonnonsuojeluasioista vastaa ympäristöministeri. Ministeriön asiat valmistellaan osastoissa ja yksiköissä. Näihin kuuluvat luontoympäristöosasto, rakennetun ympäristön osasto, ympäristönsuojeluosasto, hallintoyksikkö, kansainvälisten ja EU-asioiden yksikkö ja viestintäyksikkö. Ympäristöministeriö valmistelee eduskunnan ja valtioneuvoston käsittelyyn tulevat asiat. Valmisteltavat asiat koskevat yhdyskuntia, rakennettua ympäristöä, asumista, luonnon monimuotoisuutta, luonnonvarojen kestävää käyttöä ja ympäristönsuojelua. Ympäristöministeriö ohjaa toimialallaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia (Ely) ja aluehallintovirastoja (Avi). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset huolehtivat paikallisesti ympäristön tilan seurannasta, ympäristönsuojelusta, luonnonsuojelusta, alueiden käytön ja rakentamisen ohjauksesta, kulttuuriympäristön hoidosta ja vesivarojen käytöstä ja hoidosta. Aluehallintoviranomaiset ratkaisevat ympäristönsuojelu- ja vesilain mukaiset lupa-asiat. (Ympäristöministeriö 2011.) Ympäristönsuojelulaissa on säännös koskien kuntien ympäristönsuojelumääräyksiä. Lisäksi laissa säädetään kunnan ympäristölupaviranomaisesta. Ympäristönsuojelupäätökset antaa kunnanvaltuusto. Ympäristönsuojelulaissa määritellään tarkemmin ne asiakokonaisuudet, joita kunnallisilla ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan antaa. (Kumpula 2001a: 1165–1167, 1187.)

Hukkinen (2011: 28) mainitsee lähivuosien keskeisiä haasteita olevan monitasoisen ja – alueisen ympäristöhallinnan parempi ymmärtäminen ja toteutus. Hallinnan järjestelmät ovat monimutkaisia. Niitä voidaan ymmärtää ja hallita vain hajautettuina ja itseohjautuvina järjestelminä, joissa oppiminen tapahtuu tekemällä. Toisaalta samat järjestelmät ovat vahvasti toisiinsa kytkeytyneitä ja riskialttiita, joten niiden hallinta edellyttää keskitettyä ja suunnitelmallista ohjausta. Tätä tukee vankka tietämys toimenpiteiden syyvaikutussuhteista. Ympäristöalan tutkimuksen- ja kehityksen haaste onkin ratkaista näiden ristiriitaisten paineiden yhteensovittaminen.

3. VUOROVAIKUTTEINEN YHDYSKUNTASUUNNITTELU JA ALUEIDEN KÄYTTÖ

3.1. Ympäristö ja sen virkistyskäyttö osana maankäytön suunnittelua

Puhuttaessa maankäytöstä ja sen suunnittelusta, tarkoitetaan alueiden osoittamista erilaisiin tarpeellisiin tarkoituksiin. Kun painopiste on suunniteltujen toimintojen ympäristöllisten edellytysten ja vaikutusten tarkastelusta ja niiden ottamisesta suunnittelupäätösten perustaksi, voidaan vastaavassa merkityksessä puhua ympäristönkäytöstä. Kun maankäytön suunnittelu aiemmin oli pääsääntöisesti rakentamisen suunnittelua, niin nykyään erilaisten suunnitelmien laatimisen perusajatus on alueiden moninaiskäyttö. Rakentamistarpeen lisäksi on huomioitava myös alueen muut tarpeet ja arvot. Kaavoitettaessa esimerkiksi uutta asuinalueita, suunnitelmassa tulee osoittaa tarvittavat liikenneyhteydet, yleiset alueet, liike- ja sosiaaliset tilat, viheralueet. Kaikkien näiden aluevaraus-ten tulee perustua ympäristövaikutusten arviointiin. Alueen aiemmat toiminnot on pyrittävä ottamaan suunnittelun pohjaksi. Myös alueen kulttuuriset ja luontoperäiset arvot, kuten maisema ja muistomerkit tulisi tunnistaa. (Ekroos 2001a: 329–330; Hollo 2009: 92.)

Maankäyttöä ei ole toimintana ylikansallisesti säännelty. Näin maankäytön tai ympäristönkäytön suunnittelutoimi erityisesti rakentamis- ja liikennetarpeiden tyydyttämiseksi perustuu pääsääntöisesti kansallisiin ratkaisuihin. Huomioitavaa kuitenkin on, että lukuisat ylikansalliset sopimukset ja velvoitteet vaikuttavat maankäytöllisten ratkaisujen taustalla reunaehtoina. Tällaisia kansainvälisten yhteisöjen piirissä sovittuja ja Euroopan yhteisössä säädettyjä sektorikohtaisia aiheita ovat esimerkiksi luonnonsuojelu, maiseman suojelu, teollisten toimintojen ympäristövaikutukset ja vesihuolto. (Hollo: 92–93.)

Suomalaiselle maankäyttöjärjestelmälle ominaista on, että kaava ei vielä oikeuta toteuttamaan erilaisia hankkeita. Suomessa lähes jokaiselle hankkeelle tarvitaan jokin viranomaislupa. Näin ollen, vaikka kaava sallisi jonkin hankkeen, lupaviranomainen voi evätä luvan. Esimerkkinä Hollo (2009: 93) mainitsee teollisten toimintojen kaava-alueelle haettavan hankeluvan, joka ylittää ympäristönsuojelulainsäädännön ympäristön suojaksi

asettamattomat meluarvot. Mikäli hankkeen suunnittelija muuttaa hankettaan niin, että meluarvot eivät ylity, lupa saattaa tulla myönnettyksi.

Sipilä ym. (2009: 41) mainitsevat keskeisiä luontoalueita koskevan suunnittelun prosesseja olevan maanhankinta ja -luovuttamispolitiikan, maankäytön suunnittelun yleis- ja asemakaavojen kautta sekä pelkästään luontoalueita koskevan suunnittelun, kuten luontoalueiden strategiset hoito- ja kehittämissuunnitelmat. Valtion, maakunnan ja mahdolliset kaupunkiseudun tasolla annetut tavoitteet ohjaavat kaupunkikohtaista suunnittelua. Kaikilla näillä suunnittelun tasoilla määritetään luontokokemusten potentiaalia. Maankäytön suunnittelulla vaikutetaan siihen, miten paljon, minkä tyyppisiä ja minkä kokoisia luontoalueita missäkin on. Luontoalueiden suunnittelu vaikuttaa luontoalueiden ilmiasuun, siihen millaisia tiloja, reittejä ja näkymiä metsiin ja puistoihin muodostuu. Luontoalueiden suunnittelussa on huomioitava luontoalueen merkitys ihmiselle, eliölajeille ja biologiselle monimuotoisuudelle. Suunnittelussa on huomioitava se, että jonkin alueen muuttamisella voi olla ympäröiviin alueisiin merkittäviä vaikutuksia.

”Kaupungin luontoalueet ovat myös osallistumisen kohteina erilaisia kuin rakennetun ympäristön kohteet. Ihminen voi vaikuttaa luonnon kehittymiseen vain luonnon itse asettamissa rajoissa: suuria puita ei saada hetkessä takaisin eikä suota tai kalliometsää voida tuoda sinne, missä niille ei ole ekologista edellytyksiä. Luontoalueiden ottaminen rakentamiskäyttöön muuttaa aina peruuttamattomasti sekä ekosysteemiä että mahdollisuuksia luontokokemuksiin. Tietynlaista luontoa voidaan tuottaa viherrakentamisella, mutta tulevien kaupunkilaiskuvien mahdollisuudet nauttia esimerkiksi metsistä voivat säilyä vain, jos näille alueille ei rakenneta.” (Sipilä ym. 2009: 41.)

Ekroos (2001a: 329–330) mainitsee ympäristönkäytön suunnittelulla laajassa mielessä voitavan tarkoittaa kaikkea ympäristönkäyttöön liittyvää ennakollista toimintaa. Näkökulma ympäristönkäytön suunnittelussa voi olla taloudellinen, toiminnallinen tai fyysistä ympäristöä koskeva. Ympäristönkäytön suunnittelun sijasta voidaan terminä käyttää myös alueidenkäytön suunnittelua tai maankäytön suunnittelua. Ympäristönkäytön suunnittelu on alaltaan laajin termi, alueidenkäytön suunnittelu suppeampi termi ja maankäytön suunnittelu -termin piiriin kuuluu suppeimpana laajuudeltaan maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kaavoitus. Lainsäädännön näkökulmasta Suomen ympäristö-

käyttöä koskeva suunnittelu voidaan jakaa yleiseen alueidenkäytön suunnitteluun ja erityiseen ympäristönkäytön suunnitteluun. Yleisestä alueidenkäytön suunnittelusta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa. Erityinen ympäristönkäytön suunnittelu perustuu muuhun lainsäädäntöön, joka voidaan jakaa ympäristömuutoksia, ympäristönsuojelua ja ympäristön säilyttämistä koskeviin suunnitelmiin. Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) sisältää suunnittelua koskevat säännökset asemakaavoituksesta, yleiskaavoituksesta, maakunnan suunnittelusta, maakuntakaavoituksesta ja valtakunnallisesta alueidenkäyttötavoitteista.

Maankäyttö- ja rakennuslain keskeisimmät yleistavoitteet ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys. Kestävää kehitystä pidetään laissa tavoitteena, ei velvoittavana periaatteena tai säännöksenä. Kestävän kehityksen osa-alueita ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista osaa pyritään edistämään ja tavoittelemaan tasa-arvoisina samanaikaisesti. Lain yleistavoitteet ovat varsin abstraktit luonteeltaan. Muut maankäyttö- ja rakennuslain säännökset ohjaavatkin alueidenkäytön suunnittelua ja rakentamista konkreettisemmin samaan suuntaan. MRL1.2 §:ssä esitetään tavoitteena turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa. Maankäyttö- ja rakennuslain taustalla näkyy myös perustuslain 20§. Tässä perustuslain pykälässä on säädetty jokaisen vastuusta luonnosta, ympäristöstä ja kulttuuri-perinnöstä. Perustuslain 20§:ssä säädetään myös jokaisen mahdollisuudesta vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. (Ekroos 2001a: 332–335.)

”Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväää kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa” (MRL 1§)

”Alueiden suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on noudatettava tämän lain säännöksiä, jollei erikseen toisin säädetä. Tarkempia säännöksiä ja määräyksiä alueiden suunnittelusta, rakentamisesta ja käytöstä voidaan antaa asetuksella, ministeriön päätöksellä ja kunnan rakennusjärjestyksellä siten kuin jäljempänä säädetään.” (MRL 2§)

”Tämän lain mukaiset alueiden käyttöä koskevat tavoitteet ja suunnitelmat on, siten kuin erikseen säädetään, otettava huomioon suunniteltaessa ja päätettäessä muun lainsäädännön nojalla ympäristön käytön järjestämisestä.” (MRL 3§)

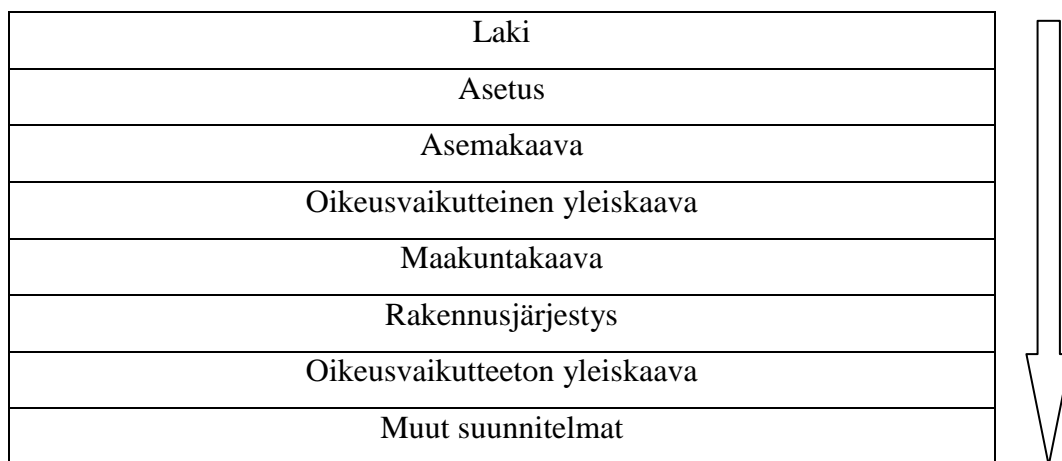
Maankäyttö- ja rakennuslain 5§:ssä määritellään alueiden käytön suunnittelun tavoitteet. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

- 1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista
- 2) yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön taloudellisuutta 2a) riittävän asuntotuotannon edellytyksiä
- 3) rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista
- 4) luonnon monimuotoisuuden ja muiden luontoarvojen säilymistä
- 5) ympäristönsuojelua ja ympäristöhaittojen ehkäisemistä
- 6) luonnonvarojen säästeliästä käyttöä
- 7) yhdyskuntien toimivuutta ja hyvää rakentamista
- 8) yhdyskuntarakentamisen taloudellisuutta
- 9) elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä
- 10) palvelujen saatavuutta
- 11) liikenteen tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä

Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä on Suomessa hierarkkinen. Ylimmällä valtakunnan tasolla olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat alemmantasoista suunnittelua. Seuraava suunnittelutaso on maakunta, jonka suunnittelun väline on maakuntakaava. Maakuntakaavalla pyritään ohjaamaan yleispiirteisesti alueidenkäyttöä maakunnassa. Kuntatasolla käytössä on kaksi alueidenkäytön suunnittelun muotoa. Nämä kaksi kuntatason suunnitteluvälinettä ovat yleiskaava ja asemakaava. Yleiskaava on näistä kahdesta yleispiirteisempi maankäytön suunnitelma ja asemakaava ohjaa kunnassa yksityiskohtaisemmin maankäyttöä. (Ekroos 2001a: 338.) Hollo (2009: 144–145)

mainitsee Suomen kaavoituslainsäädännön maantieteellisestä rajoittuneisuudesta seuraavan valtakunnantason suunnittelun tarpeen. Kyse ei ole muodollisesta kaavoitusmenettelystä vaan ohjauksenomaisesta poliittisesta päätöksenteosta. Valtio kantaa laaja-alaista yhteiskunnallista suunnitteluvastuuta ja vastuu alueiden kaavoituksesta on kunnan ja maakunnan elimillä. Suomessa valtakunnan kehittämistavoitteisiin vaikuttaa valtion talous- ja yhteiskuntapolitiikan ohella Euroopan unionin rakennerahastojärjestelmä, jonka vastuuviranomaisia ovat maakuntien liitot. Valtion keskeisin keino vaikuttaa yhteiskuntapoliittisen suunnittelun toteutumiseen on valtakunnallisten alueidenkäyttöävoitteiden hyväksyminen.

Räihä (2000: 55) kuvaa artikkelissaan, *Kaavoitus on politiikkaa ja vallankäyttöä*, säännösten tärkeysjärjestystä oikeusvaikutusten kannalta. Ylinä hierarkiassa ovat lait ja asetukset. Seuraavana tulevat asemakaava ja oikeusvaikutteinen yleiskaava, joita seuraavat alemmilla tasoilla maakuntakaava, rakennusjärjestys, oikeusvaikutteeton yleiskaava ja alimmaisena muut suunnitelmat.

Kuvio 1. Säännösten tärkeysjärjestys oikeusvaikutusten kannalta (Räihä 2000: 55).

Rakennusjärjestyksen avulla kunnan on mahdollista ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä paikallisten olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Rakennusjärjestyksellä voidaan määrätä esimerkiksi rakennuspaikkaa, rakennuksen kokoa ja sen sijoittumista, rakennuksen sopeutumista ympäristöön, rakentamistapaa, istutuksia, aitoja ja muita rakennelmia, rakennetun ympäristön hoitoa, vesihuollon järjestämistä, suunnittelutarvealueen määrittelemistä sekä muita niihin rinnastettavia paikallisia rakentamista koskevia seikkoja. Rakennusjärjestys on pakollinen kaikissa kunnissa ja se on sovitettava yhteen erityisesti ympäristönsuojelulain mukaisten määräysten kanssa. MRL 14.1§:n mukaan rakennusjärjestyksen määräykset voivat olla erilaisia kunnan eri alueilla. Oikeusvaikutteinen yleiskaava ja asemakaava syrjäyttävät rakennusjärjestyksen määräykset. Rakennusjärjestyksen hyväksyy kunnanvaltuusto ja hyväksymispäätös on valituskelppoinen. Muutoksenhaussa noudatetaan MRL 191§:n erityisen valitusoikeutta koskevan säännöksen ohessa pääsääntöisesti kuntalain (365/1995) kunnallisvalitusta koskevia säännöksiä. (Ekroos 2001a: 343–348.)

Maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon myös ulkoilun tarpeet. Nämä alueet ovat jokamiehenoikeuksien piirissä. Myös monet luonnonsuojelualueet kuuluvat käytön piiriin. Ulkoilulain 1 luvun mukaisen ulkoilureitin perustaminen on tapa kanavoida luonnon virkistyskäyttöä. Ulkoilureittiä ylläpitävät kunta tai kunnan valitsema yhteisö. Kunta laatii reitin perustamiseksi ulkoilureittisuunnitelman, johon merkitään reitin kulku ja liitännäisalueet ja asianomaiset kiinteistöt siten, että ne voidaan tarvittaessa merkitä maastoon. Suunnitelman vahvistaa Ely-keskus, kun niille, joiden etua tai oikeutta asia koskee, on ensin varattu tilaisuus muistutusten tekoon. Ely-keskuksen päätökseen voi hakea muutosta hallinto-oikeudessa. (Vihervuori 2013.)

Ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksia suunniteltaessa ja kehitettäessä korostuu kokonaisvaltaisen yhdyskuntasuunnittelun merkitys. Maakuntakaavat ovat ulkoilun näkökulmasta tärkeässä roolissa, koska maakuntakaavassa määritellään yleispiirteinen suunnitelma maakunnan alueiden käytöstä ja siinä varataan laajemmat virkistyskäyttöön tarkoitettut alueet. Kuntakohtaiset yleiskaavat ovat ulkoilun alueiden turvaamisen kannalta vielä tärkeämmässä roolissa. Yleiskaava osoittaa kunnan alueiden käytön pääpiirteet. Asemakaava osoittaa kunnan osa-alueen käytön ja rakentamisen järjestämisen. Jotta ulkoilun

olosuhteet tulisivat esille asemakaavassa, ne tulisi huomioida kaavahierarkian mukaisesti jo maakunta- ja yleiskaavatasolla. Yhdyskuntasuunnittelussa tulisi varata riittävästi toisiinsa linkittyviä, jatkuvia viheralueita ja huomioida viheralueiden saavutettavuus kunnan eri asuinalueiden näkökulmasta. Ulkoiluun soveltuvilla luonnonmukaisilla viheralueilla on merkitystä kunnan asukkaille heidän mielipaikkoinaan. Tiivistyvän kaavoituksen paineessa ulkoiluolosuhteiden kehittämässä haasteena on viher- ja virkistysalueiden määrän ja jatkuvuuden säilyminen nykyisellään sekä viherkäytävien takaaminen kunnan suunnitellulle virkistysalue- ja reittiverkostolle. (Suomen Latu 2011: 24.)

Suomen Ladun Sulka II -selvityksen ulkoilutyöryhmä on huolissaan kaavoituksen tiivistymisen vaikutuksista. Kunnan viranhaltijoiden ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien koettiin parantuneen viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta kaavoitusvaikuttaminen koettiin edelleen raskaaksi ja haastavaksi. Erot kuntien välillä ovat isot. Isommissa kunnissa vaikuttamiskanavat on monesti varmisteltu niin, että jokaisesta ulkoilualueisiin vaikuttavasta kaavasta pyydetään lausunto sekä liikuntatoimelta tai vastaavalta että paikalliselta yhdistykseltä. Isommissa kunnissa on myös erillisiä kaavoitusyhteistyön elimiä, jossa käsitellään uudet kaavat ja käynnistyvät kaavamuutokset. Näin ei ole kuitenkaan kaikissa kunnissa, vaan yhteistyön monipuolisuus on kiinni viranhaltijoiden aktiivisuudesta. Pienissä kunnissa kaavoitusvaikuttaminen jää kaavojen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ja nähtävilläolosta huolimatta usein liikuntatoimen aktiivisuuden varaan. (Suomen Latu 2011:24.)

3.2. Kunta alueen käyttäjänä ja suunnittelijana

3.2.1. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan vaikutukset kunnan suunnitteluun

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet valmistellaan yhteistyössä Ympäristöministeriön ja muiden ministeriöiden, maakuntienliittojen, muiden viranomaisten sekä muiden tavoitteita koskevien tahojen kanssa. Valtioneuvoston yleisistunto hyväksyy valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja niihin voi hakea muutosta hallintolainkäyttölain (HLL, 586/1996) 7§:n yleissäännöksen nojalla suoraan korkeimmalta hallinto-

oikeudelta. (Ekroos 2001b: 349–362.) Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa päätöksessä tavoitteet on ryhmitelty asiasisällön perusteella seuraavasti:

1. toimiva aluerakenne
2. eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
3. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
4. toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
5. Helsingin seudun erityiskysymykset
6. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Edellä mainittujen tavoitteiden tehtävänä on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimpänä hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys. Tavoitteet toimivat valtakunnallisesti merkittävässä alueidenkäytön kysymyksissä ennako-ohjausvälineenä ja edistävät ennako-ohjauksen yhteneväisyyttä ja johdonmukaisuutta. Lisäksi ne edistävät kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa sekä luovat alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle. Maankäyttö- ja rakennuslaisissa mainitaan, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulee ottaa huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. (Ympäristö.fi 2013.)

Alueidenkäyttötavoitteilla ei ole suoranaista ohjausvaikutusta kaavoitukseen. Niiden tehtävänä on ohjata maakunnallista ja kunnallista maankäytön suunnittelua, mutta niitä ei voida saattaa suoraan voimaan kunnan kaavoittajia sitovalla tavalla. Alueidenkäyttötavoitteiden ensisijainen toteuttamisväline on maakuntakaava. Valtion toimivaltainen viranomainen neuvottelee maakuntaliiton kanssa tavoitteiden sisällyttämisestä osaksi maakuntakaavaa. Kunta ja valtion viranomainen keskustelevat vähintään kerran vuodessa suunnitteluun ja kaavoihin sekä yhteistyöhön liittyvistä kysymyksistä. Sitovuus valtakunnallisille alueidenkäyttötavoitteille syntyy vasta siinä vaiheessa, kun ne omaksutaan kaavassa. Kaavalla on sitovuusvaikutus muuhun päätöksentekoon. Viranomaistoi-

minnassa alueidenkäyttötavoitteet tulee ottaa huomioon myös kaavoitustoimen ulkopuolellakin. (Hollo 2009: 153.)

Maakunnallinen suunnittelu koostuu kolmesta osasta: oikeusvaikutuksettomasta maakuntasuunnitelmasta, oikeusvaikutuksellisesta maakuntakaavasta ja alueellisesta kehittämissuunnitelmasta. Strategisena suunnitelmana maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Maakuntakaava sovitetaan maakunnan muuhun suunnitelmaan. Luonteeltaan kaava on yleispiirteinen. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sovitetaan maakuntakaavassa maakunnallisiksi periaatteiksi ja aluevarauksiksi paikallisten tavoitteiden kanssa. Käytännössä maakuntakaavoja laaditaan, uudistetaan ja kehitetään vaiheittain tai osa-alueittain. Maakunnan kehittämissuunnitelma, jonka maakunnan liitto hyväksyy, muodostuu alueellisista kehittämissuunnitelmista. Maakuntakaavan hyväksyy maakunnan liitto ja vahvistaa ympäristöministeriö. Tarvittaessa lausunnon antavat kaikki asiaa koskevat ministeriöt. (Ekroos 2001c: 363–365; Hollo 2009: 154–155.)

Maakuntakaavan sisältöä koskevat tietyt vaatimukset. Ne voidaan jaotella siten, että ensimmäinen kokonaisuus muodostuu valtakunnallisista ja maakunnallisista lähtökohdista, toinen sisältää luonnonsuojeluun liittyvät lähtökohdat, kolmannen asiakokonaisuuden muodostavat kaavaa laadittaessa erityisen huomion kohteena olevat seikat, neljäs asiakokonaisuus on maankäytön taloudellisuus, viides maakuntakaavan kohtuullisuus maanomistajan näkökulmasta ja kuudes asiaryhmä koskee maakuntakaavan toteuttamista. (Ekroos 2001c: 371.) Hollo (2009:155) mainitsee maakuntakaavan sisältövaatimusten velvoittavan kiinnittämään huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. maakunnan tarkoituksenmukainen alue- ja yhdyskuntarakenne
2. alueiden käytön ekologinen kestävyys
3. ympäristön ja talouden kannalta kestävä liikenteen ja teknisen huollon järjestelyt
4. vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö
5. maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset
6. maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen
7. virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavan (2005: 98–99) kaavaselostuksessa luonnonympäristö ja virkistys mainitaan yhtenä maakuntakaavan teemoista. Alue- ja yhdyskuntarakenteen kannalta ajateltuna pyritään siihen, että luonto ja virkistys muodostaisivat Etelä-Pohjanmaalla kattavan kokonaisuuden, jossa huomioidaan seutukunnittaiset painotukset. Kaupunkikuvan ja maiseman osalta ja ihmisten elinolojen ja elinympäristön osalta tavoitellaan hoidettuja virkistysalueita, virkistyskohteita ja reitistöjä. Kaupunki- ja maisemakuvassa, kulttuuriperinnössä ja rakennetussa kulttuuriympäristössä otetaan huomioon matkailulliset vetovoima-alueet. Vesien osalta merkittävänä mainitaan vesistöjen virkistyskäyttökelpoisuus. Luonnonympäristön ja virkistyksen osalta merkittävänä maakuntakaavassa mainitaan Natura 2000 -luonnonsuojeluverkosto ja suojelualueet, joiden merkitys kohdentuu kasvistoon, eläimistöön ja luonnon monimuotoisuuteen.

”Luonnonympäristöä säilyttäviä tai parantavia merkintöjä maakuntakaava sisältää paljon. Matkailun vetovoima-alueiden kehittäminen tulee edesauttamaan maakunnan markkinointia. Virkistysalueet muodostavat vetovoima-alueiden solmupisteitä, virkistys-/matkailukohteet täydentävät verkostoa ja näitä yhdistää melko kattava reitistö. Reitistön yhteystarpeita on sekä maakunnan sisällä että maakunnan ulkopuolella. Maakuntakaava lisää huomattavasti ihmisten virkistytymismahdollisuuksia ja luontomatkailun kehittämisedellytyksiä.” (Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavan kaavaselostus 2005: 97–95.)

”Viher- ja virkistysalueille ELYSE (elinympäristön seurantajärjestelmä) esittää seuraavat laatutavoitteet: virkistysalueiden riittävyys ja hyvä saavutettavuus ja virkistysalueiden hyvä laatu. Tarkasteltavina tekijöinä ovat virkistysalueiden määrä, saavutettavuus ja jatkuvuus. Käytettävät elinympäristöindikaattorit voivat olla seuraavia: virkistysalueiden pinta-ala / asukas, ulkoilureittien pituus ja pituus / asukas, urheilukenttien pinta-ala ja pinta-ala / asukas, osuus virkistysalueista, jotka on liitetty yhteen viherkäytävillä.” (Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavan kaavaselostus 2005: 118.)

”Maakuntakaava varautuu voimakkaaseen toimintojen ja asutuksen keskittymiseen Seinäjoen ympäristöön. Seinäjoen kaupunkiseudun rooli maakunnan ydinalueena täsmentyy ja maakuntakeskukseen liittyy nauhamaisesti Etelä-Pohjanmaan teollinen ja liikenteellinen keskittymä, joka kulkee jokilaaksoja ja liikenneväyliä myötäillen Kauhajoelta Kauhavalle. Myös alueen kulttuuri ja matkailu saavat lisäarvoa. (Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavan kaavaselostus 2005: 100.)

Maakuntakaavan oikeusvaikutukset voidaan jaotella Ekroosin (2001c: 382–391) mukaan ohjausvaikutukseen, viranomaisvaikutukseen, syrjäyttämisaikutukseen, ehdolli-

seen rakentamisrajoitukseen, rakentamiskieltoon, lunastukseen tai käyttöoikeuden rajoittamiseen. Näistä keskeisin vaikutus liittyy muun kaavoituksen ja suunnittelun ohjaukseen. Valtiollisten ja kunnallisten viranomaisten on otettava maakuntakaava huomioon suunnittelussaan ja toimenpiteissään. Kun yksityiskohtaisempi kaava tulee voimaan, maakuntakaavan voimassaolo lakkaa itsestään. Yksityiskohtaisempaa kaavaa muutettaessa maakuntakaavan ohjausvaikutus aktivoituu automaattisesti. Maakunnallinen rakentamisrajoitus on luonteeltaan ehdollinen siten, että rakentaminen ei saa vaikeuttaa maakuntakaavan toteutumista. Näin ollen, jos kaavan toteutuminen ei vaaranna, uudisrakennuksen rakentaminen on sallittua.

3.2.2. Kunta päättää yleiskaavasta ja asemakaavasta sekä virkistys- ja ulkoilualueista

Virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia turvataan jokamiehenoikeuksien lisäksi virkistysalueiden avulla. Asiayhteydestä riippuen virkistysalue voidaan määritellä usealla tavalla. MRL mukaan virkistysalue on yleiskäsite puistolle, urheilu-, ulkoilu- ja uimaranta-alueille sekä muille vastaaville alueille. Virkistysalueet voidaan nimetä myös lähipuistoiksi, ulkoilupuistoiksi, ulkoilualueiksi ja retkeilyalueiksi. Kaavoitus käyttää omia viheralueiden pääluokkia. Virkistys- ja viheralueet luovat taajamaan parhaimmillaan virkistysaluejärjestelmän, joka koostuu virkistysalueiden, ulkoilureittien ja vihervyöhykkeiden kokonaisuudesta. Järjestelmän kehittämisen tulisi perustua väestön kysynnän ja olevan tarjonnan yhteensovittamisesta. Taajaman ulkopuoliset suuret ulkoilu- ja retkeilyalueet tulisi linkittää osaksi seudullista ja valtakunnallista virkistysaluejärjestelmää. (Suomen Latu 2011: 35.)

Suurin osa Suomen virkistysalueista on kuntien perustamia ja ylläpitämiä. Alueiden hankinnassa ja hoitamisessa kuntia tukee valtio. Tarkkaa tietoa kuntien virkistysalueiden määrästä ei ole ja siksi virkistysalueiden nykytilan ja kehittämistarpeiden arviointi onkin vaikeaa. Laadullista kehittämistä ja ylläpitoa voidaan sitä vastoin arvioida. Maaseutumaisissa kunnissa virkistykseen varattuja alueita on selvityksien mukaan riittävästi. Alueiden ylläpito vaihtelee, niistä vastaavien tahojen työnjako on haastavaa ja virkistysalueiden määrittelyssä on kuntien välillä isoja eroja. Maaseutumaisissa kunnissa haasteellisia ovat taajamien sisällä olevat virkistysalueet. Valoisampi tulevaisuus näyt-

tää olevan taajamien ulkopuolella sijaitsevilla ulkoilu- ja retkeilyalueilla, joiden määrä on lisääntynyt ja joiden ylläpitoon ja kehittämiseen uhrataan voimavaroja. Etenkin Metsähallitus on panostanut kansallispuistojen retkeilyyn. Kuntien omistamille alueille uusia laajahkoja ulkoilu- ja retkeilyalueita ovat perustaneet varsinkin virkistysalueyhdistykset. Tiheästi rakennetussa ja asutussa ympäristössä virkistysalueverkoston pitäisi muodostaa henkireikä. Monilla kaupunki- ja taajama-alueilla alueet muodostavat liian vähän viherkäytäviä. Suuntaus on ollut se, että virkistysalueita on supistettu asteittain muun maankäytön vuoksi. Suurin ongelma on suurissa asutuskeskuksissa, joihin kohdistuu suuri muuttopaine. Yhdyskuntarakenteen tiivistymisen trendi jatkuu asutuksen jatkuvan keskittymisen myötä. Olemassa olevista viheraluevarauksista tulisi pitää kiinni ja niitä tulisi kehittää yhteistyössä kaavoituksen ja ulkoilualueiden kehittämisestä vastaavien tahojen kanssa. Kunnissa tulisi olla viheraluesuunnitelma, jossa määritellään viheralueiden ja -käytävien aluevaraukset. Suomen Ladun Sulka II (2011) -selvityksen mukaan viheralueverkoston säilyttämisen ja kehittämisen näkökulmasta avainasemassa on:

1. kunnan kaavoittajan käsitys viheraluevarausten merkityksestä asukkaiden hyvinvoinnille
2. kunnan ulkoiluolosuhteista vastaavien tahojen aktiivisuus osallistua kaavoitusprosesseihin
3. kolmannen sektorin kaavoitusedunvalvonnan aktiivisuus (Suomen Latu 2011: 35-36).

Kunnalla on kunnallisen itsehallinnon perusteella oikeus määritellä maankäyttötavoitteensa. Itsehallinnosta huolimatta, kunnan tulee kuitenkin ottaa huomioon kaavahierarkiaa ja sisältövaatimuksia koskevat säännökset ja noudattaa mitä kaavan laatimisessa on menettelyn ja kansalaisen oikeusturvan kannalta voimassa osallistumisesta ja vuorovaikutteisuudesta. Kunnan kaavoitusmonopoli ilmenee kunnan oikeutena määrätä kaavoitukselle asetettavat tavoitteet ja tarvittavat keskeiset aluevaraukset. Kaavan laatiminen on laissa ohjattua päätöksentekoa ja sitä ei voida poliittisin argumentein ohittaa. Lainsäädäntö ohjaa millaisia seikkoja kaavoitusta koskevassa päätöksenteossa tulee ottaa huomioon tai miten kaava-alueen oikeudenhaltijoiden asema tur-

vataan. Ohjausta kutsutaan kaavan sisältövaatimuksiksi. Kunkin kaavalajin osalta on säädetty niiden tarkkuusastetta vastaavasti kaavan sisältöä koskevat vaatimukset. Hierarkian kaksi keskeistä periaatetta ovat ohjausvaikutus ja syrjäytymisvaikutus. Ohjausvaikutus tarkoittaa sitä, että sisällöltään ylemmätasoinen kaava ohjaa alemman ja samalla yksityiskohtaisemman kaavan laatimista. Syrjäytymisvaikutus tarkoittaa sitä, että ylemmätasoinen kaava syrjäytyy vastaavilta osiltaan alemman kaavan tullessa voimaan. Ylemmätasoinen kaava aktivoituu uudelleen, jos alemmantoista kaavaa ryhdytään myöhemmin muuttamaan. Yleispiirteisin kaavalaji, maakuntakaava, lähes yksinomaisesti ohjaa yksityiskohtaisemman yleiskaavan laatimista. Yleiskaava taas ohjaa asemakaavan laatimista. (Hollo 2009: 145–147, 151.)

Yleiskaavan tarkoitus on kunnallisen yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä erilaisten toimintojen yhtensovittaminen. Konkreettinen rakentamisen ohjaus on mahdollista ranta-alueilla sekä kyläalueilla ja muilla maaseutu-alueilla. Yleiskaava voidaan laatia koko kunnan alueelle tai myös vaiheittain tai osaluueittain osayleiskaavalla. Kunnalla on yleiskaavan suhteen joustava laatimisvelvollisuus. Yleiskaava tulee kuitenkin laatia, siinä tapauksessa, että se on tarpeen alueidenkäytön ohjaukseen liittyvistä syistä. Laatimistarve voi johtua myös maakunnallisista ja valtakunnallisista alueidenkäytön tavoitteista. Maakuntakaava toimii ohjeena. Näin ollen myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulevat huomioituksi. Yleiskaavan hyväksyy kunnanvaltuusto, minkä jälkeen yleiskaava on oikeusvaikutuksellinen. Muutoksenhaussa noudatetaan kuntalain säännöksiä. Lisäksi noudatetaan MRL 25 luvun muutoksenhakua ja viranomaisen oikaisukehotusta koskevia erityisiä säännöksiä, joista tärkeimpänä valitusoikeus kaava-asioissa. (Ekroos 2001d: 393–396.)

Yleiskaavan aineelliset sisältövaatimukset muodostuvat yhdeksän kohtaa käsittävästä luettelosta. Luettelon kaikki kohdat ovat lähtökohtaisesti samanarvoisia. (Ekroos 2001d: 398). Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon:

1. yhdyskuntarakenteen toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys
2. olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyväksikäyttö
3. asumisen tarpeet ja palveluiden saatavuus

4. mahdollisuudet liikenteen, erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen, sekä energia-, vesi- ja jätehuollon tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen ympäristön, luonnonvarojen ja talouden kannalta kestäväällä tavalla
5. mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön
6. kunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset
7. ympäristöhaittojen vähentyminen
8. rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen vaaliminen
9. virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys

Yleiskaavan tulee olla kohtuullinen siten, että se ei määräyksineen aiheuta maanomistajalle tai muulle erityisen oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa. Siihen kuuluvat osina kaavakartta, kaavamerkinnot sekä niitä tarkentavat ja täydentävät kaavamääräykset. Yleiskaavamääräykset koskevat esimerkiksi suunnittelua, rakentamista ja muuta maankäyttöä sekä suojelua. Yleiskaavan selostus on erillinen asiakirja, jossa esitetään kaavan tavoitteet ja muu kaavan tausta-aineisto. (Ekroos 2001d: 400–405.)

Yleiskaavan keskeinen oikeusvaikutus on asemakaavoituksen ohjaaminen. Yleiskaava ohjaa myös muita maankäyttöön liittyviä toimenpiteitä, esimerkiksi harkittaessa rakentamisen erityisiä edellytyksiä suunnittelutarvealueella. Kunnan ja valtion viranomaisten velvollisuus on katsoa, ettei muilla toimenpiteillä vaikeuteta yleiskaavan toteutumista. Oikeusvaikutteinen yleiskaava syrjäyttää rakennusjärjestyksen määräykset, kun taas asemakaava syrjäyttää tarkempaa suunnitelmana yleiskaavan. Kunnalla on mahdollista laatia yleiskaava myös oikeusvaikutuksettomana. Oikeusvaikutuksettomalla yleiskaavalla on yksi lakiin perustuva oikeusvaikutus, lunastusvaikutus, johon tarvitaan ympäristöministeriön myöntämä lunastuslupa. Oikeusvaikutteinen yleiskaava mahdollistaa ranta-alueelle ja suunnittelutarvealueelle rakentamisen. Kuntien yhteisellä yleiskaavalla on mahdollista poiketa maakuntakaavallisista ratkaisuista. Oikeusvaikutteisena hyväksytty kuntien yhteinen yleiskaava on vahvistettava ympäristöministeriössä. Maakuntakaava on lähtökohtaisesti ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yhteistä yleiskaavaa. Yh-

teisellä yleiskaavalla oikeusvaikutukset perustuvat MRL 42 ja 43§:ään. (Ekroos 2001d: 410–422.)

Asemakaavalla alueidenkäyttö järjestetään yksityiskohtaisesti. Sitä ei alisteta valtion viranomaisen vahvistettavaksi. Asemakaavalle luonteenomaista on sen paikallisuus. Se on hallintopäätös, ei osa varsinaista normijärjestelmää. MRL51§:n mukaan asemakaava on laadittava ja pidettävä ajan tasalla sitä mukaa kuin kunnan kehitys tai maankäytön ohjaustarve sitä edellyttää. Kunnalla on niin sanottu kaavoitusmonopoli. Asemakaavan laatimisen ja toteuttamisen kustannukset kuuluvat pääsäännön mukaan kunnalle. Poikkeuksena tästä on yksityisen maanomistajan aloitteesta tehty kaavan muutos. Lähtökohteisesti asemakaavan hyväksyminen kuuluu kunnanvaltuustolle. Päätösvalta voidaan kuitenkin siirtää kunnanhallitukselle tai kunnalliselle lautakunnalle. Vaikutukseltaan laaja-alaisten ja merkittävien asemakaavojen päätösvaltaa ei voi delegoida alemman-tasoiselle virkamiehelle, koska niillä voi olla merkittäviä ympäristöllisiä, taloudellisia, sosiaalisia, liikenteellisiä ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. (Ekroos 2001e: 423–427, 495).

Asemakaava muodostuu asemakaavakartasta, kaavamerkinnoistä ja asemakaavamääräyksistä. Asemakaavaan liittyvä selostus on liite. Selostus sisältää perustelut kaavassa tehdyille valinnoille ja kaavassa osoitetuille ratkaisuille. (Ekroos 2001e: 428–429.)

Asemakaavalle asetetut sisältövaatimukset ovat MRL 54 § mukaisesti seuraavat:

”Asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvaliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. Kaavoitettavalla alueella tai sen lähiympäristössä on oltava riittävästi puistoja tai muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita.”

”Asemakaavalla ei saa aiheuttaa kenenkään elinympäristön laadun sellaista merkityksellistä heikkenemistä, joka ei ole perusteltua asemakaavan tarkoitus huomioon ottaen. Asemakaavalla ei myöskään saa asettaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuttaa sellaista kohtuutonta häittoa, joka kaavalle asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voidaan välttää.”

”Jos asemakaava laaditaan alueelle, jolla ei ole oikeusvaikutteista yleiskaavaa, on asemakaavaa laadittaessa soveltuvin osin otettava huomioon myös mitä yleiskaavan sisältövaatimuksista säädetään.”

Asemakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava ja tärkeimpänä oikeusvaikutteinen yleiskaava. Elinympäristön heikentämiskiello heijastaa PL20§ ympäristöperusoikeussäännöstä. Lähivirkistysalueita ja puistoja asemakaavoitettavalla alueella ja sen lähiympäristössä tulee olla riittävästi. Jos kaava-alueella tai sen läheisyydessä ei ole puistoja tai lähivirkistysalueita, asemakaava ei täytä säädettyjä sisältöjä koskevia vaatimuksia. Huomioitava on myös se, että näiden alueiden mitoituksen tulee olla riittävä asemakaavoitettavan alueen tarpeisiin. Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei säädetä nimenomaisesti puistojen alan vähentämiskiellosta toisin kuin Rakennuslain 34.2 §:ssä. (Ekroos 2001e: 429–435.)

Asemakaavan alueet voidaan jakaa kahteen pääryhmään. Ne ovat yleisiin tarkoituksiin osoitetut alueet ja yksityisiin käyttötarkoituksiin osoitetut alueet. Useimmiten asemakaava-alueet käsittävät maa-alueita, mutta myös vesialueet ovat mahdollisia. Asemakaavasta on käytävä ilmi asemakaava-alueen rajat, asemakaavaan sisältyvien eri alueiden rajat, maa- ja vesialueiden käyttötarkoitukset, kaavassa sallitun rakentamisen määrä sekä rakennusten sijoittumista ja tarvittaessa rakentamistapaa koskevat periaatteet. Rakennusoikeus voidaan ilmaista tehokkuusluvulla tai kerrosneliömetreinä. Asemakaavamääräykset eivät ole asemakaavan pakollinen osa. Mikäli niitä ei käytetä, maankäytön ohjaus perustuu aluevarausmerkintöihin ja suoraan normiohjaukseen. Kaavamääräykset voivat koskea muun muassa kaupan laatua ja kokoa tai niillä voidaan suojella rakennuksia ja alueita esimerkiksi maisemallisten arvojen, luontoarvojen tai muiden ympäristöarvojen säilyttämiseksi. (Ekroos 2001e: 438–442.)

Yleiseltä kannalta tärkein asemakaavan oikeusvaikutus on sen noudattamisvelvollisuus. Asemakaavan tärkein oikeusvaikutus on rakentamisrajoitus eli se, että rakennusta ei saa rakentaa vastoin asemakaavaa. Asemakaavan tonttijako, jonka laatiminen sinällään ei ole pakollinen, voi olla sitova tai ohjeellinen. Sitova tonttijako laaditaan lähinnä kaupungeissa ja kaupunkimaisissa olosuhteissa. Rakennuskorttelista voidaan muodostaa yksi tai useampi tontti ja MRA 37§:n mukaan tonttijako on laadittava siten, että jokai-

nen tontti rajoittuu katualueeseen. Tontti voi erityisyydestä rajoittua muuhunkin yleiseen alueeseen. Tonttijaon tarkoitus on saattaa rakennuskortteli rakennuskelpoiseksi kiinteistönmuodostamistekniseltä kannalta. Asemakaavassa hyväksytystä tonttijaosta valitetaan kaavan yhteydessä kunnallisvalituksin. Erillisen tonttijaon laatii ja hyväksyy kunta. Erillisestä tonttijaosta tehtävä valitus on hallintovalitus ja valitusoikeus on samassa korttelissa olevan kiinteistön omistajalla tai haltijalla, vastapäisen kiinteistön omistajalla ja haltijalla tai kunnalla. Muilla alueilla rakennuspaikat ovat kiinteistönmuodostamislain näkökulmasta tiloja tai niiden osia. Kunta voi käyttää maapolitiikan keinoina kauppaa, vaihtoa, lunastusta, luovuttamisvelvollisuutta sekä erilaisia maankäyttösopimuksia. (Ekroos 2001e: 442–460.)

”Elinympäristön muotoutumisessa asemakaavalla on yksityiskohtaisimpana kaavamuuotona keskeinen merkitys, vaikka yleiset edellytykset tavoitteet täyttävien elinympäristöjen muotoutumiselle luodaankin yleiskaavoituksella, ja maakuntakaavoitus sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteetkin voivat tukea näiden laatuvaatimusten saavuttamista.” (Ekroos 2001a: 337.)

3.3. Osallisten vuorovaikutteinen kaavoitusprosessi kuntasuunnittelussa

Kaavoituksen ja muun maankäytön suunnittelun johtavana periaatteena on vuorovaikutteinen suunnittelu ja riittävä vaikutusten arviointi. Kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden etuihin ja oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Virkamiesten, jotka valmistelevat kaavoja, on tiedotettava kaavoituksesta siten, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen. Perustuslain 20.2 §:ssä tämä vastaa kansalaisen ympäristöperusoikeutta. Perustuslaki on muuhun kansalliseen normistoon nähden ensisijainen. Kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia kaavoituskatsaus kunnassa ja maakunnan liitossa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä. Tiedonsaantia edistämällä ja kaavoitusprosessia avaamalla pyritään muun muassa siihen, että ajoissa tapahtuva vaikuttaminen vähentää myöhempiä valituksia ja nopeuttaa kaava-asian hallinnollista käsittelyä. Ihannemallin toteutumisen edellytyksiä ovat korkea kansalaisaktiivisuus ja riittävät resurssit. Kaavoitusmenettelyn osallisia ovat myös sellaiset tahot, joiden etua tai oikeutta asia ei koske välittömästi,

mutta joiden elinpiiriin kaavahanke vaikuttaa. Kaavoitusmenettelystä on tiedotettava niin, että osallisilla on mahdollisuus osallistua valmisteluun, arvioida vaikutuksia ja ilmaista mielipiteensä. (Hollo 2009:150; Kuusiniemi 2001: 197; Ekroos 2001f: 471–473.) Kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen kaavoituksessa on ollut näkyvästi esillä jo 1980-luvulta alkaen. Hallitusmuodon perusoikeusuudistus vuodelta 1995 nosti osallistumisoikeudet perustuslain tasolle. Myös 1.1.2000 voimaan astuneen maankäyttö- ja rakennuslain keskeiseksi tavoitteeksi tuli lopulta osallistumisen edistäminen. MRL:ssa korostetaan suunnitteluprosessien ja -käytäntöjen muuttamista vuorovaikutteiseen suuntaan. Vuorovaikutteisen suunnittelun idean voidaan sanoa näin ensi kertaa saaneen institutionalisoitua painoarvoa. Osallistumisen merkittävyys ja osallistumisen tulosten huomioon ottaminen korostuvat vuorovaikutus-ilmauksessa. Uusi MRL antaa osallistumisoikeuden kuntalaisille ja erityisesti niin sanotuille osallisille. Osallisella tarkoitetaan paitsi alueen maanomistajia, myös niitä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Osallisia ovat myös viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään. Käytännössä osallisen määrittely saattaa olla vaikeaa ja onkin tärkeää, että tiedottamisella saadaan tieto kaavoituksen alkamisesta leviämään laajasti. Osallisilla on kunnan jäsenten ohella myös oikeus tehdä muistutus kaavaehdotuksesta. (Mäkinen 2000: 14; Ympäristöministeriö 2007: 8, 31; Ekroos 2001f: 473.)

”Kaupunkisuunnittelun varhaisessa vaiheessa suunnittelu oli pitkälti sellaista maestrosuunnittelua, jossa asiantuntija-arkkitehti laati kaavat ja päättäjät hyväksyivät ne ilman mitään oleellista keskustelua. Vasta 1960-luvulla on alettu korostaa sitä, että kansalaisten ja eturyhmien tulee voida osallistua tai ainakin vaikuttaa heitä koskevaan suunnitteluun. Useissa kunnissa on kaavoitukseen liittyen käynnistetty kokeiluja sellaisesta suunnittelumallista, jossa tavoitteeksi on asetettu ns. oppivan suunnittelun ihanteet: avoimuus, asukkaiden, asiantuntijoiden ja muiden asianosaisten tietämyksen parempi huomioonottaminen sekä vuoropuheluun sisältyvien arvojen ja ristiriitojen tekeminen aiempaa selvemmin näkyviksi. Prosesseissa on ollut oleellista painopisteen siirtyminen työn alkuvaiheisiin. Jo tavoitteita asetettaessa on laajan osallistumisen ja asiantuntijuuden turvaaminen tärkeää. Tällaisen prosessin etuna on, että esiin tulevia eturistiriitoja ei lakaista maton alle, vaan ne tuodaan avoimesti esiin. Kun osallistuminen on laajaa arvoikin ovat avoimesti mukana päätöksenteossa ja niihin joudutaan ottamaan kantaa. Avoin vuorovaikuttaminen voi olla myös ongelmallista ja vaativaa, sillä se saattaa vahvistaa vahvojen intressiryhmien tavoitteiden toteutumista ja samalla heikentää muiden intressien huomioonottamista (heikkoja mm. lapset, vanhukset ja vähäosaiset).” (Mäkinen 2000: 235–237.)

Räihä (2000: 57) mainitsee, että osallistumista korostavaa toimintatapaa ei opita hetkessä. Kaavoituksen kumppanuutta korostava ajattelu on viemässä kaavoitusta kuitenkin uuteen kiinnostavaan suuntaan. Vaarana on, että uusi toimintatapa synnyttää entistä raskaamman suunnittelukäytännön, jossa aito vuorovaikutus myrskyineen ja suvantoineen jää osallistumista valmistelevien ja sitä kuvaavien asiakirjojen varjoon. Toimintakulttuurin kehittäminen entistä parempaan suuntaan vaatii vastuunkantoa kaikilta kaavoituksen eri osapuolilta. Näihin osapuoliin kuuluvat niin kuntalaiset, virkamiehet kuin asiantuntijatkin. Kaavoituksen järjestäminen ja siitä tiedottaminen tulee toteuttaa siten, että osallisilla on mahdollisuus olla mukana kaavan valmistelussa. Kuntalaisen on saatava tietoa. Tämä merkitsee, että kunnan on lisättävä tiedottamista ja parannettava ja helpotettava tietojen saatavuutta. Huomiota on kiinnitettävä esimerkiksi asiakirjojen ymmärrettävyyteen. Uuden toimintakulttuurin mukaisesti kaavoituksesta ja muista suunnitelmista tiedotetaan entistä enemmän kaavoituksen kohteena olevalla alueella esimerkiksi hankkeesta kertovin tiedotustauluin.

Kunnan kaavaprosessin kulku noudattaa seuraavaa järjestystä: vireilletulo, valmistelu, julkinen nähtävilläolo ja hyväksyminen (kuvio 2). Osallinen voi osallistua kaavaprosessin eri vaiheisiin. Mikäli kunta ei ole pyydettäessä tarkistanut suunnitelmaa osallisen haluamalla tavalla, osallinen voi esittää Ely:lle neuvottelun järjestämistä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaavan valmistelun aikana vuorovaikutus tapahtuu osallistumis- ja arviointisuunnitelman avulla. Kaavaehdotusta vastaan voi myös tehdä muistutuksia. Mikäli Ely tekee kunnan kaavapäätöksestä oikaisukehotuksen, kaava on otettava uudelleen käsittelyyn. Kunnasta saa lisätietoja vireillä olevista kaavoista ja siitä, miten kaavasuunnitteluun voi osallistua. (Räihä 2000: 58–59; Ekroos 2001f: 472.)

PROSESSIN KULKU**OSALLISTUMINEN**

<p style="text-align: center;">VIREILLETULO</p> <p>Kaavojen vireilletulosta tiedotetaan joko kaavoituskatsauksessa tai kaavakohtaisesti.</p> <p>Aloituspäätöstä tehtäessä kaavasta laaditaan osallistumis- ja arviointisuunnitelma</p>	<p style="text-align: center;">OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTI-SUUNNITELMA</p> <p>Osallinen voi esittää alueelliselle ympäristökeskukselle (Ely) neuvottelun järjestämistä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta, jos kunta ei pyydettyäessä ole tarkistanut suunnitelmaa halutulla tavalla. Ely päättää neuvottelun järjestämisestä.</p>
<p style="text-align: center;">VALMISTELU</p> <p>Kaavat valmistellaan yhteistyössä osallisten kanssa.</p>	<p style="text-align: center;">SUUNNITELMAN MUKAAN</p> <p>Osallisten vuorovaikutus kaavan valmistelun aikana tapahtuu osallistumis- ja arviointisuunnitelman avulla.</p>
<p style="text-align: center;">JULKINEN NÄHTÄVILLÄOLO</p> <p>Valmistelun pohjalta laaditaan kaavaehdotus.</p> <p>Kaavaehdotus pidetään julkisesti nähtäville säädetyn ajan.</p>	<p style="text-align: center;">KAVAEHDOTUS</p> <p>Kaavaehdotusta vastaan voi tehdä muistutuksia.</p> <p>Muistutuksen tehneelle perustellaan kunnan kanta pyydettyäessä kirjallisesti.</p>
<p style="text-align: center;">HYVÄKSYMINEN</p> <p>Kunnan valtuusto hyväksyy kaikki yleiskaavat ja tärkeät asemakaavat.</p>	<p style="text-align: center;">HYVÄKSYTTY KAAVA</p> <p>Ely voi tehdä kunnan kaavapäätöksestä oikaisuohotuksen, jolloin kaava on otettava uudelleen käsitteilyyn.</p> <p>Valtuuston päätöksestä voi valittaa alueelliseen hallinto-oikeuteen.</p>

Kuvio 2. Kaavaprosessi kunnassa (Räihä 2000:59).

Kaavoituksen vireilletulon ilmoittamisesta on maankäyttö- ja rakennuslaissa joustavat säännökset. Vireilletulosta voidaan tiedottaa monilla tavoilla esimerkiksi kirjeellä, sanomalehti-ilmoituksella tai kaavoituskatsauksessa. Myöskään vireilletulon ajankohtaa ei määritellä yksiselitteisesti. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on laadittava jokaisen kaavan laatimismenettelyn yhteydessä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on

asiakirja, jossa esitetään suunnitelma kaavan laatimisessa noudatettavista osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Merkitykseltään vähäisissä hankkeissa suunnitelma on lyhyt. Suunnitelma laaditaan hyvissä ajoin, yleensä kaavoitusprosessin käynnistämisenvaiheessa. Kunta voi varmistaa suunnitelman riittävyyden neuvottelemalla alueellisen ympäristöviranomaisen kanssa. MRL 62 §:n mukaan osalliselle on annettava mahdollisuus ilmaista mielipiteensä riittävän aikaisessa suunnitteluprosessin vaiheessa kirjallisesti tai suullisesti, jotta mielipide voidaan ottaa huomioon. Osallinen voi tahtoessaan ehdottaa Ely:lle osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävyttä koskevan neuvottelun pitämistä. Mahdollisuus esittää mielipiteensä kaavaa valmisteltaessa voidaan järjestää monin eri tavoin. Säännös ei ole näiltä osin yksiselitteinen. Mielipiteen esittämisessä lienee eroteltavissa kolme päätyyppiä, joita voidaan käyttää yhdessä tai erikseen:

1. ilmoitus nähtävilläpidosta ja mahdollisuus esittää mielipide
2. ilmoitus erityisestä kaavaa koskevasta tilaisuudesta ja mahdollisuus esittää tässä tilaisuudessa kirjallisesti tai suullisesti mielipide
3. muu sopiva tapa, kuten ilmoitus ja kaikkien osallisten henkilökohtainen kuuleminen (Ekroos 2001f: 478-485).

Kaavojen tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin, liittyen muun muassa kaavoitettavan alueen ja sen lähiympäristön luonnonoloihin, rakennettuun ympäristöön, kulttuuriympäristöön, väestön oloihin, ympäristön tilaan, olemassa oleviin ja suunniteltuihin toimintoihin ja alueen kehitysnäkymiin. Kaavan valmisteluvaiheessa mielipiteen esittämismahdollisuudesta on ilmoitettava niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan, jollei muuta tiedottamista pidetä sopivana, kuitenkin aina vähintään yhdessä paikkakunnalla leviävässä sanomalehdessä. Kaavan laatimisprosessi johtaa kaavaehdotuksen valmistumiseen. Nähtävillä asettaminen on viimeinen kaavoitusmenettelyn vaihe, jossa on mahdollista ottaa kantaa laadittavana olevaan kaavaan. Jokaisella kaava muodolla on erityiset näytteille asettamisen säädökset. Kaavaehdotus on asetettava aina julkisesti nähtävillä ja oikeudesta muistutuksen tekemiseen on ilmoitettava. Nykyisin mielekkäänä pidetään tiedottamista sanomalehtikuulutusten ohella internetissä. Kaava-

ehdotusta vastaan ovat oikeutettuja tekemään muistutuksen kunnan jäsenet ja osalliset. Muistutus tulee toimittaa kunnalle ennen nähtävillä oloajan päättymistä. Kunta on veloitettu esittämään kannanottonsa niihin muistutuksiin, joiden tekijät ovat sitä kirjallisesti pyytäneet ja ilmoittaneet osoitteensa. Kaavan hyväksymisestä on tiedotettava kaavan nähtävillä ollessa sitä pyytäneitä sekä muistutuksen tekijöitä, jotka ovat muistutuskirjelmässään sitä pyytäneet. Kunnan on myös lähetettävä yleis- ja asemakaavan hyväksymispäätös ympäristöviranomaisille ja muille päätöstä pyytäneille viranomaisille. Muutosta kuntakaavan hyväksymistä koskeviin päätöksiin haetaan kunnallisvalituksena alueelliselta hallinto-oikeudelta. Valitusoikeus on kunnan jäsenellä, alueellisella ympäristökeskuksella (Ely) sekä eräillä muilla viranomaisilla ja yhteisöillä. MRL 200 §:n mukaan kaava tulee voimaan, kun se on saatettu yleisesti tiedoksi niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Ely voi tehdä asemakaavaa ja yleiskaavaa koskevasta hyväksymispäätöksestä kunnalle oikaisukehotuksen, joka on tiedoksi saatettava myös hallinto-oikeudelle. Kunnanvaltuuston on tehtävä oikaisukehotuksesta kaavaa koskeva uusi päätös. Uutta kaavaa koskevasta päätöksestä kunnan on ilmoitettava eri tahoille riippuen siitä, onko aiemmasta päätöksestä tehty valituksia vai ei. (Ekroos 2001f: 481–502; Hakkarainen 2000: 26–33.)

Kaavoituskäytännöt ovat muuttuneet merkittävästi maankäyttö- ja rakennuslain aikana. Osallistumisen osalta tavoitteet ovat monilta osin toteutuneet. Kansalaisjärjestöt ilmoittavat, että kaavoituksen avoimuus on lisääntynyt ja kansalaisten tiedonsaanti parantunut. Järjestöt ovat suhteellisen tyytyväisiä kuntien tarjoamiin osallistumismahdollisuuksiin ja kuntien toimintatapojen arvioidaan muuttuneen myönteisesti. Kehitettävää kansalaisjärjestöt näkevät osallistumisen vaikuttavuuden suhteen. Kansalaisten näkemysten nähtiin jäävän kaavoituksessa huomiotta. Aikaisempaan verrattuna laajempi tiedottaminen ja osallistumisen järjestäminen ovat verottaneet voimavaroja kaavaratkaisun suunnittelusta. Vuorovaikutteisuuden ja osallistumisen voidaan sanoa tuoneen epävarmuutta kaavoitusprosessien resurssien ja aikataulujen hallintaan. Osallistumisen, selvitysten ja vaikutusten arvioinnin sekä kaavaratkaisun suunnittelun kesken tulisi löytää tasapaino. Aina ei olekaan käytetty hyväksi mahdollisuutta suhteuttaa tiedottaminen ja osallistumisen laajuus kaavan merkitykseen. Kaavakohtaisen osallistumisen rinnalla kunnat ovat nähneet tarpeen kehittää alueellista osallistumista ja yhteistyötä esimerkiksi siten, että eri

hallintokuntien viranhaltijat, asukkaat, taloyhtiöt ja palveluntuottajat pohtivat yhdessä alueen ongelmia, kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia. Jatkuva alueellisten toimijoiden verkottuminen ja yhteistyö tukevat kaavakohtaista osallistumista. (Ympäristöministeriö 2007: 8–9.)

Lehto (2000: 35) mainitsee Suomessa erityisesti 1980-luvun alkupuolelta lähtien järjestetyn useita kehittämis- ja kokeiluhankkeita, joissa viranomaiset ovat pyrkineet lisäämään suunnittelun avoimuutta ja eri tahojen osallistumista ja yhteistyötä. Hankkeet ovat liittyneet myös yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen. Hankkeiden kokemuksia on käytetty muun muassa suunnittelukäytäntöjen ja lainsäädännön kehittämiseksi. Hankkeissa on käytetty erilaisia osallistumis- ja vaikuttamismuotoja, esimerkiksi lähidemokratiaa, yhteissuunnittelua ja kylätoimintaa. Kuntalain 27 §:ssä mainitaan, että valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1. tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia
2. selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
3. järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa
4. avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua

Esimerkkinä lähinnä oman asuinalueen elinolojen parantamiseen liittyvistä kokeiluhankkeista voidaan mainita kaupunginosatoiminta, kylätoiminta ja yhteissuunnittelu. Kaupunginosatoiminta alkoi aikanaan 1970-luvulla asukas- tai kaupunginosayhdistysten perustamisesta. Tavoitteena oli aktivoida väestöä omaehtoiseen toimintaan ja samalla pyrkiä mukauttamaan yhdyskuntaa ihmisten tarpeita vastaavaksi. Parhaiten onnistuivat aloitteet, jotka liittyivät fyysiseen ympäristöön (esimerkiksi kaavoitus tai maankäyttö) taikka olivat hyvin käytännönläheisiä (esimerkiksi bussilinjan reitin siirto tai nuorisotalon viikonloppukäytön järjestäminen). Kylätoiminta käynnistyi 1970-luvulla poikkeuksellisesti alhaalta ylöspäin eli ei viranomaislähtöisesti. Kylätutkimus 1976 -projekti organisoitiin Suomen kunnallisliiton ja korkeakoulujen ja yliopistojen yhteiseksi hank-

keeksi. Hanke korosti epäpoliittisuutta, kylätoiminnan järjestäytymistä ja kylähengen kasvattamista sekä pitkäjänteisyyttä. Toiminnan ytimessä on kyläkokous, jossa valitaan kylätoimikunta ja jossa hyväksytään kuntaan lähetettävät aloitteet. Kylien ehdottamista kehittämishankkeista valtaosa on liittynyt virkistykseen ja vapaa-aikaan, asumiseen, ympäristöön, kulttuuriin ja kyläperinteeseen. Yhteissuunnittelu 1980-luvun alussa sai alkunsa sektoroituneen suunnittelun kritiikistä ja suunnittelun sisällöllisestä muutoksesta. Asuinympäristöjen, esimerkiksi lähiöiden parantamissuunnittelussa, pyrittiin käyttämään asukkaiden asiantuntemusta ja edistämään eri hallintokuntien välistä yhteistyötä, asukasläheistä hallintoa ja alueellista suunnittelua. Yhteissuunnittelua on käytetty eniten fyysisen ympäristön parannushankkeissa muun muassa yleiskaavan laadinnassa, liikennesuunnittelussa ja virkistysalueiden kehittämisessä. Helpoimmin ovat toteutuneet hankkeet, jotka on toteutettu normaalina virkätöinä ja joihin on voitu osoittaa valmis määräraha. Suurien investointien ehdotukset, esimerkiksi uimahallit, ovat jääneet toteutumatta. Uusia toimintatapoja kuntalaisten osallistumiseen on haettu myös Kuntaliiton laajassa Agenda 21-projektissa ja sisäministeriön Osallisuushankkeessa. Erillisryhmiä, kuten lapsia on otettu entistä enemmän mukaan suunnitteluun. Kaarinan Hovirinnassa alueen 3–12-vuotiaat päiväkotilapset ja ala-asteen koululaiset osallistuivat asuinalueensa kehittämiseen erillisessä selvityksessä, osana lähiöprojektia. (Lehto 2000: 36–38.)

Suunnittelussa, joka perustuu vuorovaikutukseen ja osallistumiseen, tulee asettaa selkeät tavoitteet sille, mitä vuorovaikutukselta odotetaan. Tavoitteet tulisi kertoa kaikille osapuolille. Vuorovaikutus tulee suunnitella järjestelmällisesti ja huolellisesti ja suunnitelman tulee olla joustava arvaamattomissa tilanteissa. Vuorovaikutus on tärkeää jo suunnittelun alkuvaiheessa. Eri tahojen näkemysten ja uusien ideoiden tulee välittyä tehokkaasti suunnitteluun. Suunnittelijoiden ja eturyhmien olisi hyvä osallistua yhteisiin tilaisuuksiin, että tieto ei kulkisi pelkästään välikäsien kautta. Erityisen tärkeää vuorovaikutus on suunnittelun alussa, jolloin yleensä tehdään keskeiset suunnittelun tavoitteita, tarkasteltavia vaihtoehtoja ja vaikutuksia koskevat rajaukset. Eri tahojen tehtävät ja vastuu on määriteltävä selkeästi. Vuorovaikutuksen muotoja on monia, kuten yksisuuntainen tiedottaminen ja tiedonhankinta, yleisötilaisuudet, yhteistyö- ja neuvotteluryhmät sekä järjestelmällinen ristiriitojen sovittelu. Yleisötilaisuudet suosivat esiintymiskykyisiä ja hiljaisempia olisi tuettava esimerkiksi ryhmätöin. Henkilökohtaiset haastattelut ja kirjal-

liset kyselyt tuovat uusia osallistujaryhmiä. Projektin alkuvaiheessa voi olla tarpeen järjestää osallistujille koulutusta. Suunnitteluinformaatio, esitteet, luonnokset ja suunnitteleluasiakirjat, ovat tiedon välittäjiä ja toisaalta osallistumisen ja yhteistyön lopputulos. Informaation tulisi käsitellä suunnittelun lähtökohtia ja rajoituksia, vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia sekä eri näkemyksiä. Sen tulisi keskittyä olennaiseen ja olla perusteltua, johdonmukaista ja havainnollista. Suunnitteluinformaatiosta pitäisi myös selvittää, miten eri osapuolet voivat osallistua suunnitteluprosessiin. (Lehto 2000: 39–40.)

Asukkaiden osallistumisen merkitys osana ympäristöhallintaa ja –politiikkaa on vahvistunut vuosituhannen vaihteessa. Kaupunkisuunnittelussa ja ympäristösuunnittelussa kestävä kehitys ja asukkaiden osallistuminen suunnitteluun ovat lähestulkoon universaali tavoite. Osallistumiskulttuuri sinänsä voi vaihdella alueittain ja se voi olla erilaista esimerkiksi maaseudulla ja kaupungissa. Lisäksi osallistuminen kaupunginosien kesken voi vaihdella. (M Ángels & Gallego 2001: 123.) Euroopan neuvoston ministerikomitean vuodelta 2001 olevassa suosituksessa 19 tuodaan esiin kansalaisten osallisuus julkiseen elämään paikallisella tasolla. (Kuntaliitto 2012.) Suosituksessa käydään julistuksenomaisesti läpi:

1. Paikallisdemokraattisen osallisuuspolitiikan peruseriaatteet (1. osio)
2. Toimenpiteitä kansalaisen osallistumisen kannustamiseksi ja vahvistamiseksi paikallisessa julkisessa elämässä (2. osio)
 - Yleisiä toimenpiteitä
 - Toimenpiteitä liittyen paikallisiin vaaleihin osallistumiseen ja edustuksellisen demokratian järjestelmään
 - Toimenpiteitä suoran julkisen osallistumisen kannustamiseksi paikallisessa päätöksenteossa ja paikallisten asioiden hoitamisessa
 - Erityisiä toimenpiteitä niiden kansalaisluokkien rohkaisemiseksi, joille syystä tai toisesta osallistuminen on hankalampaa

Shandasin ja Messerin (2008: 408) mukaan varsin harvoissa tutkimuksissa tuodaan esiin kuntalaisten vahva osallistuminen osana urbaania luontoympäristön ylläpitoa. Heidän mukaansa tulisi miettiä sitä, miten kuntalaiset saadaan aktiivisemmin mukaan osallistumaan hankkeisiin, mikä on optimaalinen määrä teknistä asiantuntijuutta ja kuntalaisten osallisuutta sekä millaista innovaatiota ja millaista mukautumista virkamiehiltä vaaditaan, jotta kuntalaiset voisivat osallistua paremmin ympäristönsä ylläpitoon ja hoitamiseen. Menetelmien, joilla kuntalaisia rohkaistaan osallistumaan ympäristön suunnitteluun ja hoitoon, tulee olla joustavia salliakseen innovaatiot ja mukautumisen osana suunnitteluprosessia. Yhteisön jäsenet näyttäisivät onnistuvan itse aloittamisissaan projekteissa ja projekteissa, jotka ovat fyysisesti lähellä. Myös yliopiston kanssa luotu yhteistyö, osoittautui Shandasin & Messerin (2008: 408) tutkimushavainnossa tärkeäksi osaksi tehokasta ympäristön hoito-ohjelmaa. Onnistuneet ohjelmat voivat lisätä kuntalaisten luottamusta hallintoon, parantaa ympäristöä ja lisätä osallistujien ekologista ymmärrystä.

Vuorovaikutteisuus liittyy kiinteästi muun muassa omiksi koettujen liikuntapaikkojen ideointiin, yhteisöllisyyden lisäämiseen, liikuntapaikkoihin kohdentuvan ilkeivallan vähentämiseen, elämyksellisyyteen ja liikuntapaikkojen asuinympäristöön tuottamaan kaupunkikuvalliseen lisäarvoon. Ongelmana vuorovaikutteisudessa on suunnittelu- ja toteutuskoneiston jähmeä pyöriminen. Osallistumisen kokemus voi epäonnistua erityisesti siitä syystä, että osallistumishetken ja toteutumisen välillä kuluu paljon aikaa. Aikamarginaali on lasten ja nuorten kohdalla kapeampi kuin aikuisten kohdalla. (Luoma 2010: 77.)

”Vuorovaikutteisuuden ottaminen lähtökohdaksi vaatii suunnittelijalta aineiston päivittämistä, aikaisempiin vaiheisiin palaamista ja linjausten muokkaamista, eli vuorovaikutteisuus vie enemmän aikaa kuin perinteinen suunnittelu. Toisaalta uusien lajien harjoituspaikkojen suunnittelemisen vaatii onnistuakseen aivan erityistä asiantuntemusta, jota harvalla suunnittelijalla voi ainakaan useamman lajin parista olla. Jo rullalautailu ja BMX-pyöräily vaativat näennäisestä samankaltaisuudesta huolimatta erilaisia suunnitteluratkaisuja. Näin ollen lajien harrastuspaikkojen suunnittelijalle vuorovaikutteisuus on korvaamattoman tärkeä työväline. Lähiliikuntapaikkojen rakentamista ovat ohjanneet vahvasti eri liikuntavälinevalmistajien tuotevalikoimat ja ajattelu liikunnan rajaamisesta erilaisiin liikuntapaikkoihin. Monipuolisempaa ympäristöä voidaan toteuttaa huomioimalla liikkuminen ja osallistamalla käyttäjiä suunnitteluvaiheessa. Käyttäji-

en osallistaminen yhdistettynä eri hallintokuntien väliseen yhteistyöhön tarjoaa yhden keinon tuottaa paremmin kaikkia käyttäjäryhmiä palvelevaa ympäristöä”
(Luoma 2010: 77.)

4. SEINÄJOEN ROUTAKALLIO TUTKIMUKSEN KOHTEENA

4.1. Seinäjoki ja Routakallio

Seinäjoki on Etelä-Pohjanmaan muodostavan 18 kunnan maakuntakeskus. Kuntaliitoksen myötä nykyinen Seinäjoen kaupunki halkoo etelä-pohjoissuunnassa läpi maakunnan. Maakunnassa asuu noin 194 000 henkeä. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2014.)

Kuvio 3. Seinäjoki – Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskus (Etelä-Pohjanmaan liitto 2014).

Seinäjoen kaupungin sivustolla (2014) mainitaan, että Seinäjoen kaupunki on yksi Suomen voimakkaimmin kasvavista kaupunkiseuduista ja Suomen kuudenneksi suurin

markkina-alue. Seinäjoen väkiluku on moninkertaistunut kuntaliitosten jälkeen ja vuoden 2012 lopussa kaupungissa asui 59 556 henkeä (taulukko 1). 0–14-vuotiaiden osuus, 18,3%, on Seinäjoella koko maan keskiarvoa korkeampi. 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on Seinäjoella 65,1 %, mikä vastaa lähestulkoon koko maan lukua. 65 vuotta täyttäneiden osuus asukkaista, 16,6 %, on koko maan keskiarvoa alempi. Ulkomaalaisten asukkaiden osuus seinäjokelaisista on 1,5 %, joka on koko maahan verrattuna alhaisempi. Valtionveronalaiset tulot olivat vuonna 2011 Seinäjoella 26 599 euroa/tulonsaaja. Tulot ovat vähän yli koko maan keskiarvon. (Tilastokeskus 2013.)

Taulukko 3. Seinäjoen kaupungin avainluvut (Tilastokeskus 2013).

	Seinäjoki	Koko maa
Maapinta-ala, km ² 1.1.2013	1 432	303 891
Taajama-aste, % 1.1.2012	89,8	84,7
Väkiluku 31.12.2012	59 556	5 426 674
Väkiluvun muutos, % 2011 – 2012	1,5	0,5
0-14 -vuotiaiden osuus väestöstä, % 31.12.2012	18,3	16,4
15-64 -vuotiaiden osuus väestöstä, % 31.12.2012	65,1	64,8
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä, % 31.12.2012	16,6	18,8
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, % 31.12.2012	0,2	5,4
Ulkomaiden kansalaisten osuus väestöstä, % 31.12.2012	1,5	3,6
Valtionveronalaiset tulot, euroa/tulonsaaja 2011	26 599	26 555

Seinäjoella asutaan rivi- ja pientalovaltaisesti. Rivi- ja pientaloissa asuvien asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista vuonna 2012 oli 68,2 %, kun vastaava valtakunnallinen luku oli 54,2 % (taulukko 2). Vuokra-asunnoissa Seinäjoella asui vuoden 2012 lopussa 29,7 % seinäjokelaisista. Koko maan väestöstä vuokralla asui vuonna 2010 reilu 30 % . (Tilastokeskus 2013.)

Taulukko 4. Seinäjoen kaupunki – asuminen (Tilastokeskus 2013).

	Seinäjoki	Koko maa
Vuokra-asunnossa asuvien asuntokuntien %-osuus 31.12.2012	29,7	30,5
Rivi- ja pientaloissa asuvien asuntokuntien %-osuus asuntokunnista, 31.12.2012	68,2	54,2

Seinäjoella vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden henkilöiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, 72,4 %, on suurempi kuin koko maassa keskimäärin (taulukko 3). Myös korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, 30,3 %, on hieman yli valtakunnan keskiarvon. (Tilastokeskus 2013.)

Taulukko 5. Seinäjoen kaupunki – koulutus (Tilastokeskus 2013).

	Seinäjoki	Koko maa
Vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden %-osuus 15 vuotta täyttäneistä, 31.12.2011	72,4	67,7
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden %-osuus 15 vuotta täyttäneistä, 31.12.2011	30,3	28,2

18–74 vuotiaista seinäjokelaisista vuonna 2011 työssä kävi 64,2 %. Luku on suurempi kuin koko maan keskiarvoluku. Työttömyysaste oli Seinäjoella vuoden 2011 lopussa 8,3 % eli vähän alle koko maan tason. Omassa kunnassa työssäkäyvien osuus kaikista työssäkäyvistä, 82,4 %, on Seinäjoella reilusti suurempi kuin koko maan keskiarvo 67 %. Taloudellinen huoltosuhde eli se, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa tai työtöntä on yhtä työllistä kohti, oli vuonna 2011 Seinäjoella vähän alle maan keskiarvon. Kun koko maan taloudellinen huoltosuhde oli 1,29, Seinäjoella vastaava luku oli 1,19. Jalostus työllistää Seinäjoella valtakunnan keskiarvoa enemmän. Sitä vastoin palvelut työllistävät seinäjokelaisia valtakunnan keskiarvoa vähemmän. Alkutuotanto työl-

listää 2,9 % seinäjokelaisista, mikä on alhaisempi kuin koko maan vastaava keskiarvo-luku. (Tilastokeskus 2013.)

Taulukko 6. Seinäjoen kaupunki – työmarkkinat (Tilastokeskus 2013).

	Seinäjoki	Koko maa
Työssäkäyvien henkilöiden %-osuus 18 -74 -vuotiaista, 31.12.2011	64,2	60,7
Työttömyysaste, % 31.12.2011	8,3	9,8
Omassa kunnassa työssäkäyvien %-osuus työssäkäyvistä, 31.12. 2011	82,4	67,0
Alkutuotannon työpaikkojen %-osuus, 31.12.2011	2,9	3,5
Jalostuksen työpaikkojen %- osuus, 31.12.2011	24,8	22,1
Palvelujen työpaikkojen osuus, 31.12.2011	71,2	73,1
Muiden toimialojen/toimialaltaan tuntemattomien työpaikkojen %-osuus, 31.12.2011	1,1	1,3
Taloudellinen huoltosuhde, työvoiman ulkopuolella tai työttömänä yhtä työllistä kohti 31.12.2011	1,19	1,29
Eläkkeellä olevien %-osuus väestöstä, 31.12.2010	21,4	24,0

Seinäjoen Routakallio sijaitsee Seinäjoen keskusta-alueen tuntumassa, viitisen kilometriä ydinkeskustasta etelään (liitteet 4 ja 5). Idässä Routakallio rajoittuu Seinäjoki-Tampere junarataan ja etelässä suojeltuun metsäalueeseen sekä paraikaa rakentuvaan ohikulkutiehen. Lännessä ja pohjoisessa Routakalliota rajaavat osin pientalo- ja osin kerrostaloalueet. Paikka on tällä hetkellä maa-ainesten ottoalue. Routakallion avolouhoksella on louhittu maata jo usean vuosikymmenen ajan . Alueen kiviainesta ovat hyödyntäneet useat eri tahot. Valtion rautatiet on louhinut Routakalliolta 1960-luvulla ratasepeliä. Ratasepeliä on käytetty Tampere-Parkano-Seinäjoki -rautatien rakennustyömaata varten. Seinäjoen kaupunki on louhinut alueella vuosina 1992–2009 kiviainesta yhdyskuntarakentamisen tarpeeseen. Kaupunki on louhinut Routakalliota tarpeisiinsa 1,5 miljoonaa kuutiometriä eli neljä miljoonaa tonnia. Maa-ainesottoluvan mukaan Seinäjoen kaupungilla oli kesällä 2010 jäljellä louhittavaa kiviainesta yhden miljoonan kuutiometrin eli 2,7 miljoonan tonnin verran. (Seinäjoen kaupunki 2010.)

Etelä-Pohjanmaan liiton maakuntavaltuuston vuonna 2003 hyväksymässä ja ympäristöministeriön vuonna 2005 vahvistamassa maakuntakaavassa Routakallion alueelle on merkitty virkistys- ja matkailun kohdemerkintä. Routakalliolle on maakuntakaavassa annettu suunnittelumääräys, jonka mukaan:

”Alue on tarkoitettu virkistystoimintaa ja matkailua tukevaksi kohteeksi, jonne voidaan sijoittaa tarkoitusta tukevia rakennuksia ja rakenteita. Alueen tarkka rajaus määräytyy kuntakaavoituksen yhteydessä.” (Etelä-Pohjanmaan liitto 2005.)

Seinäjoen kaupungin on uusittava louhoksenottolupansa Routakalliolla vuonna 2015. Ympäristölupa Routakalliolla päättyy vuonna 2019. Louhintaurakoitsijoina alueella ovat toimineet Siilin Sora, Lemminkäinen Oy ja Vilppulan Kivijaloste Oy. Vuonna 2007 Peruscon Oy aloitti Routakallion alueella omistamallaan tilalla kiviaineksen oton. Peruscon on louhinut ja murskannut kalliota 65 000 kuutiometriä eli 175 000 tonnia. Kesällä 2010 Perusconilla oli aineksenottoluvasta louhimatta vielä 1,2 miljoonaa tonnia. Lemminkäinen Infra Oy:n maa-ainesottoluvan mukainen louhinta- ja murskausmäärä Routakalliolla on 2,49 miljoonaa kuutiometriä eli 6,7 miljoonaa tonnia. Alueella tällä hetkellä louhiva Lemminkäinen Oy huomioi louhinnassaan mahdollisuuksien mukaan Routakallion alueen tulevaisuuden suunnitelmat. Lemminkäisen maa-aineksen ottolupaa ei voida kuitenkaan maisemasuunnittelulla erikseen rajoittaa. (Seinäjoen kaupunki 2010.)

Louhoksen otto päättyy Routakalliolla vuoden 2020 tietämissä. Tämän jälkeen alue maisemoidaan ja asemakaavoitetaan loma-, matkailu-, urheilu- ja virkistyspalveluiden alueeksi. Routakallion virkistysalueen on tarkoitus toimia läheisten kaupunginosien ja koko kaupungin lähiliikuntapaikkana. Louhimisen jäljiltä alueelle jää 18 hehtaarin kokoinen vesimaisema. Ennen asemakaavoitusta alueen tarkemmasta käytöstä laaditaan suunnitelma. Routakalliolta on tarkoitus siirtää pois muun muassa siellä tällä hetkellä toimiva speedwayrata. Routakallion alueelle on kaavailtu virkistyspalveluiksi esimerkiksi ulkoilureitistöä, soutua, melontaa, polkuveneilyä, uimarantaa, vihreää auringonottoaluetta, teatteria, vedenalaista elämysmaailmaa, urheilusukellusta, retkiluistelua, jääkiekkoa, jääpalloa, skeittausta, petankkia, beachvolleytä, tennistä, arkeologista polkua, viitasammakkoaluetta, kartta- ja kivinäyttelyaluetta sekä kaivannon eteläpuolella olevaa

vanhaa metsää. Pelikentät on tarkoitus sijoittaa alueelle puistomaisesti. (Seinäjoen kaupunki 2010.)

Alueella toimii jo nyt ulkoilureitistö, jota on tarkoitus kehittää edelleen. Routakalliolla on tarkoitus toimia ympärivuotisesti. Uimarantaa palvelemaan tarvitaan muun muassa pukeutumis- ja wc-tilat sekä avantouintia varten sauna. Routakallion alueelle on kaavailtu mahdollisesti rakennettavan myös majoituspalveluja sekä järjestettävän massatapahtumia. Alue voisi hyvien paikoitusalueiden puolesta olla hyvä tapahtumien lähtö- ja taukopaikka. Pysäköintialueella voisi harjoittaa rullahiihtoa tai rullaluistelua. (Seinäjoen kaupunki 2010.)

Seinäjoen kaupungin sivustolla (2012) mainitaan Seinäjoen kaupungin liikuntastrategian jakautuvan kolmeen eri toimenpideohjelmaan:

1. Terveyttä edistävä liikunta

- kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden lisääminen
- eri hallinnonalojen ja muiden keskeisten toimijoiden välisen yhteistyön tehostaminen
- terveyttä edistävän liikunnan olosuhteiden ja edellytysten parantaminen

2. Liikuntapaikkarakentaminen

- tulevaisuuden kohteiden määrittäminen: ensisijaiset kohteet, kansalaisliikunta, isot ja pienet kohteet

3. Huippu-urheilu, lasten ja nuorten urheilu sekä kilpaurheilutapahtumat

- huippu-urheilun kehittäminen
- kilpaurheilun kehittäminen
- lasten ja nuorten urheilun kehittäminen

Seinäjoen kaupungin liikuntastrategian mukaan:

”Liikuntastrategian tarkoituksena on toimia apuvälineenä liikuntahallinnon kehittämisesä Seinäjoella ja nivoutua osaksi koko kaupungin strategiaa. Liikuntalautakunta aloitti strategiatyön vuonna 2003 ja ensimmäinen strategia valmistui vuonna 2005, josta lähtien sitä on päivitetty. Lisäksi samaan aikaan on työstetty virkamiestyönä Erityisliikunnan kehittämissuunnitelmaa, jotka liittyvät toisiinsa tiiviisti.

Seinäjoen kaupungin koko ja asukasluku ovat kasvaneet vuosien aikana. Siihen ovat vaikuttaneet Seinäjoen positiivinen muuttoliike, kuntaliitokset Peräseinäjoen kanssa vuonna 2005 sekä Nurmon ja Ylistaron kuntien kanssa vuonna 2009. Seinäjoen haasteena on kasvukeskuksena vastata palvelujen suureen määrälliseen ja laadulliseen kysyntään, tarpeeseen ja asukkaiden odotuksiin. Oman haasteensa tuo myös urheiluseurojen rakennemuutokset. Liikuntatoimen on kasvavan kaupunkikoon myötä kehitettävä toimintaansa ja vastattava tuleviin haasteisiin. Kunnallisen liikuntatoimen resurssit eivät yksin riitä tuottamaan koko kaupungin liikuntapalveluja, joten yksityis- ja vapaaehtoissektorin haasteet kasvavat.

Liikuntatoimen tehtävänä on tukea kaupungin asukkaiden hyvinvointia edistämällä liikunnan harrastamista, järjestämällä olosuhteita liikuntaan, tukemalla kunto- ja terveysliikuntaa sekä liikuntajärjestöjen toteuttamaa lasten- ja nuorten liikuntaa. Liikuntatoimi järjestää soveltavan liikunnan ohjaustoimintaa sekä liikuntatapahtumia etenkin iäkkäille ja erityisryhmille. Liikuntatoimi ylläpitää kaupungin omistuksessa olevia liikuntapaikkoja ja liikunta-alueita.”

4.2. Tutkimusongelma ja tutkimuksen viitekehys

Tämän tutkimuksen haastattelujen runko (kuvio 4) koostuu kahdesta teemasta. Ensimmäisen teeman tarkoituksena on selvittää mitä toiveita ja näkemyksiä haastatteluun osallistuneilla on tulevan Routakallion virkistysalueen suhteen. Toiveiden lisäksi tutkimuksen ensimmäisessä teemassa kerätään tietoa siitä, mitkä ovat Routakallion luontoympäristön erityispiirteet. Ensimmäisessä teemassa selvitetään myös sitä, miten Routakallio asemoituu osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta.

Tutkimuksen toisessa teemassa selvitetään mitä haastateltavat tahot kokevat ympäristövastuulla tarkoitettavan. Haastattelujen avulla pyritään löytämään vastauksia siihen, mitä ympäristön huomioonottaminen on Routakallion virkistysalueella. Tutkimuksen toisessa teemassa tarkastellaan myös Routakalliolla esiintyviä ristiriitoja. Monet erilaiset

toiveet, tahot ja näkökulmat tulisi voida sovitella yhteen toimivaksi virkistysaluekokonaisuudeksi. Myös ympäristönäkökulma tulisi sovitella osaksi kokonaisuutta. Tutkimusongelma ja haastatteluaineiston tulkinta esitetään teemoittain luvussa viisi.

TEEMA 1. Toiveet ja näkemykset Routakallion virkistysalueella

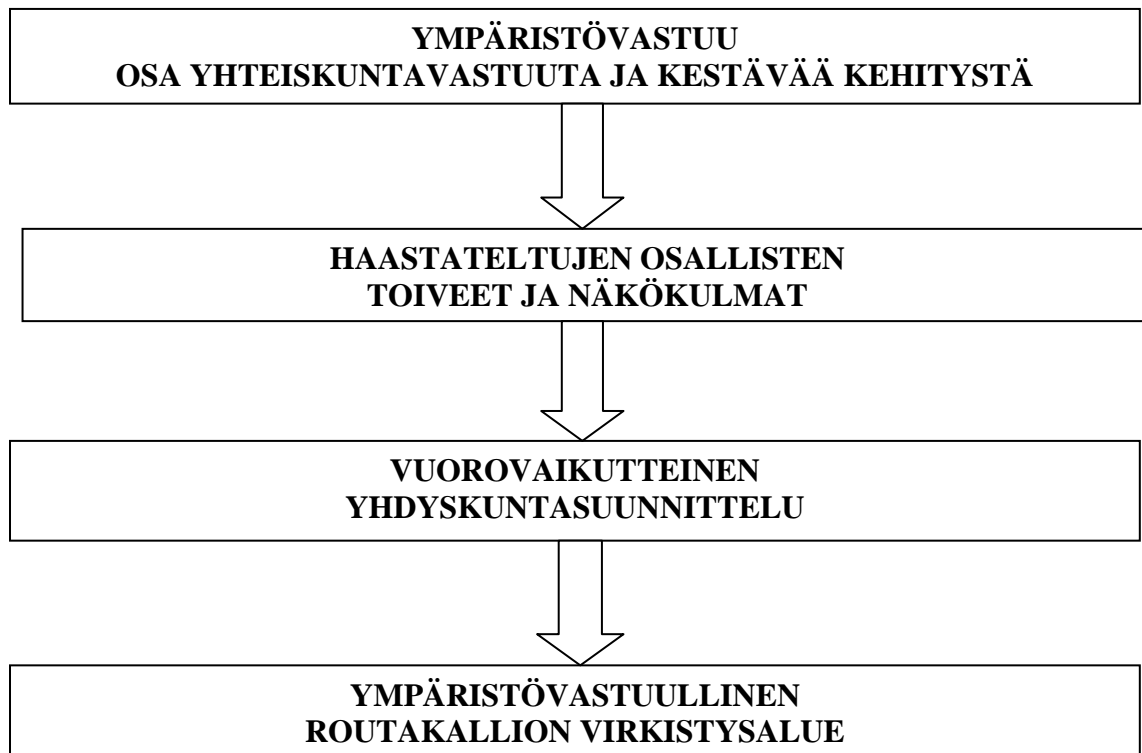
- Toiminnot ja sisällöt Routakallion virkistysalueella
- Routakallion luontoympäristön erityispiirteet
- Routakallio osana Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta

TEEMA 2. Ympäristövastuu ja ristiriidat Routakallion virkistysalueella

- Ympäristövastuu
- Ympäristövastuu Routakallion virkistysalueella
- Ristiriidat Routakallion virkistysalueella

Kuvio 4. Tutkimusongelman teemat

Tässä tutkimuksessa viitekehys (kuvio 5) on muodostettu luvuissa kaksi ja kolme lähemmin esitetyistä ympäristövastuun ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun teorioista. Näitä teorioita peilataan haastateltujen tahojen haastatteluissa esittämiin kommentteihin, toiveisiin ja näkökulmiin. Tutkimuksen viimeisessä, kuudennessa luvussa, tulkitaan kokonaisvaltaisesti sitä, mitä Routakallion ympäristövastuullinen osallisten yhdyskuntasuunnittelu on. Lisäksi arvioidaan toteutuuko ympäristövastuu ja vuorovaikutteisuus Routakallion kaavoituksen suunnitteluprosessissa. Viimeisessä luvussa pohditaan myös sitä, miten ympäristövastuullisen ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun toteutumista voitaisiin Routakallion tapauksessa edistää.

Kuvio 5. Tutkimuksen viitekehys.

Kuten aiemmin johdannossa on todettu, osallistumisen tuottama ympäristöinformaatio pitäisi nähdä yhdyskuntasuunnittelussa yhtä pätevänä ja tarpeellisena informaationa kuin ympäristöä koskeva teknis-taloudellinen tai ekologinen informaatio. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on tuottaa Seinäjoen kaupungille Routakallion virkistysalueen suunnittelun apuvälineeksi asukkaiden arkipäivän luontokokemus -informaatiota. Perustuslain 20 § mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristönsä tulevaisuuteen ja sitä kautta omaan hyvinvointiinsa.

Vuonna 2000 voimaan tulleessa maankäyttö- ja rakennuslaissa asukkaiden osallistumismahdollisuudet nostettiin entistä näkyvämmiin esille. Suomalaisissa kaupungeissa onkin viimeistään tämän lain myötä ryhdytty järjestämään laajemmin mahdollisuuksia osallistumiseen (Sipilä ym. 2009: 40). Esitelmässään Vaasan yliopiston aluetieteen opiskelijoille keväällä 2012 Seinäjoen kehitysjohtaja Erkki Välimäki (2012) totesi kuntaliitoksien myötä syntyneen ongelmia liitoskuntien asukkaiden kuulemisen suhteen.

Vuorovaikutuksen kehittämiseen ja asukkaiden kuulemiseen haetaan Seinäjoella uusia näkökulmia ja toteuttamistapoja. Tämä tutkimus toimii osaltaan myös kuulemisen välineenä.

4.3. Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys on jaettu kahteen teemaan. Tutkimusmenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Kahden teeman avulla haastatteluissa selvitetään Routakallion avolouhoksen ympäristövastuullista ja vuorovaikutteista suunnitteluprosessia muutettaessa alue avolouhoksesta virkistysalueeksi. Alueidenkäytön suunnittelu muodostuu hierarkisesta järjestelmästä, kuten aiemmin luvussa kolme on esitetty. Maakuntakaavaan Routakalliolle on merkitty sekä louhos- että matkailu- ja virkistysalue merkinnät. Tällä hetkellä Routakalliolla on yleiskaava. Asemakaavan alue saa vuosina 2015–2016. Asemakaavan avulla määritetään tarkemmin Routakallion virkistysalueen sisällöt.

Tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteluin. Haastatteluissa on käyty läpi tutkimuksen teemoitetut kysymykset, joita on tarvittaessa tarkennettu ja selvitetty lisäkysymyksin sekä haastateltavien että haastattelijan toimesta. Hirsijärvi ja Hurme (2001: 48) mainitsevat teemahaastattelun etenevän tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin ja ottaa huomioon haastateltavien tulkinnat asioista. Haastateltavien henkilöiden asioille antamat merkitykset ja se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa, ovat teemahaastattelulle keskeisiä piirteitä.

Haastatteluihin osallistui kaikkiaan 22 henkilöä. Haastateltaviksi valikoitiin tutkimusongelman näkökulmasta katsottuna mahdollisimman monipuolinen joukko osallisia eli eri intressiryhmiä edustavia yksityishenkilöitä, yhteisöjä, virkamiehiä ja harrasteryhmiä. Koska Routakallion alueella on kaavoissa merkinnät louhinta, virkistys ja matkailu, haastateltavat tahot valittiin tästä näkökulmasta sekä ympäristönäkökulmasta. Tutkimuksen näkökulma painottuu ympäristövastuun ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun teemoihin. Haastatteluissa kaikki tahot ovat esittäneet kaikista teemoista näkemysensä. Tutkimuksen viitekehysessä haastatelluista käytetään nimitystä osalliset,

joka kuvaa Routakallion virkistysalueen merkityksellisyyttä haastatelluille tahoille. Seinäjoen kaupungin kehittämistoimi ja kaavoitustoimi esittivät toiveita haastateltavien tahojen suhteen. Nämä toivotut tahot saatiin mukaan haastatteluihin yhtä lukuunottamatta. Yksittäisissä haastatteluissa nousi esiin uusia haastateltavia tahoja, jotka myös haastateltiin.

Seinäjoen kaupungin virkamiehiä haastatteluun on osallistunut kaupungin elinkeino-, ympäristö-, puisto-, liikunta-, opetus- ja kaavoitustoimesta. Näiden valittujen tahojen on katsottu edustavan kaupunkia monipuolisesti vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta. Ympäristöasioiden asiantuntijuutta haastatteluissa edustavat useasta eri näkökulmasta katsottuna kaupungin virkamiesten lisäksi Seinäjoen ympäristölautakunnan puheenjohtajan, Vilppulan Kivijaloste Oy:n ja Ely-keskuksen ympäristövirkamielen haastattelut. Virkistysalueisiin ja reitistöihin liittyvää asiantuntijuutta on haastatteluissa edustanut kaksi tahoja, toinen Lakeuden Elämysliikunta yhdistyksestä ja toinen Komiat hetket oy:stä. Erityisharrasteryhmistä haastateltuina ovat olleet Lakeuden sukeltajat ry, Lakeuden WallRiver Sk8boarding ry, Etelä-Pohjanmaan Rotweiler-yhdistys ja Agilityurheilijat. Koiraharrastajien haastattelut edustavat yhdistysten näkemyksiä. Molemmat haastatteluihin osallistuneet koiraharrastajat olivat tehneet kyselyt ensin omissa seuroissaan ja esittäneet kyselyjen tulokset ja omat näkemyksensä tutkimushaastattelussa. Kulttuuripuolelta haastatteluun on osallistunut Seinäjoen musiikkiopiston rehtori, joka toimii myöskin Seinäjoen kaupunginorkesterin toiminnanjohtajana.

Asukasyhdistyksistä haastatteluun osallistui Routakallion alueen läheisyydessä toimiva Kivistö-Kasperin Asukasyhdistys. Asukasyhdistyksen sihteeri oli koostanut tutkimushaastatteluun tullessaan Kivistön ja Kasperin alueen eri-ikäisten asukkaiden ikäryhmittäiset toiveet Routakallion virkistysaluetta koskien. Kivistö-Kasperin Asukasyhdistyksen sihteeri toimii alueellaan nuoriso-ohjaajana ja hän oli selvittänyt tutkimushaastatteluun tullessaan alueen nuorison toiveita ja tarpeita Routakallion virkistysalueen suhteen. Kävimme asukasyhdistyksen asukastoiveet läpi tutkimushaastattelussa ikäryhmittäin. Mainittakoon, että asukasyhdistyksen sihteeri oli ollut aiemmin Seinäjoen ympäristölautakunnan jäsen. Mainittakoon myös se, että kaikista tutkimukseen haastatelluista henki-

löistä kolme henkilöä asuu Routakallion läheisyydessä. He esittivät haastatteluissa edustamansa tahon lisäksi näkemyksiään lähialueen asukkaan näkökulmasta.

Matkailun, yrittäjyyden ja kannattavan liiketoiminnan näkökulmaa haastatelluissa edustavat Etelä-Pohjanmaan Matkailu Oy, Jääskän Loma Oy ja kiinteistöyrittäjä, jalkapalloseura Seinäjoen Jalkapallokerhon (SJK) puheenjohtaja Raimo Sarajärvi. Tällä hetkellä Routakallion läheisyydessä olevan Seinäjoen leirintäalueen toimintaa ylläpitävät Seinäjoen Jalkapallokerhon juniorit. Raimo Sarajärven näkemykset edustavat siis myös leirintämajoituksen osalta matkailua, yrittäjyyttä ja liiketoiminnan kannattavuutta. Myös monien muiden edellä jo mainittujen tahojen voidaan katsoa edustavan matkailua ja yrittäjyyttä sekä kannattavan liiketoiminnan näkemystä. Seinäjoki tunnetaan maanlaajuisesti ehkä parhaiten musiikillisten tapahtumien kaupunkina. Seinäjoen Provinssi-rock, Tangomarkkinat ja Vauhtiajot keräävät kaupunkiin tapahtumien ajaksi jopa noin 200 000 kuulijaa ja katsojaa. Näin ollen esimerkiksi Seinäjoen kaupunginorkesterin toiminnanjohtajan näkemys kuvastaa kulttuurin lisäksi matkailullista näkökulmaa. Seinäjoen kaupunginorkesteri on soittanut Tangomarkkinoilla usean vuoden ajan. Kuten aiemmin luvussa kaksi on esitetty talouden, ympäristön ja sosiaalisen hyvinvoinnin katsotaan kietoutuvan kiinteästi toinen toisiinsa. Tutkimuksessa on harrasteryhmien ja asukasyhdistyksen haastatteluin pyritty huomioimaan kaikkien kaupunkilaisten oikeus vaikuttaa elinympäristönsä tulevaisuuteen ja sitä kautta omaan hyvinvointiinsa.

Haastattelut on tehty pääosin kasvotusten haastateltujen tahojen toimipisteissä. Yksi haastattelu tehtiin kirjaston tutkijanhuoneessa ja yksi puhelimitse. Haastatteluajat sovittiin etukäteen puhelimitse ja sähköpostitse. Haastatteluajankohtaa sovittaessa keskustelimme haastateltavan kanssa suurpiirteisesti haastattelun aihepiiristä. Osalle haastatteluista välitin ennakkoon sähköpostitse haastattelun teemat heidän sitä halutessaan. Osan haastatteluista kanssa kävimme teemat läpi haastattelutilanteessa haastattelun aluksi ja palasimme teemoihin haastattelun edetessä. Suurin osa haastatteluista on ollut yksityishaastatteluja. Mukana on myös yksi parihaastattelu ja yksi ryhmähaastattelu. Parihaastatteluna on tehty kaupungin liikuntatoimenjohtajan ja liikuntapaikkamestarin haastattelu. Ryhmähaastattelussa ovat olleet mukana koiraharrastajat ja skeittiharrastajien edustaja. Mainittakoon, että useamman henkilön yhteishaastattelut toivat vastauksiin uusia,

yhteisiä näkökulmia. Nämä yhteiset näkökulmat jalostuivat alunpitäen yksittäisen harasteryhmän näkökulmasta useamman tahon huomioonottavaksi toiveeksi.

Haastattelut on tehty vuoden 2012 marraskuun ja vuoden 2013 kesäkuun välisenä aikana. Haastatteluaineisto on nauhoitettu nauhurilla. Aikaa yksittäiseen haastatteluun kului 38 minuutista puoleentoista tuntiin. Haastattelut ovat kestäneet keskimäärin lähestulkoon tunnin verran, noin 57 minuuttia. Puhelinhaastattelu oli kestoaltaan 25 minuuttia pitkä. Puhelinhaastatteluun päädyttiin yhden haastateltavan kanssa siksi, että haastattelu olisi muuten ollut hankala järjestää. Puhelinhaastattelu tallennettiin nauhurille, kuten muukin haastatteluaineisto.

Haastatteluaineisto on litteroitu nauhurilta pääosin heti kunkin haastattelun jälkeen. Jos haastatteluita on tehty useampi peräjälkeen, puhtaaksikirjoitus on suoritettu muutaman päivän viiveellä. Tunnin haastatteluaineiston purku ja puhtaaksikirjoittaminen on vienyt aikaa noin yhden työpäivän verran. Puhtaaksikirjoitus on tehty mahdollisimman identtiseksi nauhurilla kuullun puheen mukaisesti. Kirjoitettua haastatteluaineistoa kertyi kaikkiaan 126 sivua. Kirjoitettu aineisto on tulostettu paperiversioksi, johon on ollut helppo tehdä merkintöjä aineiston analyysivaiheessa.

Aineiston puhtaaksikirjoittamisen jälkeen aineistoon on tutustuttu lukemalla sitä läpi useaan kertaan. Aineistoa on myös kuunneltu nauhurilta useaan kertaan. Lukemalla on jäsennetty ja luokiteltu aineistoa, jotta sen voisi esittää tiiviimmin. Teksteistä on pyritty löytämään tutkimuksen näkökulman kannalta kaikki merkitykset, asiayhteydet ja asiakokonaisuudet. Luokittelua on suoritettu uudestaan ja uudestaan muun muassa siten, että useampia samanarvoisia ja samansisältöisiä luokkia on yhdistetty. Aineisto on pyritty tiivistämään mahdollisimman selkeästi teemojen mukaan, jotta tutkimustulokset voitaisiin esittää mahdollisimman ytimekkäästi. Hirsijärven & Hurmeen (2001: 147) mukaan luokkien avulla voidaan nimetä suuresta aineistomassasta tärkeät ja keskeiset piirteet. Luvussa viisi esitetään tutkimuksen aineisto teemoittain luokiteltuna. Luvussa kuusi yhdistetään aineiston teemat ja esitetään tutkimuksen synteesi.

4.4. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tilastokeskuksen (2014a) sivustolla tutkimuksen validiteetilla mainitaan tarkoitettavan sitä, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittausten menetelmä mittaa juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskäsitteeksi mitattava. Hirsijärvi ja Hurme (2001: 184 - 190) toteavat validiutta määriteltäessä usein kysyttävän: koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on oletettu koskevan eli käytetäänkö tutkimuksessa käsitteitä, jotka heijastavat tutkituksi aiottua ilmiötä. Hirsijärvi ym. mainitsevat myös, että viime kädessä kysymys on tulkinnan ongelmasta ja kun kyseessä on haastattelu, validiutta eli laatua tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa.

Ennen tutkimuskysymyksen ja teemakysymysten muotoilua luin mahdollisimman paljon ympäristövastuuseen ja vuorovaikutteiseen yhdyskuntasuunnitteluun liittyvää kirjallisuutta, tutkimuksia ja muuta materiaalia sekä sähköistä materiaalia. Tutustuin myös tutkimusaihetta koskeviin Seinäjoen kaupungin sähköisiin asiakirjoihin, Etelä-Pohjanmaan maakunnan sähköisiin asiakirjoihin sekä Ympäristöministeriön sivustojen kautta löytyviin sähköisiin materiaaleihin. Olen tehnyt aiemman kandidaatin työni pienyrityksen ympäristövastuun aihepiiriin liittyen. Teemahaastattelun tein myös kandidaatin työssäni pari vuotta sitten. Yliopisto-opinnoissani Vaasan yliopistolla olen suorittanut poikkitieteellisen 25 opintopisteen ympäristöopinnojen kokonaisuuden, jonka sisältöön on kuulunut kestävän kehityksen periaate, sosiaalisine, taloudellisina ja ympäristöllisine sisältöineen. Ympäristöopinnojen kokonaisuuden ympäristöoikeuden viiden opintopisteen opintoihini on sisällynyt kaavoitukseen, kaavoituksen hierarkisuuteen ja kaavoituksen vuorovaikutteisuuteen liittyvä osuus. Tutkimuksen aihepiiriin ja teorioihin olen tutustunut opinnoissani jo useamman vuoden ajan. Tukena tutkimuksen tekemisessä ovat olleet myös Vaasan yliopiston opinnoissa suorittamani aluetieteen, ympäristöoikeuden, kansantalouden, ympäristöfilosofian, tuotantotalouden ja ympäristöoikeuden sekä julkisoikeuden ja maaseutuopinnojen opintokurssit ja -kokonaisuudet. Olen voinut hyödyntää ja soveltaa tutkimusta tehdessäni lähes kaikkea yliopistossa oppimaani teoriatietoa.

Hirsijärvi & Hurme (2001: 184) toteavat, että teemahaastattelun laadukkuutta voidaan etukäteen tavoitella sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko. Eduksi mainitaan se, että mietitään ennalta miten teemoja voidaan syventää, ja pohditaan vaihtoehtoisia lisäksymysten muotoja. Hirsijärvi ja Hurme mainitsevat myös, että koskaan ei voida liiaksi korostaa sitä, että teemahaastattelu ei ole vain pääteemojen esittämistä. Tämän tutkimuksen haastattelurunko kysymyksineen on muodostettu tutkimuksen näkökulmaksi valituista ympäristövastuun ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun teorioista. Kysymykset olen pyrkinyt muotoilemaan suhteellisen laajoiksi, selkeiksi ja sanamuodoltaan kansantajuisiksi. Kysymyksiä on tarvittaessa pilkottu haastatteluissa pienempiin osiin ja selitetty tarkentaen. Haastateltavat ovat esittäneet haastatteluissa myös vastakysymyksiä halutessaan esimerkiksi lisäselkoa selvittävään asiaan ja asiayhteyteen. Haastatteluissa olen pyrkinyt vuorovaikutteisuuteen. Olen pyrkinyt tutustumaan tutkimuksen teorioihin etukäteen mahdollisimman monelta eri näkökulmalta, jotta tuntisin teorit mahdollisimman hyvin ja voisin tarvittaessa esittää haastattelutilanteissa lisäksymyksiä. Haastatteluvaiheessa olen aika ajoin tarkistanut, että nauhuri toimii. Nauhurin varapatterit minulla on ollut mukana jokaisessa haastattelussa. Haastattelun aikana ja sen lopussa olen tarkistanut, että olemme käyneet haastateltavan kanssa kysymykset läpi ja, että mitään oleellista ei ole jäänyt kysymättä.

Hirsijärvi & Hurme (2001: 185) esittävät, että haastatteluaineiston reliabiliteetti eli luotettavuus riippuu sen laadusta. Luotettavuuteen liittyvät muun muassa se, että litterointi noudattaa samoja sääntöjä alusta loppuun ja luokittelu ei ole sattumanvaraista. Olen pyrkinyt noudattamaan litteroinnissa samoja sääntöjä koko aineiston litteroinnin ajan. Litterointi on ollut lähes sanatarkkaa ja puhtaaksikirjoitus on tehty korkeintaan muutama päivän viiveellä haastattelusta. Luokittelussa olen pyrkinyt huomioimaan mahdollisimman tarkasti haastatteluissa esille tulleet kommentit ja keräämään ne omien luokkiensa alle. Luokittelun luotettavuutta olen pyrkinyt parantamaan siten, että olen lukenut aineistoa läpi yhä uudestaan ja uudestaan, jotta löytäisin aineistosta kaikki merkittävät sisällöt ja kommentit luokkien rakentamiseksi. Hirsijärvi & Hurme (2001: 186) toteavat, että reliaabeliutta on se, että tutkittaessa samaa henkilöä kahdella tutkimuskerralla saadaan saman tulos. Oletettaessa, että ihmiselle on ominaista ajassa tapahtuva muutos, tästä tutkimustuloksiin kohdistuvasta määritelmästä on teemahaastattelun kohdalla luovut-

tava, kun kyseessä ovat muuttuvat ominaisuudet. Tilastokeskuksen (2014b) määrittelemänä reliabiliteetin mainitaan ilmaisevan sen, miten luotettavasti ja toistettavasti käytetty mittari mittaa haluttua ilmiötä.

Hirsijärvi & Hurme (2001:189) esittävät, että aineiston kvalitatiivisessa analysoinnissa reliabelius koskee enemmänkin tutkijan toimintaa kuin haastateltujen vastauksia. Kyse on siitä, miten luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on ja onko esimerkiksi kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon. On tärkeää, että tulokset heijastavat mahdollisimman pitkälti tutkittavien ajatusmaailmaa. Muistettava on myös se, että haastattelujen tulos on seurausta haastattelijan ja haastatellun yhteistoiminnasta.

Tutkimusaineiston luotettavuutta olen hakenut lukemalla haastattelumateriaalia yhä uudestaan ja uudestaan. Kustakin paperiversioksi tulostetusta haastattelusta olen kerännyt sisällöiltään yhtenäisiä kommentteja alleviivauksin ja väriä käyttäen. Kommentit olen jaotellut teemoittain ja merkinnyt kunkin haastattelukommentin viereen mihin teemaan siinä on annettu vastaus. Kommenttien teemat olen merkinnyt samoin numeroin, kuin ne ovat teemahaastattelun kysymyksissä. Näin olen voinut kerätä jokaisesta haastattelusta samaan kysymykseen annetut vastaukset. Vastauksien avulla olen pystynyt luomaan yhtenäisen laajemman joukon näkemyksen. Useampia näkemyksiä yhdistämällä ja niputtamalla olen luonut luokkia, joiden avulla tutkimuksen tulokset on mahdollista esittää selkeämmin teemoina. Tutkimuksen luvussa viisi olen käyttänyt sitaatteja ilmaisemaan suoria lainauksia haastateltavien kommentteista. Tekemällä näin, olen pyrkinyt tuomaan rinnakkain vertailtavaksi oman tulkintani haastateltujen kommentista ja haastatellun kommentin sellaisena kuin se haastattelussa on esitetty.

5. SEINÄJOEN ROUTAKALLION VIRKISTYSALUE

Esittelen tässä luvussa haastatteluissa esiin tulleet kommentit ja näkemykset teemoittain. Teemoja on kaksi ja ne muodostavat tutkimuksen rungon. Ensimmäisen teeman Routakallion toiminnoista olen jakanut kolmeen alalukuun. Ensimmäinen alaluku käsittelee haastateltavien toiveita Routakallion virkistysalueelle sijoittuvista toiminnoista. Toisessa alaluvussa käydään läpi Routakallion luontoympäristöön liittyviä erityispiirteitä. Kolmannessa alaluvussa selvitetään sitä, miten Routakallion virkistysalue sijoittuu osaksi Seinäjoen virkistysalueiden kokonaisuutta. Toinen teema muodostuu myös kolmesta alaluvusta. Ensimmäisessä alaluvussa kootaan haastatteluissa esiin tulleet vastuulliseen ympäristönkäyttöön liittyvät kommentit ja ajatukset. Toisessa alaluvussa selvitetään sitä, mitä ympäristövastuun käsite tarkoittaa Routakallion kontekstissa. Kolmannessa alaluvussa hahmotellaan haastatteluissa esiin nousseita Routakallion alueen ristiriitoja.

5.1. Routakallion virkistysalueen toiminnot, erityispiirteet ja rooli osana Seinäjoen virkistysalueiden kokonaisuutta

5.1.1. Routakallion virkistysalueen toiminnot

Tehdyissä haastatteluissa esitettiin useita erilaisia konkreettisia toiveita ja näkemyksiä toiminnoista, joita Routakallion tulevalla virkistysalueella voisi olla. Esitän toivomukset seuraavassa laajempina teemakokonaisuuksina, sen sijaan, että esittäisin ne esimerkiksi yksittäisinä toimintoina tai lajeina. Routakallion virkistysalueen teemakokonaisuuksiksi muodostuivat kirkas ja syvä vesi, kallio, monipuoliset reitistöt, yhteisöllinen virkistys- ja elämysalue, keskitetty palvelualue ja yrittäjyys, matkailu ja majoitus sekä tapahtumat. Esiin nousivat myös Routakallion roolit paikallisena, maakunnallisena ja valtakunnallisena paikkana. Osin nousi esiin jopa kansainvälinen toiminta.

Kirkas ja syvä vesi

Routakallio profiloituu useiden haastateltujen henkilöiden puheessa kirkasvetisenä uimapaikkana. Paikalla on uimaperinteitä aiempien sukupolvien ajoilta asti. Moni haasta-

telluista muisti joko itse tai tuttaviansa käyneen uimassa ja uimahyppäämässä Routakalliolla. Paikka on ollut uimareiden suosiossa, vaikka se ei aiemmin ole kaupungin kunnossapitämä ollutkaan. Veteen liittyvä toiminta syntyy haastateltujen puheissa Routakalliolle kuin luontaisesti, louhittujen kalliouomien täytyessä itsestään vedellä. Se, miten kauan vesialtaiden täytyminen kestää, ei ole tiedossa.

Routakalliolla toimivat louhintayritykset ottavat alueen jatkokäytön huomioon ja sopeuttavat louhinnan ja louhinnan jälkeisen virkistyskäytön yhteensopivaksi. Tarkoitus on huomioida eri harrasteryhmien tarpeet. Uimaranta synnytetään Routakalliota louhivalla. Louhintavaiheessa otetaan huomioon uimarannan asettamat tarpeet muun muassa syvyyden osalta. Ranta-alueelle on tarkoitus jättää matalampaa osuutta. Etäämpänä rannasta louhitaan syvemmälle. Valmis allasalue koostuu useammasta eri syvyysalueesta ja tasanteesta.

”Kyllähän täällä kesäisin tarvitaan ihan perusuimapaikkaa, jos tästä rakentuisi tämmönen kirkasvetinen vesialue, jossa olisi hyvä uimaranta. Kesäaikana väkeä varmaan liikkuis paljon. Jos ajattelee jo olemassa olevia Sahalampea ja Kyrkösjärveä niin eihän ne kovin miellyttäviä uimapaikkoja ole vedenlaadun suhteen.” (H 16)

”Äitinä ajattelee, että pienille lapsille olisi tällaista turvallista uimaranta-alueita.” (H 14)

”Tuonne vois ajatella ihan matalaa uimaranta-alueita pienille lapsille. Siinähan pystyis olemaan liikuntakyvyttömätkin, jotka pystyvät istumaan.” (H 22)

Uimarannan lisäksi Routakalliolle nähtiin haastatteluissa soveltuvan myös maauimalan. Toistaiseksi maauimala puuttuu Seinäjoelta. Haastatteluissa muisteltiin maauimalaa kaavailun aiemmin muun muassa Seinäjoen keskustassa sijaitsevan uimahallin läheisyyteen. Maauimalan kustannukset, ylläpito ja maksullisuus koettiin haasteellisena. Parhaiten maauimalan nähtiin toimivan osana jotain suurempaa palvelukokonaisuutta. Palvelun pitäisi olla hyvää, jotta esimerkiksi nuoriso maksaisi siitä. Korkeisiin kustannuksiin vedoten, esitettiin myös sitä, että maauimala voisi palvella pienimuotoisemmin lapsiperheitä ja että aikuiset eivät välttämättä tarvitsisi omaa allasta. Routakallion muu

vesialue palvelisi varttuneempaa väkeä. Haastatteluissa esiintyivät ideoina myös vesitemppurata ja vesipuisto.

”Joo maauimalaahan tänne kyllä tarvittais. Turun Kupittaalla on valtavan hieno maauimala kaupungin keskustassa. Sen tyyppinen vois olla aivan mahtava. Siinä on ihan pikkulasten allas ja hieman isompien allas ja 25 m uima-allas. Käytiin siellä viime kesänä ja se oli tosi täynnä. Olen käynyt aikaisemminkin siellä. Se on oikea helmi.” (H 16)

”Se idea pitäisi olla se, että siellä olis tekemistä ja puuhaa muulloinkin kuin aurinkoisina päivinä. Vähän tuollainen vesipuistoidea, uima-allastyylinen maauimala. Kaiken palvelun pitäisi keskittyä siihen pienelle alueelle.”(H 15)

”Siellä vähän ylempänä voisi olla näkyvästi vesitemppurata. Menisi siellä kallioiden välissä.” (H 7)

Kirkas vesi ja vesialtaiden syvyys antavat Routakalliolla mahdollisuuksia toteuttaa sellaisia veteen liittyviä toimintoja, joita ei voida toteuttaa esimerkiksi Seinäjoella jo olemassa olevissa uimapaikoissa ja tekojärvissä. Altaat täyttyvät osittain kalliosta tihkuvas- ta vedestä. Haastatteluissa nähtiin tärkeänä, että vesi saataisiin pysymään kirkkaana. Veden kirkkaana pysymisen nähtiin joissain haastatteluissa poissulkevan esimerkiksi moottorilaitteiden käytön Routakalliolla.

”Routakalliolla on kirkasta vettä, kun tuolla meidän tekoaltaissa ja -järvissä on sameita vesiä.” (H 6)

”Routakalliolta on aiemmin louhittu VR:lle ratasepeliä junarataa varten ja sen jälkeen, kun vesi nousi sinne, niin se oli kirkasvetinen paikka, joka soveltui sukeltamiseen.” (H 5)

Routakallio tarjoaa uusia mahdollisuuksia muun muassa sukelluksen harrastajille. Tällä hetkellä Seinäjoelta käydään sukeltamassa luonnonvesissä muualla Suomessa. Aiemmin Routakalliolla on päässyt sukeltamaan alle 10 metriin. Syvyys on soveltunut aloittelevalle sukeltajalle. Haastatteluissa tuli esiin se, että syvimmillään Routakalliolla voisi sukeltaa louhinnan loputtua jopa 40 metrin syvyyteen. Näin ollen sukeltajat voisivat suorittaa Routakalliolla alkeiskurssin lisäksi jatkokursseja. Paikka olisi sovelias myös syväsuikeltajille ja pelastuslaitoksen vesisukelluksen koulutuspaikaksi. Sukeltajat toivo-

vat veden alle myös houkuttimia, kuten kivenlohkareita, betoniputkia, hylkyjä tai muita rakennelmia. (Lepistö & Rautiainen 2011.)

”Murskan koneita voisi jättää veden alle. Voisi vaikka putkessa kulkiessaan nähdä mitä veden alla on. Olisi kaikille näkyvillä tällainen louhimo. Rakentaminen olisi paikan ehdoilla rakentamista. Havainnollisuus on hyvä.” (H 3)

”Alle 10 metrin syvyinen vesi on sukelluksen peruskoulutukseen tarpeellinen. Kun ei ole virtauksia, niin paikka on turvallinen. Routakallion länsipuolen alueelle on kaavailtu jopa 40 metriä vettä. Niin se palvelisi sukelluksen jatkokoulutusta, syväasukeltajia ja muuta. Saataisiin kokonaisvaltainen paikka ja jos vesi pysyy kirkaana, niin se herättäisi kiinnostuksen valtakunnallisesti ja yli valtakunnan rajojen.” (H 5)

”Routakalliolla voisi järjestää hylkysukellusta, vedenalaista valokuvausta, suunnistamista, kompassietsintää ja sukelluslaitetekniikan kilpailuja. Vapaasukeltajat voisivat sukeltaa ja harjoitella räpylöillä ilman hengityslaitetta 40 metriin saakka.” (H 5)

Matalaksi louhittu uimaranta-alue palvelee uimareiden lisäksi myös sukeltajien tarpeita sukelluksen lähtöpaikkana. Sukeltajien toive on, että rantaan jätettäisiin noin jalkapallokentän kokoinen ja 0–10 metrin syvyinen tasannealue. 10 metrin tasanteelle voisi johtaa esimerkiksi jonkinlainen tie. Matalin tasannealue toimisi sukelluksen alkeisryhmien koulutuspaikkana. Jatkokursseilla syvemmätkään alueet eivät haittaa ja esimerkiksi jatkokurssiin kuuluvat syväasukellusharjoitukset voidaan toteuttaa turvallisesti Routakallion seinämällä.

Kirkas vesi tulisi haastattelujen perusteella hyödyntää Routakalliolla läpi vuoden. Useassa haastattelussa tuotiin esiin muun muassa mahdollisuus tehdä jääveistoksia kirkaasta jäästä. Haastatteluissa tuli esiin vahvasti alueen visuaalinen ilme ja sen huomioiminen suunnitteluvaiheessa. Jään alle suunniteltiin laitettavaksi muun muassa valaistus. Seisovan veden nähtiin antavan mahdollisuuksia käyttää luonnonjäättä muun muassa luisteluun, retkiluisteluun, luisteluaitteihin, potkukelkkailuun, kelkkailuun, vipukelkkailuun ja pulkkailuun.

”Kirkaista lammista voidaan ottaa jäätä esimerkiksi jääveistoksiin. Niihin on oltava kirkas vesi.” (H 4)

”Onko vesi niin puhdasta, että valo näkyis sieltä jään alta. Vedessä olis syvät, tehokkaat valaistukset, jotka näkyis jään läpi.” (H 7)

Avantouinnin nähtiin soveltuvan Routakalliolle useissa haastatteluissa. Seinäjoen Tanelinrannassa jo olemassa oleva avantouintipaikka tunnettiin hyvin talvisena virkistyspaikkana. Haastatteluissa tuli esiin se, että avantouinti asettaa omat vaatimuksensa uimapaikan rakentamisen suhteen. Vaatimuksia tiedettiin olevan muun muassa veteen menon, laiturin, portaiden kulman ja syvyyden suhteen. Avantouintiin liittyi läheisesti toive saunan rakentamisesta Routakalliolle.

”Niin tuolla Tanelinlammellahan on se avantouinti. Vois olla, että jos olis pikkuisen laajempi ja erikoinen se saunamaailma, sitä vois markkinoida ulkopuolisille ja jos ois ne vapaa-ajan mökit, jotka täydentäis sitä uimajuttua.” (H 9)

Kalastuksen harrastajia Routakallion vesialueen ajateltiin kiinnostavan useassa eri haastattelussa. Esiin nousivat muun muassa kalan istutus, perhokalastus ja pilkkiminen. Jonkin verran keskustelua herätti se, likaavatko kalat veden ja onko vesi kalastusharrastuksen myötä enää kirkasta. Perhokalastuksen harrastajien mainittiin joutuvan lähtemään muuallepäin Suomea harjoittelemaan. Routakallion arveltiin soveltuvan ainakin perhokalastuksen harjoitteluun ellei se pysty tarjoamaan varsinaisia perhokalastamisen mahdollisuuksia.

”Perhokalastajille ei oo lähistöllä mitään harrastepaikkaa. Harjoitella voisi missä tahansa.” (H 14)

Haastateltujen joukossa oli mukana myös koirien omistajia ja edustajia. Haastatteluissa todettiin, että olisi hienoa, jos Seinäjoelta löytyisi koiran uittopaikka. Nykyisellään koiraa joutuu lähteä uittamaan kauaksi Seinäjoen ulkopuolelle. Todettiin, että osa koirista todella ui, mutta monille koirille riittää, että ne saavat kahlata vedessä. Koiran uittopaikalla tulisi olla sekä matalaa osaa että vähän syvempää osaa, jotta eri tyyppiset ja kokoiset koirat voisivat uida kukin tarpeidensa mukaan. Koirien uimapaikan nähtiin sijaitsevan erillään olevalla, rauhallisella alueella. Koirien uimapaikka tarjoaisi myös mahdolli-

suuden järjestää Seinäjoella koirien vesipelastuskursseja ja -koulutusta. Koirille sopivaksi uimapaikaksi esitettiin muun muassa sammakkolampea, josta on löydetty rauhoitettuja viitasammakoita.

*”Uimapaikan tulisi olla aika leveätä rantaa, koska ei me kaikki ihan samalle ne-
liölle sovi. Jos jotain palloa heitellään veteen siinä tulee äkkiä riita kenen pallo
se on.” (H 20, H 21)*

Kallio

Routakallion kallioseinämä herätti haastatelluissa kiinnostusta sekä veden päällä että veden alla. Seinämä nähtiin muun muassa mielenkiintoisena sukelluskohteena. Lisäksi kallioseinämä tarjoaa turvaa syväasukellusharjoituksissa. Routakalliolta toivottiin useassa haastattelussa uimahyppymahdollisuutta. Seinäjoelta todettiin puuttuvan hyppäämisen mahdollistavia jyrkänteitä. Myös kiipeilyharrastukseen liittyvien mahdollisuuksien todettiin puuttuvan Seinäjoelta. Lähimmät kiipeilyseinämät tiedettiin löytyvän Ylistarosta ja Vaasasta. Talvella Routakallion nähtiin tarjoavan mahdollisuuksia jääkiipeilyyn. Turvallisuusasiat nähtiin tärkeänä kaikessa kallioseinämiin liittyvissä toiminnoissa. Esiin tulivat puheissa suoja-aidat ja irtoavat kivenlohkareet.

”Routakalliolta on hypitty jyrkänteeltä aiemmin. Rakennettua hyppimistä ja korkeutta voisi hyödyntää siellä.” (H 3)

”Kiipeilyseinähän meiltä puuttuu täältä Seinäjoelta tyystin, samoin jääkiipeily.” (H 14)

Useissa haastateluissa tuli esiin näkökulma, että Routakallion louhintahistoria on osa Seinäjoen kaupungin kehittymistä. Historiaa ei tulisi peitellä vaan päinvastoin tuoda se esiin. Alueelta on otettu maa-ainesta muun muassa kaupungin rakentamiseen. Louhinnan jälkeen alueelle jäävät näkyviin louhinnan synnyttämät kallioseinämät. Ne osat pystyseinämistä, jotka eivät peity vedellä tuovat esiin sen miten kivi on syntynyt. Routakallion kivilaatu on hyvää ja siksi siellä louhitaan. Alueen geologista historiaa toivottiin

tuotavan esiin esimerkiksi kiviaineksesta tehdyn geologisen polun avulla. Puhuttiin myös geologisesta näyttelystä, joka esittelisi havainnollisesti aluetta.

”On hyvä, että otettais geologinen historia esiin. Sinne vois tehdä geologisen polun kiviaineksesta.” (H 4)

”Siellä olis sellainen infopiste, jossa olis Routakallion alueen historiaa ja mitä siinä on niitä merkittäviä luontokohteita. Olis jotain visuaalisia mallinnuksia ja ehkä vähän tulevaisuutta. Muutenkin luonto ja ympäristöarvoista vois siinä puhua.”(H 11)

”Eihän louhinnan jälkiä pysty peittämään. Kyllähän ne siellä näkyy. Mutta niitä voidaan hyödyntää tavallaan toisinpäin.” (H 6)

Kallio ja kiviaines tulivat haastateltujen puheissa selkeästi esille Routakallion visuaalisena ilmentäjänä. Kiviainesta toivottiin käytettävän virkistysalueen rakentamisessa monipuolisesti. Kiveä voitaisiin käyttää esimerkiksi perhepuiston rakentamisessa. Toiveena esitettiin, että rakentamisen tulisi sulautua ympäröivään luontoon ja sen tulisi näyttää luonnolliselta, vaikka se rakennettua onkin. Kalliota toivottiin korostettavan esimerkiksi valaistuksin. Talvella kalliojyrkänteestä tuleva ja sen pintaan jäätyvä paannevesi mainittiin yhtenä kallioon liittyvänä visuaalisena erikoisuutena. Routakalliolta odotetaan kaikkia aisteja tyydyttäviä elämyksiä.

”Näkisin, että rakentamisessa korostetaan sitä luontoa eikä ruveta tekemään hirveästi keinotekoista sinne. Että olis paljon niitä elementtejä mitä siinä ympäristössä on. Kiviä, puuta, vettä ja luonnonmateriaaleja.”(H 14)

”Luonto tuodaan esille sellaisena kuin se on. Voisi olla tavallaan taidepuistona. Kiveä ja kivilouhosta voisi käyttää taiteellisesti hyväksi.”(H 2)

Routakallion kallioseinämät herättivät useissa haastateluissa mielikuvia paikan hyvästä akustiikasta. Haastateluissa tuotiin esiin useita Suomessa ja ulkomailla sijaitsevilla entisissä louhoksissa järjestettyjä konsertteja ja muita esityksiä. Routakallion arveltiin soveltuvan yhtäläillä tapahtumien ja esityksien pitopaikaksi. Paikan nähtiin tarjoavan Seinäjoelle mahdollisuuksia vahvistaa tapahtumakaupungin imagoaan. Nykyisten tapahtu-

mien lisäksi kaavailtiin uusia tapahtumia. Musiikillisina tapahtumina mainittiin muun muassa klassiseen musiikkiin, jazziin ja bluesiin liittyvät tapahtumat.

”Kyllä tässä näitten kesäfestivaalien kanssa on sitä ongelmaa, että keskusta rakennetaan kolmeen kertaan niitä varten. Miksei vois olla sellainen paikka, jossa olis valmiit rakenteet ja ne festivaalit olis kaikki sitten siellä. Jos ajatellaan mitä Porissa tehtiin, siellä rakennettiin uusi paikka vähän ulommaksi. Se oli loistava veto, koska sinne mahtuu paljon väkeä. Siinä on valtava ruohokenttä, ei mitään varsinaista katsomoa vaan ihan tavalliset siirrettävät puupenkit. Et joku semmonen, jota vois hyödyntää sekä nää rokkifestivaalit että tää klassinen puoli.” (H 16)

”Se, mitä ajattelin, että jos siellä on sitä kalliota, niin akustiikkaa siellä on. Paraisillaan järjestetään louhimolla joka kesä sellainen massatapahtuma konsertteineen ja siellä on kuulemma tosi hyvä akustiikka. Routakalliolla ehkä vähän pienimuotoisempia tapahtumia kuin Provinssirock. Uutta tarjontaa olis varmaan klassinen ja jazz. Blues voi olla varmaan ihan mielenkiintoista.” (H 9)

Monipuoliset reitistöt

Routakallion alue sijaitsee jo olemassa olevien ulkoilureitistöjen läheisyydessä. Routakallio mainittiinkin haastatteluissa luontoon lähden ja paluun keskipisteenä. Alueen ympärillä on moninainen luonto vanhoine metsineen, kallioineen, soineen ja hoidettuine metsineen. Routakalliolle toivottiin rakennettuja reittejä, jotka olisivat esteettömiä. Esteettömien reittien mainittiin olevan jo valtti Seinäjoen nykyisillä ulkoilureiteillä. Esteettömästä ulkoilureitistä hyötyvät muun muassa lasten rattaiden kanssa kulkevat, pyörätuolilla kulkevat ja näköesteiset. Tarve esteettömyydelle voi olla pysyvä tai väliaikainen. Haastatteluissa mainittiin, että esteettömän reitin tekeminen ei maksa juurikaan enempää kuin tavallisen reitin rakentaminen.

”On tutkittu, että elämykset liikuttaa ihmisiä. Ihmisiä ei vie lenkille yksistään fyysinen puoli ja hiki. Koko Suomea ajatellen näin lähellä kaupunkia olevia virkistyskohteita on hyvin vähän. Kotiovelta luontoon trendi on jo olemassa.” (H 2)

Reitistöjä mainittiin tarvittavan useammanlaisia ja ne voisivat esitellä Routakalliota erilaisine osineen rikkaasti ja monipuolisesti. Osa reitistöistä olisi hyvä olla lähireittejä.

Niiden pituus voisi vaihdella 100 metristä viiteen kilometriin. Reitit olisivat esteettömiä ja ne voitaisiin nimetä erilaisten aiheiden mukaan. Routakalliota asuttaa muun muassa suojeltu viitasammakko, joka voisi saada oman nimetyn reittinsä. Routakalliolta nähtiin voitavan yhdistää reittejä myös muille jo olemassa oleville reiteille. Näin saataisiin synnytettyä pidempiä reitistöjä esimerkiksi Kouraan ja Peräseinäjoelle. Polkuja mainittiin löytyvän ympäristöstä pitkiäkin pätkiä, mutta niiden muuttaminen reitistöksi vaatii paikoin vielä paljonkin rakentamista.

”Ongelmana reititysten suhteen on se, että monet reitit ovat tällä hetkellä huonossa kunnossa. Työ on niin hidasta, että menee useita vuosia ennen kuin yksi tällainen kohde saadaan kuntoon.”(H 8)

Routakalliolta lähtevien pidempien reitistöjen varteen toivottiin varaustupia, joissa voisi majoittua. Varaustupia voisi olla reitistön varrella noin kymmenen kilometrin välein. Tuvan ei tarvitsisi olla kooltaan kovinkaan iso. Majassa voisi olla muutama kerrossänky, lattiamajoitustilaa ja kamiina ruoan lämmittämiseen. Maja olisi hyvä sijoittaa juomakelpoisen vesistön ääreen. Hyvä olisi, jos juomakelpoista vettä pystyisi saamaan aikaan ainakin keittämällä. Parasta olisi, jos tuvan lähellä olisi kaivo tai vesihana, josta saisi juomavettä. Kaiken kaikkiaan toivottiin, että Seinäjoen kanta-alueelle saataisiin neljästä kuuteen kappaletta varaustupia. Silloin Seinäjoella nähtiin voitavan oikeasti retkeillä. Puhuttiin myös retkeilykeskuksen rakentamisesta Seinäjoelle.

”Olisi hyvä, jos tupien lähelle pääsisi autolla, ettei tarttis moottorikelkalla rahdata puita ja niitä sais vietyä kerralla enemmän. Jos tuvat olis lähellä kaupunkialuetta ja ei olis pitkät matkat, huolto olis helpompaa.” (H 8)

Reittien varrella nähtiin olevan mahdollisuuksia ohjelmapalveluyrittäjyydelle ja ohjatuille virkistäytymiselle. Ohjelmapalvelu voisi tehdä asiakkaiden kanssa esimerkiksi pettureipää männynrungosta, rakentaa avolaavuja tai tehdä lumiveistoksia. Suoalueella voisi olla suosauna, josta voisi pulahtaa suonsilmään uimaan. Suosta voisi ottaa turvetta ja käyttää sitä erätaidoissa tilapäisvedenpuhdistusvälineenä. Reitti voisi kulkea vaihtelevan maaston läpi. Jos reitin varrella olisi esimerkiksi peltomaisemaa, joka on ollut laidun-

käytössä, sinne voisi tuoda lampaista, hevosia tai lehmiä laiduntamaan. Sadonkorjuuta voisi tehdä sirpillä sille soveltuvin osin reittiä.

Kävely- ja juoksureittien lisäksi haastatteluissa mainittiin pyöräilyreitit ja rullaluistelureitit. Pyöräreitit voisivat olla kymmeniä kilometrejä pitkiä ja ne voisivat ulottua Routakalliolta useammalle eri suunnalle. Rullaluistelureittien toivottiin liittyvän nykyiseen katuverkkoon. Katuverkkoa pidettiin osin yksitoikkoisena ja huonokuntoisena rullaluisteluun. Rullaluistelureitit voisivat kulkea Routakalliolla skeittiparkin kautta. Itse parkki rakentuisi betonista toisin kuin asfaltilla päällystetty rullaluistelureitistö. Puheissa oli myös hevosreitistö. Hevosreitistön arveltiin olevan mahdollista rakentua Routakallioon liittyväksi kunhan se olisi vähän erillään Routakallion muusta reitistöstä. Hevoset tiedettiin säikyiksi eläimiksi. Haastatteluissa mainittiin Ilmajoen Tuomikylään rakennetun hevosreitistön. Puhe oli myös Seinäjoen raviradan vetämästä reitistöhankeesta.

”Rullaluistelijoiden rata olis asfalttia, mutta sitten siinä olis tavallaan niinkun pysäkki, joka olis se rullaluisteluparkki. Parkki olis betonista ja se olis vähän saman näkönen mitä meillä siellä skeittihallissa on. Tai sitte sellanen plaza, jossa on kaikkea kasvillisuutta ja se on puiston näköinen. Tai sitten niitten risteytys.”(H 19)

Useat koiranomistajat toivoivat Routakalliolle koirareitistöä. Haastatteluissa mainittiin, että nykyisellään yleiset järjestyssäännöt rajoittavat koirien liikkumista reitistöillä. Ideaalina nähtiin se, että koirat saisivat vaikkapa kolme kilometriä pitkän, aidatun ja niille osoitetun koirareitin. Aidatulla alueella koirat saisivat mennä vapaana. Vapaana kulkemisen mainittiin olevan koiralle luontaisen tavan liikkua. Erityisen toivottavana vapaana liikkumista pidettiin koirille, jotka harrastavat kilpailusta. Markkinoilla on tarjolla koiraharrastajille useanlaisia uusia välineitä liikuntaharrastuksiin. Muun muassa potkupyöräily koiran kanssa vaatisi tasaisen maaston. Esteettömän liikuntaväylän nähtiin soveltuvan hyvin potkupyöräilyyn. Esiin nousivat lajeina myös kesäinen koiravaljakkoajelu ja kanicrossijuoksu, jossa laitetaan vyö vyötäisille ja koira juoksee isännän tai emännän edellä.

”Huomaa sen omastakin koirasta, että se käyttäytyy eri tavalla, jos viet sen metsään ja päästät sen irti. Se tietää et tää ei oo millään tavalla rajattu ja se osaa nauttia vapaudesta eri tavalla. Kun sen vie koirapuistoon, se ei pura energiaa sillä tavalla, kun jos se on vapaana. Se keskittyy vaan hajujen haistelemiseen ja kattelee tuleeko joku kaveri sinne.” (H 21)

Koirille toivottiin Routakalliolta löytyvän paikan myös treenikentälle. Näkökulmia oli kahtalaisia sen suhteen pitäisikö kentän olla aidattu vai ei. Kentällä toivottiin voitavan harrastaa tottelevaisuuskoulutusta (toko). Mitä tulee kenttäalueen kokoon, pitäisi huomioida erilaiset koirat. Huoneenkokoisella kentällä voi suorittaa jotain tottelevaisuuskoulutusta. Ihanteellinen kenttäkoko olisi suurin piirtein jalkapallokentän suuruinen. Esimerkiksi palveluskoirat vaativat omanlaisensa esteet. Myös kentän pohjalla on merkitystä. Parimetrisen esteen yli ei voi hyppyttää koiraa, jos kentän pohja on betonia. Hiekka ja nurmi soveltuvat hyvin kentän pohjaksi. Kentän toivottiin olevan myös valaistu, jotta siellä voisi harjoitella myös iltaisin ja talvella. Toiveina esiin nousivat myös mahdollisuus tehdä koiralle esineruutuja ja metsäjälkiä. Suopohja ei sovellu metsäjälkien tekoon.

”Ainahan sitä mietitään, kun mennään tokoilemaan, että minne mennä. Sitten mennään jonkun teollisuushallin takapihalle illalla pimeässä. Pitää mennä ilta-myöhään, jotta alue on tyhjä. Näitä tokoja on järjestetty esimerkiksi Framin parkkipaikalla ja Tanelinrannan parkkipaikalla. Jos talviaikaan tekee tätä niin sen pitäis olla illalla valaistu ja aurattu alue. Sen takia kaikki rajoittuu tälläisiin parkkipaikkoihin, kun missään muualla ei oo olosuhteita.”(H 20, H 21)

Reitistöjen nähtiin palvelevan virkistäytymistä Routakalliolla ympärivuotisesti. Näin ollen talvisina toiveina esitettiin muun muassa hiihtolatureitti, luistelureitti, koiralatu, lumikenkäily ja koirien talvivaljakkoajelu. Jouppilanvuoren latureitistö sai tunnustusta monissa puheissa. Latujen varsilta toivottiin talvisin saatavan palveluita, esimerkiksi juotavaa. Lisäksi toivottiin, että koirien kanssa pääsisi talvella myös kävelemään reitille.

”Talvella vois olla luistelujuttua, koska se seisova vesi jäätyy aika hyvin. Luistelu meiltä on toivottukin. Meillä on noita tekojärviä, joissa vedenpinnat ja jäänpinta vaihtelevat. Niihin ei voi tehdä luistelureittejä. Ne eivät ole turvallisia.” (H 6, H 7)

Yhteisöllinen virkistys- ja elämysalue

Routakallio nähtiin monissa haastatteluissa kaikkia aisteja tyydyttävänä virkistyspaikkana, jonkinlaisena keitaana. Toiminnot nähtiin kokonaisuuksina ja esimerkiksi fyysisiä, henkisiä ja sosiaalisia puolia ei nähty toisistaan erillään olevina. Luonnon nähtiin hoitavan ja antavan virkistystä sekä fyysiseen että henkiseen puoleen. Elämyskaupunki Seinäjoella jonkun henkilön todettiin saavan fyysistä elämystä kiipeilystä ja jonkun toisen kokevan elämyksiä esimerkiksi kivien ja taiteen välityksellä. Louhimista ei tarvitse alueella peitellä vaan luonto tuodaan esille sellaisena kuin se louhinnan jälkeen on. Ympäristöä nähtiin voitavan käyttää tavallaan taidepuistonakin.

”Jos tehdään luonnonalueita, niiden pitää näkyä luonnonalueina. Luonnonsuojelualueella on omat lait joiden mukaan voi toimia. Jos ihmisen käsi koskee, se saa näkyä rakennettuna. Routakalliolla on molempia alueita.” (H 4)

Routakallion virkistysalue nousee haastatteluissa esiin vähintäänkin kahdenlaisena toiminnallisena osana. Toiminnallisin osa sijoittuu nykyiselle louhinta-alueelle. Asutus lähestyy louhinta-alueita. Mitä kauemmaksi louhinta-alueelta ja asutuksesta mennään sitä rauhallisemmaksi ympäristö muuttuu ja luontokokemukset vahvistuvat. Alueelta löytyy suojeltu luonnonmetsä, jossa voidaan yhdistää virkistystoimenpiteitä. Routakallio tarjoaa erilaisia elämyksiä ja virkistäytymistä eri osissaan.

Routakallion virkistysalue nähtiin erillisenä, osin rajattunakin alueena. Se nimettiin muun muassa luontoon lähdön keskipisteeksi. Alue nähtiin monissa haastatteluissa autottomana paikkana, johon saavuttaisiin jalan, pyörällä, rullaluistimilla tai muuten lihasvoimin. Paikoitusalueen nähtiin sijaitsevan varsinaisen toiminnallisen virkistysalueen ulkopuolella. Haastatteluissa mainittiin, että myös ryhmäliikuttaminen tulisi huomioida alueen suunnittelussa. Isompienkin ajoneuvojen, kuten linja-autojen, täytyisi päästä ajamaan ja kääntymään sujuvasti pysäköintialueella. Alueen sisääntulon toivottiin olevan houkutteleva. Sisääntulossa voisi olla iso portti ja matkalla virkistysalueelle jotain luontotaidetta tai patsaita. Esitettiin myös että, alueelta mentäisiin metsään portin kautta.

”Jos nyt ajattelee vaikka Korkeasaarta, niin siellähän ne parkkialueet on aika kaukana. Sitten tulee se jonkinlainen iso portti tai joku ja siinä vois olla joku juna tai muu. Siinä matkan varrella vois olla jotain patsaita tai luontotaidetta tai jotain, jotta se sisääntulo olis houkutteleva. Siellä missä tapahtuu voi olla toiminnallistakin. Alue olis kuitenkin selvästi autoilta rauhoitettu alue. Sinne mennään viettämään aikaa ja tekemään jotain.”(H 14)

”Metsään mentäisiin portista. Toivoisin, että liito-oravat eivät estäisi polun tekemistä metsässä ja esimerkiksi Pajuluoman puron varret saataisiin hyödynnettyä virkistyksessä.”(H 3)

”Alueella liikuttais niinkun lihasvoimalla.” (H 7)

Haastatteluissa tuotiin esiin toivomus siitä, että louhitun alueen maisemoinnissa peilattaisiin ympäröivää luontoa. Louhos muuttaa maisemaa, mutta ympäriltä löytyy myös alkuperäisluontoa. Esiin toivottiin tuotavan koskemattoman luonnon ja rakentamisen kohtaaminen. Paikan ilme voisi olla rosainen. Routakallion maisemoinnissa pitäisi näkyä alkuperäinen mäntyvaltainen puusto ja alueen ympärillä tulevaisuudessa olevat puistometsät. Toivottiin myös, että alueita palautettaisiin takaisin luonnonmukaiseksi. Joissain haastatteluissa esiin tuli purojen rakentaminen Routakalliolle. Paikan moninaisuus nähtiin rikkautena. Vanhan metsän, kallioiden, suon, hoidetun metsän ja louhosalueelle rakentuvan toiminnallisen alueen nähtiin mahdollistavan rikkaan ja monipuolisen elämysten tarjonnan.

”Routakalliolla pitää olla pääpuulaji, joka säilyy. Täällä se on pitkälti mäntymetsää. Mäntymäinen ilme pitää säilyä. Siihen tuodaan lisäksi muita luonnonelementtejä. Luonnonsuojelualueella on ennestään reittejä, jotka, ajattelen kuten jokamies, saavat säilyä. Luonnonsuojelualue on kaikille eliöille, myös ihmiselle, tarkoitettu alue, jossa voi käydä tutustumassa luontoon.” (H 4)

Routakalliolle rakennettavien rakennusten ja rakennelmien toivottiin monissa haastatteluissa sulautuvan ympäröivään luontoon. Materiaalien osalta toivottiin käytettävän aluetta ilmentävää kiveä sekä puuta. Rakennustyyleinä nousivat esiin niin perinteinen, pohjalainen kuin modernikin tyyliuuntaus. Kaiken rakennettavan toivottiin soveltuvan keskenään yhteen ja liialliselta tyylien sekamelskalta toivottiin vältyttävän. Rakentamisen kokonaisuutta voisi ilmaista sanalla harmoninen. Puheissa nousivat esiin muun mu-

assa ilmaisut kivillä tehty, luolamainen, ei massiivista, kokeilu ympäristön kanssa, vähän erilaisuutta korostava ja rosoinen.

”Kun sitä nyt sitten rakennetaan, niin se ei ole luonnosta muodostunutta ympäristöä vaan rakennettua ympäristöä. Alue pitäisi kuitenkin rakentaa hyvin luonnonmukaiseksi.” (H 6)

Osa haastatelluista pohti ekologisen rakentamisen mahdollisuutta Routakalliolla. Kallio saattaisi mahdollistaa maalämmön käytön alueelle rakennettavissa rakennuksissa. Esiintulivat myös aurinkopaneelien ja tuulivoiman käyttö. Lisäksi pohdittiin veden tarjoamia mahdollisuuksia ekologisten ratkaisujen löytymiseksi. Routakalliolla nähtiin olevan mahdollisuuksia toteuttaa luonnon huomioonottavia kokeiluja.

”Mietin vaan siinä kuitenkin menee kaukolämmöt lähellä. Tietysti kun on kalliomaaperä mikäs siinä sen järkevämpi vois olla kun maalämpö tietysti. Tosi hyvä olisi miettiä pystyisikö kalliomaaperän kapasiteettiä hyödyntää jotenkin yhteissysteemillä, josta vois sitten jakaa useampaankin kiinteistöön.” (H 12)

”Yhtenä teemana tuolla alueella vois ollakin luonto, hiljaisuus ja rauhallisuus. Se olis keidas. Ekologisuus olis kaikissa jutuissa.” (H 6)

Kallioseinämän nähtiin tarjoavan Routakallion kävijöille sekä visuaalisia että akustisia elämyksiä. Kallioseinämä itsessään on vaikuttavan näköinen. Monissa haastatteluissa kalliota toivottiin korostettavan myös valaistuksella. Talvelle jäänyt ja valaistu kallio mainittiin näyttävän näköiseksi. Kallioita voitaisiin käyttää muun muassa kalliotaideteoksiin. Taideteokset voitaisiin toteuttaa kalliolla monin tavoin, esimerkiksi valoilla heitellen. Kaiken kaikkiaan kulttuurin nähtiin soveltuvan Routakalliolle.

”Jeriksellä järjestettiin sellainen näytös. Se oli varmaan syyskuun alkua, kun oli jo pimeää. Valokuvaaja oli ottanut valokuvia Lapin luonnosta. Ne heijastettiin sellaiselle suurelle kankaalle, joka oli ripustettu puiden väliin. Se kangas heilui tuulella. Valokuvaaja luki runoja ja tekstejä, jotka liittyi niihin luontokuviiin. Oli paljon ulkotulia ja järven vesi ja sieltä käyvä tuuli ja se pimentyvä ilta. Se oli jotenkin niin vaikuttavaa. Ton tyyppisiä asioita, elämyksiä, ihmiset haluaa tänä päivänä. Elämyksiä, jotka vaikuttaa syvälle sisimpään.”(H 9)

Routakallion nähtiin tarjoavan luontaisesti puitteet erityisesti kesäisille harrastuksille. Vesielementti on keskeinen alueen vetovoimatekijä. Alueelle tulisi kuitenkin saada ihmisvirtoja myös talvisin. Talvisin virkistystä ja elämyksiä nähtiin saatavan muun muassa luistelusta, hiihdosta, kelkkailusta, jääkiipeilystä, avantouinnista, lumikenkäilystä ja pulkkailusta. Luistelun osalta puhuttiin myös luistelu-riteistä. Jos alueelle sijoitetaan harrastehalleja, niiden myötä myös talvinen käyttö lisääntyy. Sukeltajat harrastavat lajiin aktiivisesti myös talvisin. Routakalliota voidaan elävöittää talvisilla tapahtumilla.

”Sukeltajat sukeltaa ympäri vuoden. Välillä tuntuu, että talvella jopa aktiivisimmin, koska kevättalvella vesi on kirkkaimmillaan, kun se on koko talven liikumatta ja kaikki sakka menee pohjaan.” (H 5)

”Luistelurata on kai suht halpa ylläpidettävä ja sellaiselle on varmaan tilausta tälläkin puolella kaupunkia. Sitten tietysti pulkkamäki. Joupiskalla sellainen on aika kovalla käytöllä. Pulkkailu on halpaa hyötyliikuntaa, eikä sille tuu käytännössä kustannuksia kuin ne perustuskustannukset. Tällaisella alueella on luontaisesti laavu tai kota, kuten Joupiskalla Aarnikotkan kota.” (H 12)

Routakallion halutaan tarjoavan elämyksiä ja virkistystä monenlaisille ja monen ikäisille ihmisille. Puheissa tulivat käyttäjäryhminä esiin lapset, koululaiset, lapsiperheet, nuoret, työikäiset, eläkeläiset, vanhukset, liikuntarajoitteiset henkilöt, lähialueen asukkaat, maakunnan asukkaat, harrastajat, koirat, lomailijat, tapahtumissa kävijät ja matkailijat. Routakallion virkistysalueen ratkaisujen, rakentamisen ja sisältöjen toivotaan tukevan yhteisöllisyyttä. Toiveissa esiintyi muun muassa perhepuiston rakentaminen Routakalliolle. Perhepuisto tukee eri ryhmien yhteen saattamista.

”Senhän nyt huomaa muutenkin, että sellainen kahvila-puisto –kulttuuri tulee koko ajan enemmän ja enemmän. Nuoret käy paljon kahviloissa tapaamassa toisiaan. Liekö se sitten vaan lisääntyy samaten kun nää puistot olis erilaista puistoa, jossa vois viihtyä kaikki yhdessä.” (H 14)

”Perhepuistossa olis kaikenikäisille lapsille tekemistä, mutta se ei estäisi sitä, etteikö niitä samoja vehkeitä ja välineitä voisi käyttää nuoret ja eläkeläisetkin.” (H 14)

Routakalliolla nähtiin olevan mahdollista sovitella uhanalaisen viitasammakon, suojelun metsän ja ihmisen välinen rinnakkaiselo. Vielä muutamia vuosia sitten Routakallio sijaitsi varsin kaukana Seinäjoen keskustasta ja asutuksesta. Nytemmin asutus on levinnyt aivan Routakallion tuntumaan. Haastatteluissa esiin tulleet lähialueen asukkaiden reaktiot virkistysalueen tulosta oman asuinalueen läheisyyteen olivat pääosin myönteiset. Esitettiinkin ajatus siitä, että asukkaille voitaisiin tarjota mahdollisuutta osallistua Routakallion suunnitteluun.

”Yleensäkin se, että mitä enemmän ihmisille kerrotaan ja avataan asioita, niin se helpottaa ennakkokäsityksiä. Voisin kuvitella, että tässäkin, kun tämä työ kunnolla alkaa ja etenee, järjestetään ihmisille jotain yleisötilaisuuksia. Voisin kuvitella, että sellaiseen tullaan, kun se koskettaa niin monia ihmisiä. Meillä ei oo mitään sen kaltaista virkistysaluetta.”(H 14)

Keskitetty palvelualue ja yrittäjyys

Routakalliolta toivottiin saatavan haastatteluissa useanlaisia palveluita. Osa haastatteluista näki Routakallion rakentuvan pienimuotoisemmin, osa taas näki heti tavoiteltavan suuremman mittaluokan hanketta. Riippuen harrastajaryhmästä eri palveluiden merkitys vaihtelee. Palveluina esitettiin muun muassa maauimala, pelikentät, parkkitilat, wc-tilat, pukukopit, kota, hotelli, ruokailutilat, kioski, kahvila, sauna, kylpylä, kokouksetilat, keittiö, leirintäalue, mökit, hotelli, skeittiparkki, parkourrata, yläköysirata, vesipuisto, perhepuisto, koirapuisto, kesäteatteri, tapahtumalava, retkeilyopaskeskus, huoltorakennus, luontotalo ja reitistöt palveluineen. Erityisryhmät, kuten sukeltajat, toivoivat harrastukselleen muun muassa välinehuolto- ja varastointitiloja.

Palvelualue jonkinlaisine päärakennuksineen nähtiin keskitettävän haastatteluissa vesialueen läheisyyteen. Päärakennuksesta saisi esimerkiksi informaatiota Routakallion alueen eri toiminnoista, tapahtumista ja reitistöistä. Sieltä saisi myös syötävää ja juotavaa. Rakennuksessa toivottiin olevan muun muassa kokouksetilat. Veden läheisyyteen toivottiin pukukoppeja, wc-tiloja, maauimalaa, saunaa ja kylpylää. Palvelualueelta saisivat palvelua alueella virkistäytymässä olevat henkilöt. Lisäksi nähtiin, että mikäli Routakal-

liolla olisi vähän laajemmin palveluita, sieltä voisi esimerkiksi vuokrata tiloja yksityistilaisuuksien järjestämistä varten.

”Tavallaan se on sellanen keskus. Ois monenlaista yhdessä paikassa, että ei olisi ripoteltu moneen paikkaan.”(H 14)

”Palvelu pitäis keskittyä kaikki siihen pienelle alueelle.”(H 15)

”Aika moni yli 50-vuotias toivoi sellaista retkeilyopaskeskusta, mistä sais kaiken infon mitä täällä voi tehdä.”(H 14)

Osassa haastatteluista Seinäjoelle nähtiin jollain aikajänteellä saatavan kylpylän. Perinteisten kylpylöiden ajan nähtiin tulleen tiensä päähän. Mikäli Routakalliolle rakentuisi kylpylätoimintaa, sen tulisi olla jotenkin erityistä, jotta sillä olisi toimintaedellytyksiä. Haastatteluissa puhuttiin myös saunamaailmasta. Toimintoina kylpylä tai saunatoiminnot sijoittuisivat veden ääreen. Routakallion vesialue tulisi ottaa käyttöön myös talvisikaan. Tavalliset kylpytynnyrit eivät riitä takaamaan erityisyyttä. Puheissa nousi esiin myös japanilaistyyppinen kylpylä. Luonto voisi kuin työntyä kylpylään ja kylpylä luontoon.

”Kylpylä voi olla aika haasteellinen. Meidän pitäis hakea jotain erityisyyttä, kun meillä kuitenkin on tietynlaista kylpylätarjontaa Kauhavalla ja Lappajärvellä. Urheiluopisto on erityyppinen, ei varsinaisesti kylpylä. Se on taloudellisesti kylpylä aika haastavaa. Sen pitäis erikoistua johonkin. Kylpylän ylläpitäminen on arvokasta puuhaa. Sille pitää löytää tarpeeksi käyttäjiä. Kilpailu on tiukkaa nykyään.” (H 9)

”Hotelli Jeriksessä Muoniossa on japanilaistyylinen kylpylä. Siellä on matala allas, jossa voi huljutella jalkoja ja istua siellä. Sitten on poreammeita ja kolmella seinällä isot lasiseinät ja se on ihan Jerisjärven rannassa. Et joku tällöinen vähän erilainen kuin suomalainen saunamaailma. Siellä se avantouinti on yksi tärkeä osa siinä kokonaisuudessa. Jos ois pikkusen erikoinen ja laajempi se saunamaailma, sitä vois markkinoida ulkopuolisille ja ois ne mökit, jotka täydentäis sitä uimajuttua.”(H 9)

Puheissa pelikenttien sijainniksi mainittiin soveltuvan muun muassa nykyisen speedway-radan. Speedway-rata siirtyy Routakalliolta muualle. Rata-alueen mainittiin tarjoavan pelikentille hyvän pohjan, jolle rakentaa varsinaisen pelikentän tai hallin. Pelilajeina

mainittiin muun muassa lentopallo, golf, tennis ja jalkapallo. Tenniksen osalta esitettiin, että mikäli kaupunki haluaa käyttää nykyisen tennishallin tontin esimerkiksi asuinrakentamiseen, uusi tennishalli voisi sijaita hyvinkin Routakalliolla. Haastatteluissa tuotiin esiin myös se, että lajitoimintoja tulisi keskittää, eikä hajottaa ympäri kaupunkia. Ranta-alueelle toivottiin beach-kenttää. Toiveena esitettiin myös, että pelikenttien ei tarvitse välttämättä olla täysimittaisia kenttiä. Kentät voisivat olla esimerkiksi samantapaisia kuin tällä hetkellä koulujen pihoissa olevat pienkentät.

”Speedway-radalla voisi sijaita rakennelmia, jotka palvelee toimijoita, mutta sitten tarvitaan tietysti monenlaisia kenttäalueita.” (H6)

”Täysimittainen pelikenttä ei ole kaikille tärkeä. Ei harrasteta, mutta tykätään käydä pelailemassa ja potkimassa ja kavereita tapaamassa. Tärkeää on, että on tekemistä ja sinne voi mennä helposti.”(H 14)

Useissa haastatteluissa näkökulmana oli perhe. Perhepuiston nähtiin yhdistävän erilaiset perheet ja palvelevan monipuolisesti eri ryhmien tarpeita. Niissä olisi käytetty paljon mielikuvitusta ja lapset olisi huomioitu omine tarpeineen. Puistossa voisi tutkia, kokeilla ja tehdä. Puisto voisi olla seikkailutyylinen ja maastoon tehty. Maastossa voisi olla esimerkiksi luolia luonnonmateriaaleista. Toisaalta siellä olisi peruskiikut ja keinut. Kaiken ikäiset voisivat viettää aikaa yhdessä, nauttia luonnosta ja lukea vaikka runoja matkan varrella. Kesällä voisi olla perhekonsertteja tai lauluiltoja siten, että kaikki ikäryhmät huomioitaisiin. Puisto voisi olla teemapuisto, jossa alue rakennetaan teeman mukaan, ajatellen neljää sukupolvea yhdessä.

”Nuorisolle on tärkeää, että ne saa kohdata kavereitaan. Puisto ois monimuotoinen, on sitä parkourharrastusta, eri tasoja, mutta sitten niissä tasoissa voisi myös istua ja syödä piknikkiä. Puisto olis tavallaan sellainen, että se mahdollistaa monenlaisen tekemisen.”(H14)

Seinäjoelta löytyy haastattelujen mukaan ehkä Suomen paras skeittihalli. Kun mennään ulkotiloihin, Seinäjoelta ei juurikaan löydy lajin harrastajille harrastepaikkaa. Routakallio nähtiin haastatteluissa skeittaukseen soveltuvaksi paikaksi. Laji aiheuttaa jonkin ver-

ran melua ja se toivottiinkin otettavan huomioon mietittäessä skeittaukselle sopivaa sijaintipaikkaa Routakallion alueella. Mikäli Routakalliolle sijoitetaan koiraharrastajien toiveiden mukaisia toimintoja, tulisi huomioida, että skeittaus ei sovellu koiraharrastuksen lähelle.

”Tässä ei päästä yli eikä ympäri, etteikö Seinäjoki tarttis oikein kunnan suunniteltua ulkoparkkia. Betonirakentaminen on aika uutta Suomessa. Ruotsissa on ammattilaisia, jotka on käynyt täällä Suomessa tekemässä betoniparkkia. Puusta ei kannata ulos rakentaa, se ei oo tämän päivän juttu.”(H 19)

Ulos voi toteuttaa skeittajille joko suunnitellun ulkoparkin tai niin sanotun DIY-parkin (do it yourself). DIY-parkki toteutetaan skeittajien itsensä toimesta. Se valmistuu vähitellen ja tarvittaessa sitä voidaan purkaa ja rakentaa uudelleen, jotta lopputuloksesta saadaan halutunlainen. DIY-parkki saattaa näyttää lajia harrastamattoman silmään epäsiistiltä. Niitä koristellaan monesti graffiteilla. Amerikassa DIY-parkkeja on rakennettu muun muassa siltojen alle. Parkkien rakennuspohjaksi käy kaikenlainen jäte. Routakalliolla louhittu maa-aines toimisi mainiosti parkin pohjustuksessa. Kiviaines menisi kuin uusiokäyttöön ja olisi ekologista, koska se tulee paikan päältä. Kustannuksiltaan suunniteltu ulkoparkki on kalliimpi toteuttaa kuin DIY-parkki. Seinäjoella skeittihallin käyttäjiin kuuluvat skeittajien lisäksi bmx-pyöräilijät, bleidaajat eli rullaluistelijat, skoottaajat eli potkulautailijat ja rollerderbyn naisten ryhmä. Ulkoparkin voi ajatella palvelevan myös näitä harrasteryhmiä.

Haastattelussa esitettiin, että ihanteellinen skeittiparkin koko olisi noin 1000 neliömetriä. Skeittiparkin läheisyyteen toivottiin amerikkalaistyylisiä koripallopaikkaa, jossa olisi vaikka vain yksi metallisukka, johon voisi heitellä palloa. Koripallopaikka tarvitsisi noin 10 metriä x 10 metriä kokoisen tilan. Hienoa olisi, jos parkin läheisyyteen saisi myös vesihanauksen, jonka alla voisi käydä kesähelteellä kastelemassa päänsä. Ajatus uima-alueen läheisyydestä skeittiparkin vieressä, sai erityistä kiitosta.

”Mikä sopii hyvin tälläisiin skeittijuttuihin on sellanen amerikkalaistyylinen korispaikka, missä on vaikka vaan yksi metallisukka, johon heitellään palloa. Mo-

net skeittaaajat tykkää koriksesta. Jos ei jaksa skeitata, voi käydä heittämissä siellä korista.”(H 19)

Haastatteluissa Seinäjoelta todettiin puuttuvan kiipeilyn ja köysitoimintojen harrastusmahdollisuuden. Lähimmät kunnan kiipeilypaikat todettiin olevan Ylistarossa ja Vaasassa. Routakalliolla kallioseinämien nähtiin tajoavan hyvät kiipeilyn ja köysilaskeutumisen mahdollisuudet. Kallioseinämät tulisi putsata irtoavista kivistä, jotta kiipeilemään ja laskeutumaan päästäisiin turvallisesti. Alhaalla veden päällä toivottiin olevan ponttoonialusta, jonka päälle voisi laskeutua köyden varassa. Ponttoonialustalta voisi siirtyä laiturille esimerkiksi veneellä. Mainittiin myös siitä, että vedessä olevalle ponttoonialustalle olisi hienoa päästä ylhäältä kallioilta vaijeriliu’ulla, koska korkeusero on mahtava. Vesialueen yläpuolelle nähtiin voitavan rakentaa yläköysiradan.

”Se mikä olis aika eksoottinen, niin olis vesialueen päällä olevat köysitoiminnot. Se maksais, mutta käsittääkseni veden päälle ei ole kukaan Suomessa koskaan rakentanut yläköysirataa. Turussa on yläköysirata Flowpark.”(H 8)

”Ylärinteessä vois olla sellainen seikkailupuisto. Vois paaluttaa ja laittaa radan paalujen varaan mutkittamaan. Radassa vois olla eri tasoisia ratoja. Esiselvityksellä pystyy tekemään kustannusarvion ja maastokartoitusta. Yleensä köysiradat tehdään niin, että ensin on lasten ja nuorten radat ja sitten muut radat. Usein rata päättyy vaijeriliukuun, jolla tullaan pois sitten siltä alueelta. Ois aika upeaa, jos se vaijeriliuku menis veden päällä.” (H 8)

Monissa haastatteluissa Routakallion virkistysalueella nähtiin sijaitsevan kotarakennus ja laavuja. Mainittiin, että tällä hetkellä Seinäjoelta ei löydy vielä todella isoa kotaa. Isolle kodalle nähtiin olevan tarvetta. Puhuttiin myös kotasaunasta. Toivottavaa olisi, että kota olisi ympärivuotisessa käytössä. Kodan sijainti olisi muiden palveluiden läheisyydessä. Kotien ja laavujen rakentamisen ja kustantamisen nähtiin hoituvan tällaisella alueella esimerkiksi hankerahoituksella jonkun yhdistyksen toimesta. Näin on menetelty muun muassa Jouppilanvuoren esteettömän reitin rakenteiden osalta.

Koirapuiston sijaitseminen virkistysalueella nähtiin useissa haastatteluissa tarpeellisena. Sen esitettiin olevan aidattu. Koirapuiston olemassaolo tekisi mahdolliseksi koko per-

heen yhteisen virkistäytymisen. Lapsiperhe voisi tulla Routakalliolle kokonaisena perheenä koira mukanaan. Mainittiinkin, että samalla voisi hoitaa sekä perheen, että koiran virkistäytymisen. Toinen vanhemmista voisi ottaa lapset hoitaakseen, kun toinen hoitaisi koiran tarpeet. Tarkkaa tietoa haastateltavilla ei ollut siitä, missä lähimmät olemassa olevat alueen koirapuistot sijaitsevat. Koirapuiston sijainti tulisi miettiä tarkkaan, kuten muutkin koirille toivotut toiminta-alueet Routakalliolla.

Virkistysalueen ja siellä sijaitsevien toiminta-alueiden helppohoitoisuus ja huoltovapaus herättivät keskustelua. Huoltotoimet aiheuttavat kustannuksia. Keskittämällä toimintoja saadaan säästöjä. Esimerkiksi rakentamalla Routakalliolle helppohoitoisia niittyalueita vähennetään huollon tarvetta. Myös pelikenttien pohjamateriaalien valinnoilla voidaan vaikuttaa huollon määrään. Eri vuodenajat vaikuttavat huoltotoimiin. Erityisen paljon puhuttiin ikivallasta ja lieveilmiöistä, joita valvonnan puutteesta syntyy.

”Kun mietitään kokonaisuutta ja meidän kunnossapitoa, olisi toivottavaa ettei hajautettaisi toimintoja eri paikkoihin. Yritetään keskittää ne tiettyihin paikkoihin.”(H6)

Osa haastatelluista näki Routakallion aluetta rakennettavan vähitellen. Osa haastatelluista taas näki tarpeelliseksi, että toiminnan tulisi olla heti suuren mittaluokan toimintaa. Alueella ei ole tällä hetkellä luontaista ihmisvirtaa. Jos alueella halutaan olevan pysyvää liiketoimintaa ja palvelurakennetta, on välttämätöntä, että alueelle saadaan riittävästi ihmisiä. Kaikissa haastatteluissa Routakalliolla mainittiin tarvittavan palveluita. Kaupungin mahdollisuudet toimia palvelun tuottajana nähtiin rajallisena. Yksityisen yrittäjän tai yksityisten yrittäjien osallisuus nähtiin Routakalliolla välttämättömänä. Yrittäjälle tulisi olla tarjolla mahdollisuus menestyä liiketoimissaan. Muutoin Routakallion nähtiin näivettyvän lyhyessä ajassa.

”Tämä on mielestäni rajallisesti kaupungin hanke. Toimintojen tulisi olla yrittäjävetoisia ja kaupunki olisi jotenkin mukana.” (H3)

”Siihen pitäis saada joku ennakkoluuloton yrittäjä. Intressien pitää kohdata ja vuoropuhelun toimia, että yrittäjällä on mahdollisuus. Kaupungin taholta ei saisi lyödä liian kapeaan uomaan, muuten se helposti tappaa sen. Yrittäjä pitäis

saada tietää hyvin alkuvaiheessa. On varmasti sellaisia ennakkoluulottomia yrittäjiä, jotka tähän lähtis.”(H 12)

”Millainen tässä on se taloudellinen yhtälö? Missä ne massat liikkuu, niin se on se juttu. Kyllä tää pitäis ajatella aika suurena, jos se meinataan saada toimimaan. Jos tänne tehdään yksi tai kaks juttua, tää ei toimi. Tänne pitäis saada monta asiaa ja sitten tavallansa palvelukeskus. Siinä voisi olla pieni kauppa, ravintola tai kahvilapalveluita tai mitä siinä sitten ikinä onkaan.”(H15)

Routakallion virkistysalueen toimintojen ja palveluiden ylläpitäminen maksaa. Haastatteluissa keskusteltiin paljon siitä, millä tavoin rahoittaa toiminta. Alueella voidaan toteuttaa melkein mitä tahansa. Toiveita esitettiin haastatteluissa monenlaisia. Alueen pitäisi toimia kuin kannattavan liikeyrityksen. Kulut pitää voida kattaa. Kaupungin, yrittäjien ja kolmannen sektorin yhteistyöllä onnistumisen nähtiin olevan mahdollisen. Nähtiin, että yrityksiä pitäisi päästä hyvissä ajoin osallistumaan Routakallion suunnitteluun.

”Kyllä Routakalliolla pitää olla yrittäjiä ja muita tahoja toteuttamassa asioita. Ei pitäis unohtaa kolmatta sektoria. Järjestöt on mukana ilman muuta toiminoissa.” (H6)

Haastatteluissa nousi esiin useitakin erilaisia palvelukonsepteja, joita Routakalliolla voisi toteuttaa. Yksittäinen palvelu ei välttämättä riitä, vaan todennäköisesti tarvitaan useampia toimintoja, jotta saadaan rahoitus yksittäisten toimintojen ja koko alueen ylläpitoon. Yksittäisinä ideoina Routakalliolle esitettiin toteutettavaksi mökkejä, hotellia, luontotaloa, kylpylää, leirintäaluetta, asuntovaunu- ja asuntoautoaluetta, festivaalialuetta, kesäteatteria, pelikenttiä ja pelihalleja, vesipuistoa, teemapuisto tai -landia, maa-uimalaa, hiihtoputkea, mukaeltua siirtolapuutarha-ajattelua, nappulaikäisten harrastemaailmaa, koululiikunnan keskusta ja urheiluseurojen klubialuetta.

”Tuota pitäisi katsoa vähän isompana piirustuksena. Pitäisi miettiä liiketoiminta-alue ja mitkä toiminnot siellä olisi. Ideahan on, että ensiksi pitäisi saada järkevästi rahoitettua tuo tekeminen ja rakentaminen. Rakentaa kaikki kunnolliseksi ja sitten saada toiminta sellaiseksi, että se pysyy pystyssä.”(H 15)

Alueen rakentamiseksi ja ylläpitämiseksi kehiteltiin haastatteluissa muutamia ideoita. Usein törmättiin siihen ongelmaan, että kuka lähtee rahoittamaan rakentamista, kun sijoitus alkaa tuottamaan vasta aikojen kuluttua. Mökkikylän rakentaminen ja mökkien myyminen nähtiin yhtenä vaihtoehtona rahoittaa alueen muu rakentaminen. Mökeistä perittäväillä vastikkeilla voitaisiin jatkossa rahoittaa esimerkiksi virkistysalueen huolto- toimia ja ylläpitää reitistöjä. Esimerkiksi Lapissa matkailukohteiden yrittäjät maksavat tietyn summan alueen latuverkoston ylläpitokustannuksista. Espoossa rakennettiin Ringsiden golfkentän lähelle jokin aika sitten siirtolapuutarhakylä. Siellä 300 neliömetrisellä pihalla sijaitsee 30 neliömetrinen mökki.

”Nää mökkikylän mökit myytäis. Rakennettais 30 neliöinen mökki, joka maksais 40 000 – 50 000 euroa. Jos sille pantais hinnaksi 70 000 euroa, siitä sais 20 000 euroa per rakennuspaikka ja se kertaa 100, siitä saatais jo pari miljoonaa irti.”(H 15)

”Jos ajateltais Routakalliolle pelkästään mökkipaikkoja, sinne sais mahtumaan 300 neliömetrin palstoja 200 kappaletta. Jos sinne halutaan hotellia, sitten mökit jää vähän vähemmälle. Tilaa jää myös muille toiminnoille.”(H 17)

”Kaava tulis tehdä sen rakentajan mukaan, että huomioitais se taloudellinen yhtiö. Hintaa pitää olla sellainen, ettei kilpailla lähialueen järvenrantamökkien kanssa. Mökin pitää olla sellainen koko kansan mökki, johon rahaa löytyy vähän joka perheestä tarvittaessa. Jos hinta on oikea, myynti onnistuu.”(H 15)

Matkailu, majoitus ja tapahtumat

Uusi rakenteilla oleva ohikulkutie parantaa Routakallion saatavuutta. Liikenneyhteydet keskustaan paranevat uusien teiden rakennuttua alueelle. Asutus lisääntyy alueella. Kaupunki kasvaa. Muutamia vuosia sitten Routakallio oli vielä kaukana kaupungin keskustasta, mutta Seinäjoen kasvun myötä alue ei enää ole kovin kaukana ydinkeskustasta. Haastatteluissa Routakallion virkistysalueen nähtiin palvelevan myös matkailuelinkeinoja. Alueelle nähtiin sijoittuvan mahdollisesti leirintäalueen, mökkien, karavaanialueen, hotellin ja kylpylän. Matkailualueen sijaintia kaavailtiin haastatteluissa uuden radanvarrelle rakentuvan tieyhteyden läheisyyteen, vesialtaiden pohjoispuolelle. Routakalliolle nähtiin rakennettavan uusi tai uusia pysyvän luonteisia esiintymislavoja. Uusia tapah-

tumia synnyttämällä Routakalliolla voidaan vahvistaa Seinäjoen imagoa tapahtumakaupunkina. Esiintymislavat antaisivat mahdollisuuden siirtää myös jo olemassa olevia tapahtumia Routakalliolle.

Leirintäaluetta kaavailtiin Routakalliolle useassakin eri haastattelussa. Nykyisen leirintäalueen mökkien nähtiin olevan varustetasoltaan vaatimattomat. Esitettiin näkökulma, että mikäli Seinäjoki haluaa kehittyä tapahtumakaupunkina, myös majoituspuolen on kehityttävä. Nykyiset tapahtumat keskittyvät kesäaikaan ja silloin on pulaa majoituksesta. Tarvittaisiin jonkinlainen ratkaisu tasoittamaan epätasaista majoituskysyntää. Mikäli hotellimajoitus olisi vastaus majoituspulaan, olisi hotelleja jo rakennettu Seinäjoelle lisää. Mökit voisivat toimia majoituksen paisuntasäiliönä.

”Jos ne mökit rakentais kuten Hilton hotellia tehdään Floridassa. Hotellit omistaa yksityiset sijoittajat, joilla on hienossa hotellihuoneessa käytössä yksi kaappi, johon jättää tavaransa, kun ei ole hotellissa. Yrittäjä voi vuokrata näitä huoneita vuokrauskäyttösystemillä silloin, kun varsinainen omistaja ei käytä huonetta itse. Muuten se on niin kuin normaali hieno hotelli. Tällä tapaa vois saada sen taloudellisen puolen toimimaan ja meillä olis majoituskapasiteettia.” (H15)

Nykyistä leirintäaluetta voisi myös uudistaa. Mökkien varustetasoa tulisi nostaa. Nykyään mökkimajoittujien todettiin vaativan mökin varustukselta korkeaa tasoa. Mikäli leirintäalue siirtyisi Routakalliolle, entisen leirintäalueen tilalle nähtiin soveltuvan esimerkiksi asuinrakennuksia. Haastatteluissa todettiin, että paljon on kiinni siitä, mitä kaupungissa halutaan ylipäättään tehdä ja miten alueita mahdollisesti muutetaan kaavoituksella uudensisältöiseksi. Seinäjoen nähtiin olevan haasteellisessa tilanteessa viime vuosina tapahtuneiden kuntaliitosten myötä. Demokratiaan kuuluu, että pyritään kuulemaan kaikkia, mutta kuten haastatteluissa asia ilmaistiin, ennen pitkään tullaan tilanteeseen, jossa on myönnettävä siihen, että kaupungin raha ei riitä kaikkeen.

”Nykyihmiset haluaa, että mökki on melkein parempi kuin oma asunto. Siellä on sähkösauna, suihku, televisio, tilaa ja kaikki toimii kuin kotona.” (H 9)
”Pelkään tuossa sitä, että ellei tuossa ole mitään ainutlaatuisia ja isompaa rakennemuutosta tällä alueella ei tehdä, niin Routakalliolla on iso vaara jäädä vähän torsoksi.” (H15)

Mikäli leirintäalue siirtyisi Routakalliolle, sen pyörittämistä voitaisiin tarjota esimerkiksi nykyiselle leirintäaluetta hoitavalle urheiluseuralle. Haastattelussa tuotiin esiin myös vaihtoehto, että nykyisen seuran vetäessä Routakallion uutta leirintäaluetta, alueen muuta tarjontaa voisi kehittää esimerkiksi nappulaikäisten lasten harrastemaailmoihin liittyen. Alueella voisi olla tekonurmikenttä ja neljästä viiteen aidattua minijalkapallokenttää. Alueella voisi olla myös minipesistä junioreille. Jos kaupunki myisi nykyisen leirintäalueen tontit esimerkiksi asuinrakentamiselle, voitaisiin saaduilla rakennusoikeusrahoilla rahoittaa Routakallion mökkien ja leirintäalueen rakentaminen. Ajatuksia herätti myös se, miten muiden Seinäjoen alueen leirintäalueiden nähtiin sijoittuvan suhteessa Routakallioon. Esitettiin kysymykset, miten muita matkailuun ja majoitukseen sekä virkistykseen käytettäviä alueita halutaan jatkossa kehittää Seinäjoella ja aiheuttaako Routakallion kehittäminen matkailulliseen suuntaan kilpailua esimerkiksi Kalajärven leirintäalueen kanssa?

Merkittävänä ongelmana Routakallion virkistysalueen kehittämisessä nähtiin rakentamisen ja virkistystoiminnan ylläpitämisen rahoitus ja se miten toiminnasta saataisiin kannattavaa ja ympärivuotista. Selviönä pidettiin sitä, että alueella pitää olla ihmisvirtaa. Kesällä kävijöitä nähtiin riittävän enemmän vähemmälläkin palveluilla. Pelkästään kirkas vesi loisi Routakalliolle jonkinlaista vetovoimaa kesäisin. Talvitoimintojen kehittäminen tuotti haastatelluille enemmän mietittävää. Mietittiin mökkikylän tuomia mahdollisuuksia ja myös pelihallien alueelle tuomaa ihmisvirtaa. Yhtenä ratkaisuna yleisten kulujen kattamiseen nähtiin se, että mökeistä maksettaisiin vastikkeita.

”Myytäis ne mökit osakkeina ja niissä olis vastike ja sillä vastikkeella katettas näitä yleisiä kuluja myöskin. Jos siellä on sata mökkiä ja jokaiselta saadaan sata euroa kuukaudessa sellaista vastiketta, jolla pidetään yllä yleistä aluetta, niin se on edes jonkun näköinen raha siihen. Siitä tulee kymmenen tuhatta euroa kuukaudessa ja sata kaksikymmentä tuhatta vuodessa. Sillä pitää jo joitakin asioita kunnossa.” (H15)

Routakalliolle suunniteltiin myös karavaanialuetta. Karavaanialue vaatii palveluita ja olisi vain osa Routakallion virkistysalueen matkailutarjontaa. Ollakseen toimiva osa

matkailuelinkeinoa, pelkkä majoituksen tarjoaminen ei Routakalliolla riitä. Kuten haastatteluissa esitettiin, Routakallion palvelujen suunnittelu vaatii laajakantaista katsantoa osana suurempaa kaupunkikokonaisuutta. Matkailu tulisi nähdä vähintäänkin koko maakunnan näkökulmaa ja tarjontaa ajatellen. Routakallion alueella tarvitaan monien erilaisten näkökulmien yhdistämistä. Tarvitaan vuorovaikutteista kaupunkisuunnittelua. Monissa haastatteluissa nostettiin esiin se, että alueen tulisi olla jotenkin erityinen ollakseen vetovoimainen. Matkailukentän kokonaisuudessa nähtiin Seinäjoella olevan vielä kehitettävää. Puheissa nostettiin esiin esimerkiksi Seinäjoen lentokenttätoiminta. Lentokentälle toivottiin saapuvan turisteja.

Routakalliolla nähtiin voitavan järjestää sekä suuria että pieniä tapahtumia. Toiveena esitettiin, että alueelle rakennettaisiin esiintymislava, näyttämö, jota voitaisiin käyttää erilaisten tapahtumien esiintymisissä. Kallion nähtiin tarjoavan hyvän akustiikan ja sitä toivottiin hyödynnettävän esiintymisnäyttämöä suunniteltaessa. Haluttaessa Routakalliolle voitaisiin siirtää nykyiset Seinäjoen suuret tapahtumat. Samaan aikaan luotaisiin ihan uusia tapahtumia. Uusina musiikkitapahtumina mainittiin muun muassa klassinen musiikki, jazz ja blues. Tapahtumat voisivat olla suuria tai pieniä. Musiikkipitoisten tapahtumien lisäksi Routakalliolle nähtiin soveltuvan myös muunlaisten kulttuuritapahtumien. Puhuttiin muun muassa siitä, että maakunnan harrastajateatterit voisivat vieraila Seinäjoella. Routakalliolla nähtiin mahdolliseksi järjestää myös mökkimessut.

Paikallisuus – maakunnallisuus – valtakunnallisuus – kansainvälisyys

Routakallio nähtiin haastatteluissa sekä paikallisena, maakunnallisena, valtakunnallisena että kansainvälisenä paikkana. Ensisijaisesti lähdettiin liikkeelle ajatuksesta, että Routakallio on lähivirkistysalue, joka palvelee lähialueen ja koko Seinäjoen kaupungin asukkaita. Routakalliota peilattiin Seinäjoella jo olemassa oleviin virkistysalueisiin. Olemassa olevan Jouppilanvuoren virkistysalueen tiedettiin olevan koko maakunnan käytössä. Myös Routakallion virkistysalueen nähtiin palvelevan maakunnan asukkaita. Valtakunnallisuutta ja kansainvälisyyttä Routakalliolle nähtiin tulevan muun muassa harrasteryhmien mukana. Erityisesti sukellusmahdollisuuden nähtiin tuovan Routakalliolle kävijöitä Seinäjoen ulkopuoleltakin. Kirkas vesi, veden syvyys ja sukelluksen tuo-

minen lähelle kaupungin keskustaa nähtiin luovan paikalle erityisyyttä. Mikäli Routakalliolla tuotettaisiin sukeltajille vielä lisäpalveluita, kuten huolto, koulutustilat ja virkistyspalvelut, olisi kokonaisuus erityistä siihen nähden, mihin sukeltajat ovat esimerkiksi hylätyissä, palvelua vailla olevissa ja syrjäisesti sijaitsevista louhoksista tähän mennessä tottuneet.

”Tanelinlampi on selvästi paikallinen, mutta tässä tulisi lähteä isommin. Esimerkiksi sukeltajat tuo sen mahdollisuuden.” (H3)

Paikallisella tasolla Routakallion nähtiin soveltuvan liikuntaan sekä ulko- että sisälajien harrastuspaikkana. Nykyisiä sisähallilajeja voitaisiin, sitä haluttaessa, hyvinkin siirtää nykyisiltä paikoiltaan Routakalliolle. Kyse on suuremmista kaupunkisuunnittelun kokonaisuuksista kuin esimerkiksi pelkästään liikuntaan liittyvien harrastuspaikkojen sijainnista. Haastatteluissa Routakallion alue nähtiin muun muassa koululiikunnan keskitymäpaikkana. Sen sijaan, että joka koulun pihaan jäädytetään oma jää, koululaiset voitaisiin kuljettaa busseilla jäähalleihin, jotka nyt ovat päivisin tyhjillään. Valtakunnan tason mielenkiintoa Routakallion nähtiin voivan saavuttaa esimerkiksi hiihtoputken rakentamisella.

Tapahtumat voivat tuoda Routakalliolle kävijöitä kauempaakin kuin vain lähialueelta. Kuten haastatteluissakin mainittiin, suunnitteluvaiheessa rajana on taivas ja kaikki on mahdollista. Käytännössä kaikki onkin sitten vaikeampaa. Monissa haastatteluissa Routakallion nähtiin soveltuvan muutamien tuhansien kävijöiden tapahtumiin. Paikan nähtiin soveltuvan sekä ulko- että sisätapahtumien järjestämispaijaksi. Tapahtumia nähtiin järjestettävän Routakalliolla ympärivuotisesti. Tapahtumien luonteen määrää se, miten paikka rakentuu.

”Jos siellä on sitä jotain tapahtumaa, vaikka musiikkiin liittyvää, olisi hyvä, että se ei ole pelkkä yksi konsertti, vaan siinä vois olla muutakin. Viikonlopun aikana voisi olla vaikka useampiakin konsertteja. Sitten tietysti paikkakunnan asukkaille se voi olla paljon laajemmallakin skaalalla se, mikä houkuttelee tuonne, riippuen niistä toiminnoista.”(H 9)

Routakalliota voidaan lähteä kehittämään voimallisesti myös matkailun näkökulmasta. Palveluita rakentamalla alueesta voidaan haastateltujen näkemyksen mukaan saada valtakunnallinen kohde. Monipuolinen palvelutarjonta vahvistaa alueen kiinnostavuutta. Matkailullisesti vetovoimaisen kohteen nähtiin haastatteluissa olevan luonteeltaan erityinen. Routakalliota ei sellaisenaan pidetty varsinaisesti erityisenä paikkana. Haastatteluissa alueen mainittiin olevan sinänsä merkittävä. Alueen rakentamisen rahoituksen nähtiin olevan haasteellisen. Tosin nähtiin, että innokkaita yrittäjiä varmasti löytyy aluetta rakentamaan ja kehittämään. Jotta yrittäjällä olisi edellytyksiä onnistua, toivottiin, että yrittäjät saisivat olla hyvissä ajoin mukana suunnittelussa.

Haastatteluissa majoitus nousi vahvasti esiin osana Routakallion virkistysalueen palveluita. Puhuttiin muun muassa hotellista, kylpylästä, leirintäalueesta ja mökkikylästä. Majoittumiseen liittyy läheisesti myös muiden palveluiden tarve. Riippuen siitä, millaista majoittumista tai mökkitoimintaa alueelle rakentuu, Routakallio palvelee joko enemmän tai vähemmän valtakunnallisesti. Kotimaan matkailun ei nähty tulevaisuudessa vähentyvän ja pääpaino matkailun markkinoinnissa onkin kotimaan markkinoille. Ulkomaisia turisteja tavoitellaan maltillisemmin. Markkinoinnin todettiin maksavan. Ulkomainen turisti on vaikeammin tavoitettavissa kuin suomalainen.

”Mökkien pitäisi olla hyvin varustellut. Niissä pitäisi olla kaikki mukavuudet. Uusi ohikulkutiekkin kulkee noin lähellä virkistysaluetta. Miten Routakalliolle sitä mökkikapasiteettia sitten tuleekin, niin kesäaikaan voisi olla paljon sellaisia matkailijoita, jotka menee vaikka Powerparkiin ja voisivat pysähtyä tuossa majoittumaan.” (H 9)

5.1.2. Routakallion virkistysalueen luontoympäristön erityispiirteet

Routakallion virkistysalueen nähtiin tarjoavan monenlaisia luontoympäristön elämyksiä. Alue on laaja ja siellä on useantyyppistä ympäristöä. Louhosalue tarjoaa koettavaksi ihmiskäden muovaamaa luontoa, jota maisemointi ja aika muuttavat. Louhinnan seurauksena alueelle on muodostunut muun muassa lampi, joka on nykyisellään merkittävä asuin- ja pesintäpaikka alueen eläimistöille. Routakallion pohjoisosassa sijaitseva vii-

tasammakkolampi nähtiin suojeltavan. Lampi on arvokas myös linnustolle. Alueen viitasammakko ja liito-orava ovat eläiminä erityiset ja suojellut.

Etelässä sijaitseva suojeltu metsä antaa kävijälleen tunnun luonnollisesta metsästä. Kirkas vesi ja kallio koettiin haastatteluissa Routakalliota ilmentävinä elementteinä. Monissa haastatteluissa myös vesialtaiden väliin jäävä kannas nähtiin erityisenä, ihmisen aikaansaamana luonnonelementtinä. Routakalliolla nähtiin virkistädyttävän kaikin eri aistein. Paikka tarjoaakin myös visuaalisia ja akustisia aistimuksia ja elämyksiä. Louhinnan synnyttämät korkeuserot tuottavat Routakalliolle erityispiirteen. Routakalliota ympäröivän luontoalueen ei nähty sinänsä olevan mitenkään erityinen. Luonto ei tarjoa Seinäjoella esimerkiksi samanlaisia kokemuksia kuin Lapin luonto. Ympäristön lakeusmaisema on kuitenkin kokemisen arvoinen. Lakeusmaisemaa nähtiinkin voitavan tuotteistaa ja hyödyntää paremmin matkailussa.

”Routakalliolla erityistä ovat kallioseinämät. Vesi on tärkeä elementti. Sen hyväksikäyttäminen on tärkeää. Sinne voisi ajatella purojakin.” (H 2)

”Erityisyys tulee siitä, kun on kaivettu kalliota. Siitä mitä kallioseinämille, veteen ja syviin kohtiin vois rakentaa. Ympäröivä luonto on erityispiirre. Pitäisi lähteä ympäröivästä luonnosta. Paikka rakentuis luontoonlähtöpaikaksi.” (H 2)

Louhosalueen kirkas ja syvä vesi sekä kannas

Kirkas vesi ilmentää Routakalliota tehdyissä haastatteluissa selkeimmin. Vesi antaa monia erilaisia mahdollisuuksia nauttia ulkona- ja luonnossaolosta. Koska vesi on seisova, se on turvallinen muun muassa sukelluksen kannalta ajatellen. Routakalliolta oli valmiita sulkemaan pois sellaisia virkistystoimintoja, jotka saattaisivat veden sameaksi. Talvella kirkas vesi antaa mahdollisuuden toteuttaa esimerkiksi jääveistoksia. Vesialue koettiin Routakallion virkistysalueen keskeisenä luontoelementtinä. Myös rakennettujen palveluiden esitettiin keskittyvän veden läheiselle alueelle.

Kahden vesialtaan väliin jäävä kannas toivottiin säilytettävän virkistysalueella. Sen nähtiin tarjoavan hienoja näköaloja ja puitteet liikuntareitille. Kannas herätti keskustelua

turvallisuuden osalta. Haastatteluissa puhuttiin irtoavasta kiviaineksesta ja siitä miten kannas tulevaisuudessa ylipäättään kestään. Puhuttiin myös kannasalueen aitaamisesta, jotta siitä saataisiin rakentumaan turvallinen virkistysreitti.

Kallion korkeuserot, akustiikka ja visuaalisuus

Muokattu kallio ja kallioseinämät tulivat haastatteluissa selkeästi esiin Routakalliota ilmentävänä erityisenä luonnonelementtinä. Kallioita ja niiden tarjoamaa korkeuseroa toivottiin hyödynnettävän muun muassa uimahyppäämisessä, kiipeilyssä, köysiradalla, sukelluksessa ja uimarannan vesimaailman rakentamisessa. Kallioita toivottiin hyödynnettävän myös akustiikan osalta. Kallion akustiikan nähtiin tarjoavan mahdollisuuksia monenlaisille erilaisille kulttuuriesityksille ja tapahtumille. Visuaalisesti kaunis kallioseinä toivottiin valaistavan. Seinämien nähtiin tarjoavan hienot kulissit erilaisille tapahtumille. Puhuttiin myös kallioon heijastettavista kuvista. Useissa haastatteluissa puhuttiin kiviaineksen esiintuomisesta esimerkiksi kivinäyttelyn, geologisen historian tai geologisen polun keinoin. Kiviainesta toivottiin käytettävän alueella myös taiteellisesti.

Ekologisia ratkaisuja mahdollistava kallio lämmönlähteenä ja kivi rakennusmateriaalina

Haastatteluissa puhuttiin myös ekologisuudesta, joka toivottiin huomioitavan Routakalliolla mahdollisimman monissa toiminnoissa. Kallio nähtiin lämmönlähteenä. Sitä voitaisiin käyttää maalämmön aikaansaamiseksi. Nähtiin mahdollisena, että alueen rakennuskanta voisi käyttää kalliosta saatavaa maalämpöä hyväkseen. Ekologisena nähtiin myös se, että alueella käytettäisiin monipuolisesti paikan omaa kiviainesta rakentamiseen. Kiviainesta voisi käyttää sekä varsinaisten rakennusten rakentamiseen että harraste- ja kulttuurialueiden rakentamiseen ja esimerkiksi katsomopenkkeinä. Esitettiin näkemys, että alueen yleisilme voisi olla luonnonläheinen, ei liian siloiteltu.

Metsät, viitasammakkolampi ja suojellut eläimet

Suojellun vanhan metsän alueelta etelästä kävijä löytää varsinaiseen luontoon liittyviä elämyksiä. Metsästä löytyy esimerkiksi eri-ikäistä puustoa ja vanhalle metsälle tyypillistä eläimistöä. Haastatteluissa nähtiin, että suojelussa metsässä jo olemassa olevien polkujen tulisi säilyä. Rakennetut reitistöt tarjoavat erilaisia luontokokemuksia riippuen siitä miten ja millaisessa maastossa ne toteutetaan. Routakallion alue on laaja ja siellä voi liikkua monenlaisissa erilaisissa ympäristöissä. Metsien lisäksi lähialueelta löytyy muun muassa suomaisemaa ja kauemmaksi mennessä lakeuksia. Alueelta löytyy myös viitasammakon asuttama lampi, joka on omanlaisensa pieni luontoympäristö isommassa kokonaisuudessa. Lampi on merkittävä myös linnuston pesimäaltaana. Haastatteluissa ilmeni, että viitasammakkolampi on syntynyt louhinnan tuloksena. Vanhasta metsästä löytyy liito-oravia, joiden olemassaolo antaa Routakalliolle oman erityispiirteensä ja vaatii virkistyskäytön toteutukselta suojelua tukevat ratkaisunsa.

Monipuoliset ulkoilureitistöt ja luontoon lähtöpaikka

Routakalliolle nähtiin voivan rakentua monipuoliset ja monelle sekä kesä- että talvilajille soveltuvat ulkoilureitistöt. Louhinnan jäljiltä alueella jää muun muassa korkeuseroja ja kannas, joita voidaan hyödyntää näköalareitistöjen rakentamisessa. Vesi valtaa allasalueet vähitellen ja alueen maisema ja käyttökin muuttuu ajan saatossa. Alueelta löytyy monenlaisia erilaisia pienempiä ympäristöjä, joiden yhteyteen on mahdollista rakentaa lyhyempiä ja pidempiä reitistöjä. Nämä reitistöt nähtiin nimettävän esimerkiksi alueen eläinkannan mukaisesti, kuten Viitasammakon reitti. Haastatteluissa tuli esiin myös se, että reitistöt voisivat olla informatiivisia ja esimerkiksi geologinen polku esittelisi geologiaa ja kiveä. Routakallion tuleva virkistysalue nähtiin luontoon lähden paikkana, osana reitistöä. Routakallion ympäristöstä löytyy jo nykyisellään reitistöjä, jotka liittävätkin Routakallion osaksi suurempaa reittiverkostoa. Routakallion ulkopuolista reitistöä tulisi rakentaa muun muassa taukutilojen ja majoituksen osalta kokonaisvaltaisemmin, jotta alueen retkeilyä voitaisiin kehittää. Lähistöllä sijaitseva tähtitorni mainittiin yhtenä reitistöön liitettävänä kohteena. Routakalliota ympäröivässä luonnossa on monentyyppi-

pistä tarjontaa aina soista niittyihin. Nykyisiä olemassa olevia reitistöjä tulisi täydentää, korjata ja yhdistää osin kuntarajojakin ylittäväksi reitistöksi.

Routakallion luontoympäristöön on helppo sijoittaa kesäistä ulkoilua ja virkistystä

Routakallion nähtiin tarjoavan hyvät olosuhteet kesäisiin virkistystoimintoihin. Toimintojen nähtiin rakentuvan kuin luonnostaan veden ääreen. Paikka on ollut jo aiemminkin uimareiden ja sukeltajien suosittu harrastepaikka. Louhimalla paikka jatkokäytön kannalta ajatellen ihanteellisesti, luonto hoitaa itse veden louhosaltaiisiin. Haastatteluissa Routakallion haluttiin tarjoavan virkistystoimintaa ympärivuotisesti. Osa haastatelluista näki Routakalliota rakennettavan hitaammin, osa nopeammin. Suurimmaksi ongelmaksi toimintojen rakentamisen osalta koettiin rahoitus. Mikäli Routakalliolla halutaan lähteä liikkeelle pienimuotoisemmin, ensimmäisenä palvelutoiveena haastatteluissa esitettiin saunatoimintojen rakentuminen veden ääreen. Näin ollen alueelle saataisiin talvilajina avantouinti. Joissain haastatteluissa esille nostettiin myös kalastus. Tärkeänä nähtiin kuitenkin se, että Routakallion veden tulee säilyä kirkkaana.

5.1.3. Routakallion virkistysalue osana Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta

Haastatteluissa Routakallion tulevan virkistysalueen nähtiin täydentävän Seinäjoen virkistysalueiden palvelukokonaisuutta ja erityisen positiivisena virkistysalueen toteutumisen kokivat lähialueen asukkaat. Kaupungissa sijaitsevat jo olemassa olevat virkistysalueet ja puistot olivat haastatelluille tuttuja ja niiden merkitys virkistäytymisessä tunnustettiin. Routakallion tulevan virkistysalueen nähtiin tarjoavan virkistystä kaikille seinäjokelaisille, ei pelkästään aivan lähialueen asukkaille. Kuntaliitosten myötä Seinäjokeen on liitetty pinta-alaltaan laajoja maaseutukuntia. Osa seinäjokelaisista asuu kymmenien kilometrien päässä Seinäjoen ydinkeskustasta ja Routakalliolta.

Haastatteluissa Routakalliolle toivottiin rakennettavan samankaltaisia toimintoja, joita Seinäjoen olemassaolevilla virkistysalueilla on. Erityisen hyvänä oli koettu muun muassa Seinäjoen Jouppilanvuoren esteettömät reitistöt toimintoineen. Esteettömiä reitistöjä ja Jouppilanvuoren tyyppisiä monipuolisia reittien varrella olevia toimintoja toi-

vottiin myös Routakalliolle. Itse louhosalueelle toivottiin omaa reitistöä, joka koostuisi eripituisista lenkeistä ja eri teemoista. Routakallion virkistysalueen toivottiin yhdistyvän myös alueen ympärillä oleviin valmiisiin reitistöihin, joissa osassa on jo valmiiksi rakennettua toimintoa. Suojellun metsän alueella ihmiset voivat liikkua jokamiehenoikeuksien valtuuttamina ja siellä luonto tarjoaa virkistystä alkukantaisimillaan. Routakallion virkistysalueelle toivottiin aikuisten seinäjokelaisten esittämänä toiveena luontotaloa tai muuta vastaavaa rakennusta, josta saisi kokonaisvaltaista tietoa Seinäjoen virkistysalueista ja virkistystoiminnoista virka-ajan jälkeenkin. Tällä hetkellä tiedon saa virka-aikana kaupungintalolta.

Reittien osalta Seinäjoella jo olemassa olevilta virkistäytymisalueilta todettiin puuttuvan muun muassa rullaluisteluun soveltuvia reittejä. Routakalliolle toivottiinkin rullaluistelureitistöä, jonka nähtiin yhdistyvän katuverkkoon. Rullaluisteluverkkoa toivoivat erityisesti aikuiset seinäjokelaiset. Routakallion alueella rullaluistelureitistöä toivottiin yhdistyvän osaksi skeittauspuistoa eli skeittiparkkia. Skeittiparkki tarjoaa rullaluistelijalle mahdollisuuden tempuilemaan sitä halutessaan. Haastatteluissa puhuttiin myös talvisesta luistelureitistöä. Sellaisen nähtiin soveltuvan Routakalliolle jo siitäkin syystä, että alueelta löytyy vettä, jota voidaan talvella jäädyttää. Seinäjoen Kalajärven lerintäalueella luistelureitistöä on päässyt luistelemaan jo muutaman talven.

Haastatteluissa Routakalliolle esitettiin rakennettavan reitti koirien kanssa liikkuville seinäjokelaisille. Nykyisellään koirien kanssa liikkuvia kaupunkilaisia ei ole juurikaan erikseen huomioitu Seinäjoen virkistysalueilla. Kyrkösjärven rantamilta tiedettiin löytyvän koirille sallittuja alueita, mutta haastatteluista tuntui, että koiraihmiisiin kohdistuu sallituissakin paikoissa monesti varsin arvostelevia katseita. Nykyisellään koiran kanssa liikkuminen on kaupungissa tarkkaan säädeltyä. Säätelystä ei sinällään arvosteltu, mutta sen koettiin hankaloittavan koiraharrastusta. Osa koiraväestä toivoi Routakalliolle noin kolme kilometriä pitkää aidattua koirareitistöä. Osa koiranomistajista toivoi samaisen reitin olevan aitaamaton. Koirareitistöä toivottiin olevan käytettävissä myös talvisin sekä kävelyyn että hiihtoon. Myös koirareitistöä toivottiin olevan esteettömäksi rakennettu, jotta sillä voitaisiin harrastaa koiran kanssa uusia lajeja, kuten esimerkiksi potkupyöräilyä.

”Ihanne olisi, jos olisi semmonen vaikka kolme kilometriä pitkä reitti. Siellä voisi vapaana juosta sellaset koirat, jotka pärjäävät toisten kanssa. Sitä vapaana juoksun mahdollisuutta on niin vähän.” (H 20, H21)

”Toive olisi, että ois se joku polku, joka voisi olla koiraihmissen käytössä myös talvella. Että tehtäis joku koiralatu tai aurattais niin, että siinä saisi kävellä koiran kanssa tai hiihtää ja kävellä koiran kanssa.” (H 20, H21)

Koirille toivottiin Routakalliolta myös aidattua koirapuistoa ja aidattua tai aitaamatonta koulutuskenttää. Tällä hetkellä kaupungista puuttuu esimerkiksi varsinainen tottelevaisuuskoulutukseen soveltuva kenttä. Kentän tulisi olla valaistu, jotta kouluttaminen onnistuisi myös iltaisin ja talvisin. Tottelevaisuuskoulutuksia on Seinäjoella järjestetty nykyisellään iltaisin muun muassa Framin, Tanelinrannan ja sairaanhoito-oppilaitoksen autojen paikoitusalueilla. Haastatteluissa koiran mainittiin olevan osa perhettä ja toivottiinkin, että koirille olisi osoitettu virkistysalueella omat sallitut paikkansa.

”Jos ajattelee, että lapsiperhe tulisi Routakallion virkistysalueelle ja ne tulisi sinne kokonaisuena perheenä koira mukanaan, niin voisi olla hyvä, että siellä olisi joku pieni koirapuistokin.” (H 20, H21)

Seinäjoella todettiin olevan puutteelliset ulkoskeittauksen harrastusmahdollisuudet. Routakallion virkistysalueen nähtiin soveltuvan paikkana skeittiharrastukselle. Nykyaikainen skeittiparkki tai –plaza voi olla ilmeeltään puistomainen, eikä se välttämättä näytä ulospäin rullalautailupaikalta. Sijoittamalla rullalautailuharrastus Routakalliolle oikein suhteessa muihin virkistystoimintoihin, välttyään rullalautailun aiheuttamilta meluhaitoilta. Amerikassa skeittaajat ovat tehneet monesti siltojen alle itse skeittiparkkeja. Nykyään rullalautaparkkeja rakennetaan betonista, jonka nähtiin ilmeeltään soveltuvan Routakallion ympäristöön. Skeittiparkki palvelisi useita eri harrasteryhmiä skeittaajien lisäksi, kuten bmx-pyöräilijöitä, bleidaajia eli rullaluistelulijoihin, skuaattajia eli potkulautailijoihin sekä rollederbyä eli naisten rullaluisteluryhmiä.

”Tässä ei päästä yli eikä ympäri siitä, etteikö Seinäjoki tarttis oikein kunnolla suunniteltua ulkoparkkia. Ois aivan mahtavaa, jos saatais Routakallion louhoksesta täytemateriaalia parkin pohjaan. Silloin menis vähemmän betoniakin.” (H 19)

Routakallion virkistysalueen kallioseinämien nähtiin tarjoavan hyvät olosuhteet kiipeilylle, köysitoiminnoille ja uimahypyille. Tällä hetkellä Seinäjoelta ei tehtyjen haastattelujen mukaan löydy kiipeilyharrastukselle sopivia luonnonseinämiä. Hyödyntämällä kallioseinämät, seinäjokelaisille voidaan tarjota uusia harrastusmahdollisuuksia kotikaupungissaan. Jäinen kallioseinämä tarjoaa kiipeilijöille mahdollisuuden harrastaa talvista jääkiipeilyä. Routakallion korkeuserojen nähtiin olevan sopivat myös laajemmin köysitoiminnoille ja esimerkiksi yläköysiradalle. Yläköysiradoista mainittiin esimerkkinä Turun Flowpark. Routakalliolla voisi maastossa olla seikkailupuisto ratoineen. Seikkailurata voisi kulkea mutkitellen ylärinteessä paalujen varassa. Köysiradat tehdään yleensä niin, että alussa on lasten ja nuorten osuus ja sen jälkeen tulevat muut radat. Radat voisivat olla eritasoisia. Rata päättyy usein vajjeriliukuun. Routakalliolla vajjeriliuku voisi lähteä ylhäältä kalliolta ja laskea eksoottisesti veden päällä olevalle ponttoonille, Tiedossa ei ollut, että Suomesta löytyisi yhtään veden päällä olevaa yläköysirataa vajjeriliukuineen.

Routakallio on vanhemmille seinäjokelaisasukkaille ennestään tuttu uimapaikkana. Louhosallas on aiemmin ollut uimareiden ja sukeltajien käytössä, vaikkei se ole kaupungin huoltama ollutkaan. Kirkas ja syvä vesialue nähtiin Routakallion louhinta-aluetta selkeimmin leimaavana piirteenä. Vesi ja sen ympärille kehitellyt toiminnot tekevät haastattelujen mukaan Routakalliosta muista Seinäjoen virkistysalueista poikkeavan ja omaleimaisen. Seinäjoelta löytyy toki muitakin uimapaikkoja, mutta Routakallion nähtiin rakentuvan suuremmin kuin esimerkiksi Tanelinlammen uimarannan saunoineen ja avantouinteineen. Tanelinlampi nähtiin paikallisena virkistysalueena. Routakallion virkistystarjonnan nähtiin olevan sisällöltään laaja ja monipuolinen ja tavoittelevan myös muiden kuin seinäjokelaisasukkaiden mielenkiintoa.

Erityisharrasteryhmien haastatteluissa Routakalliolle toivottiin muun muassa sukelluskeskusta. Ihanteelliseksi sukellukselle paikan tekevät kirkas vesi ja louhoksen syvyys, joka tekee mahdolliseksi sukeltaa jopa 40 metrin syvyyteen. Syvyys antaa mahdollisuuksia useiden erityyppisten sukellusharrastusten harjoittamiseksi Routakalliolla. Kallioseinämien nähtiin tuovan turvaa erityisesti sukelluskoulutuksessa opeteltaessa syvempiin vesiin. Tällä hetkellä sukellusharrastajien täytyy lähteä Seinäjoelta muualle

harrastaakseen lajia. Sukelluskeskuksen nähtiin palvelevan sukeltajien lisäksi pelastuslaitoksen sukelluspelastustoimintoja. Sukellusharrastuksen kokonaisvaltainen huomioiminen tarvittavine palvelutoimintoineen nähtiin tuovan Routakalliolle sukelluksen harrastajia kautta koko Suomen ja jopa Suomen rajojen ulkopuolelta. Sukellusta harrastetaan monesti varsin askeettisissa luonnonolosuhteissa ja palvelujen liittäminen osaksi sukellustoimintoja toisi Routakallion sukelluskeskukselle erityisyyttä. Palvelurakennus koulutustiloineen nostaisi sukellusharrastajien ja pelastustoimen sukeltajien harjoitteluolosuhteet nykyistä korkeammalle tasolle. Sukeltajien haastattelussa nousi esiin myös se, että paikallisten sukellusharrastajien välinevarastointi ja huolto kaipaisivat kipeästi parannusta.

Tanelinrannan uimaranta ja avantouinti saunoineen saivat monilta haastatelluilta henkilöiltä kiitosta. Vastaavanlaisten veteen liittyvien virkistymistoimintojen toivottiin löytyvän laajemmin toteutettuna myös Routakalliolta. Esiin nousivat ideoina kylpylä ja monipuolinen saunamaailma. Jos Routakalliolla halutaan tavoitella laajemmin Seinäjoen matkailullisen tarjonnan huomioimista ja monipuolistamista, kylpylän tai saunamaailman tulisi tarjota jotain erityistä ja maakunnassa jo olemassa olevasta kylpylätarjonnasta poikkeavaa, jotta se olisi todellinen vetovoimatekijä. Nykyisen tyyppisten kylpylöiden todettiin haastatteluissa tulleen tiensä päähän. Erityisyys voisi rakentua esimerkiksi onnistuneesta kylpylän ja saunamaailman yhdistymisestä Routakallion louhosaltaaseen. Yhdistelmän tulisi toimia sekä kesä- että talviolosuhteissa ja siihen voisi liittyä monenlaista kaikkia aisteja hivelevää elämyksellisyyttä, jota esimerkiksi Routakallion kallio- maisema voi tarjota. Esimerkkinä kylpylästä mainittiin Jeriksellä sijaitseva kylpylä. Puheissa nousi esiin myös jääsaunan rakentaminen ja sieltä suoraan avantoon pulahtaminen.

Maauimalan nähtiin monissa haastatteluissa soveltuvan hyvin Routakallion vesiympäristöön ja sellaisen todettiin Seinäjoelta nykyoloissa puuttuvan. Haastatteluissa muisteltiin maauimalaa joskus kaavaillun Seinäjoen keskustassa sijaitsevan uimahallin läheisyyteen. Maauimalan nähtiin vaativan rinnalleen muuta palvelutoimintaa, jotta se voisi menestyä taloudellisesti. Osassa haastatteluista nähtiin, että maauimala voisi rakentua pienemmin louhosaltaan läheisyyteen ja olla suunnattu esimerkiksi vain lapsille. Osassa

haastatteluita taas nähtiin, että maauimalan tulisi rakentua heti suuremmin, jotta siitä muodostuisi todellinen vetovoimatekijä. Myös maauimalan yhteydessä olevien palveluiden tulisi olla riittävän monipuoliset ja korkeatasoiset, jotta paikka houkuttelisi maksavaa yleisöä. Muistaa täytyy se, että nykyisellään Seinäjoelta löytyy ilmaisia kaupungin uimarantoja useampikin. Osassa haastatteluita mainittiin myös vesipuiston soveltuvuudesta Routakalliolle. Vesipuistossa Routakalliolla voitaisiin hyödyntää paikan korkeuseroja. Vesipuiston tulisi myötäillä paikan profiilia ja sen yksittäiset toiminnot voisivat kiemurrella Routakallion ympäristön mukaisesti.

Koirien toivottiin saavan Routakalliolta oman uittopaikan. Nykyisellään koiraa täytyy lähteä uittamaan pitkienkin matkojen päähän Seinäjoen kaupunkialueelta. Koirat ovat perheenjäseniä ja niiden kanssa vietetään yhteistä aikaa monin eri tavoin arkipäivän lenkkeilystä tottelevaisuuskoulutukseen ja vesipelastukseen. Mikäli Seinäjoelta löytyisi koirille sallittu uimapaikka, kaupungissa voitaisiin esimerkiksi kouluttaa vesipelastuskoiria. Koiraperheitä on monenlaisia lapsiperheistä sinkkotalouksiin, nuorista vanhuksiin. Haastatteluissa esiin tuli hovin ja virkistyneen lisäksi uinnin kuntouttava ja kuntoa ylläpitävä merkitys koiralle. Kilpakoirat harrastavat monenlaista kuntoa ylläpitävää liikuntaa. Uinti on yksi hyvä koiran kuntoilu- ja harjoitusmuoto. Haastatteluissa oletettiin Seinäjoelta tällä hetkellä löytyvän ilmeisesti yksi eläinklinikka, jossa tarjotaan palveluna koiralle tarkoitettua kuntoutusallasta.

Routakallion virkistysalueelle nähtiin soveltuvan monien lajien harrastekenttiä. Alueelta poistuu siellä tällä hetkellä sijaitseva speedway –rata, jonka jäljiltä jää hyvä pohja rakentaa monenlaisia erilaisia harrastekenttiä ja rakennelmia. Harrastelajeina, sisältöinä ja toimintoina Routakalliolle ehdotettiin haastatteluissa muun muassa pienimuotoista golfia, tennistä, lentopalloa, parkouria, triatlonia, lumikenkäilyä, kelkkailua, potkukelkkailua, nappulajalkapalloa, nappulapesäpalloa, salibandyä, luistelua, hiihtoa, vipukelkkailua, pulkkamäkeä, beach-kenttää, koululiikuntakeskusta, lasten harrastemaailmaa, pienikokoisia jalkapallokaloita, retkeilyä, vesilajeja, taidepuistoa, iglumajoitusta, huskysafaria, laavua, kotaa, ravintolaa, kokoustilaa, eräretkeilyä, luontomatkailua, perhepuistoa, perhekonseritteja, lauluiltoja, mopon rassauspajaa, kioskia, kahvilaa, geokätköilyä, kalastusta, perhokalastusta, pilkkimistä, teemapuistoa, siirtolapuutarhatyypisiä

mökkejä, laatikkoviljelmä mökkejä, pientä kauppaa, hiihtoputkea, junioriseurana klubia, hiihtokisojen lähtöaluetta, luontoon lähden aluetta, festivaalientä ja monikäyttöistä esiintymislavaa.

Kulttuurin ja erilaisten tapahtumien nähtiin soveltuvan Routakalliolle hyvin. Useissa haastatteluissa toivottiin, että Routakalliolle saataisiin esiintymislava, jolla voitaisiin järjestää sekä suuria että pieniä esityksiä ja tapahtumia. Routakallion jyrkkien kallioseinämien nähtiin olevan kiinnostavat sekä akustiikan että visuaalisuutensa puolesta. Routakallion luontoympäristön nähtiin tarjoavan tapahtumille sopivat raamit, tilaa on riittävästi isojenkin tilaisuuksien järjestämiseen. Haastatteluissa nostettiin esimerkkinä esiin Porin jazzin uusi tapahtuma-alue ja sinne rakennettu iso esiintymislava. Seinäjoen valtakunnallisestikin tunnettujen musiikkitapahtumien rinnalle nähtiin voitavan kehittää uusia tapahtumia, nykyisiä tapahtumia unohtamatta. Esitettiin myös nykyisten isojen tapahtumien siirtämistä Routakalliolle. Uusina musiikkitapahtumina nähtiin kehitettävän esimerkiksi klassisia-, blues- ja jazz –tapahtumia. Kallioseinämille nähtiin mahdollisena heijastettavan kuvataidetta. Konserttien, esitysten ja tapahtumien kesto voisi vaihdella suurestikin. Myös teatterin nähtiin soveltuvan Routakallion esiintymislavalle. Haastatteluissa puhuttiin myös monen eri taiteenlajin yhdistämisestä yhdeksi yhteiseksi esitykseksi. Kokemusta poikkitaiteellisista produktioista löytyy Seinäjoelta ennestään esimerkiksi tanssi- ja musiikkitaideteen yhteistyöstä.

Routakallio nähtiin monissa haastatteluissa paikallisen lisäksi, maakunnallisena ja valtakunnallisena kohteena. Aluetta kuvattiin muun muassa sanalla merkittävä. Kehittyäkseen valtakunnan tason matkailulliseksi kohteeksi, paikalta vaaditaan jotain erityisyyttä. Matkailuun liittyvät läheisesti palvelut, joiden on tuettava matkailua. Palveluelinkeinon järjestymisessä Routakalliolla nähtiin tarvittavan yrittäjävetoisuutta. Myös järjestöjen osuus toiminnoissa nähtiin tärkeänä. Kaupungin rahalliset resurssit nähtiin rajallisena. Jotta Routakallion palveluelinkeinotoiminnat säilyisivät elinvoimaisina ja toiminnalla olisi jatkuvuutta, alueelle tarvitaan ihmisvirtoja. Routakalliolla ei ole tarvittavia ihmisvirtoja, ellei alueella ole tarvittavia vetovoimatekijöitä. Haastatteluissa nähtiin Routakallion rakentuvan sekä isosti että pienesti. Tärkeänä nähtiin se, että yrittäjät otettaisiin mukaan alueen suunnitteluun tarpeeksi aikaisessa vaiheessa, jotta suunnittelussa

voitaisiin ottaa huomioon kannattavan liiketoiminnan näkökulma. Haastatteluissa mainittiin, että jos suunnittelussa epäonnistutaan, on suuri vaara, että alue jää torsoksi. Matkailuun liittyy majoitus. Haastatteluissa mainittiin Routakalliolle soveltuvina majoitusmuotoina hotelli, mökit ja leirintäalue. Esiin tuotiin Seinäjoen majoituselinkeinon epätasainen kysyntä. Tapahtumien aikaan kaupungissa on pulaa majoittumisesta, muuna aikana yltärintontaa. Mikäli majoituselinkeinoon olisi Seinäjoella kannattavaa sijoittaa nykyistä enemmän varoja, olisi uutta hotellimajoitusta jo rakennettu kaupunkiin. Routakalliolla nähtiin olevan mahdollista tasoittaa ajoittaista majoituskysynnän piikkiä esimerkiksi mökkikylän avulla, jonka mökit toimisivat yksityisten omistuksessa, mutta, joita vuokrattaisiin myös muille. Mökeistä saatavilla vastikemaksuilla voitaisiin maksaa esimerkiksi virkistysalueen ylläpitoa.

Ekologisuus nähtiin otettavan huomioon monissa toiminnoissa. Esitettiin myös ajatus, että on suuri kiusaus, että alueella jo ennestään olevat lämmitysjärjestelmäratkaisut saattavat ajaa vaihtoehtoina esimerkiksi maalämmön ohi. Ekologisuus nähtiin sinänsä kannatettavana ja mahdollisena alueen eri rakennusprojekteissa. Alueen rakentamisessa nähtiin käytettävän paljon paikan omaa kivimateriaalia jo siitäkin syystä, että se nähtiin ekologisena vaihtoehtona. Louhinnan hukka-aineksia voidaan käyttää maastonmuodotuksessa ja esimerkiksi skeittipuiston pohjana. Huonomman aineksen mainittiin soveltuvan esimerkiksi meluvalliin ja meluaitaan. Melu nähtiin yleisesti ympäristöongelmana alueella järjestettävien tapahtumien yhteydessä ja haastatteluissa mainittiinkin ratkaisuna akustisten festivaalien järjestäminen. Alueella voitaisiin toteuttaa ennakkoluuttomasti kokeiluja ja voitaisiin tavoitella esimerkiksi energiaomavaraisuutta. Energianlähteenä alueella nähtiin olevan mahdollista käyttää veden lämpöä, aurinkopaneeleja ja –kennoja, tuulivoimaa ja muuta uusiutuvaa energiaa. Esitettiin myös, että alueen yleisilme voisi olla rouhea ei siloiteltu. Haastatteluissa esitettiin myös idea siitä, että kaikki liikkuminen alueella suoritettaisiin lihasvoimalla, kuten kävellen, skeitaten ja polkupyörällä. Alueen luonnon ja eläimistön huomioiminen oli itsestään selvyys ja esimerkiksi viitasammakko ja liito-orava on säädetty suojeltaviksi. Routakalliolla hiljentymisen alueena mainittiin eteläosan metsä, joka on luonnonsuojelualue. Haastatteluissa mainittiin ekologisuuteen liittyen myös asianomainen jätteiden lajittelu ja –käsittely.

5.2. Ympäristön huomioiminen Routakallion virkistysalueella

5.2.1. Ympäristövastuu

Ympäristön vastuullisen huomioimisen kommentointi oli monille haastatelluille vaikeaa. Monissa haastatteluissa todettiin, että Routakalliolla ympäristöä kohtaan osoitettua vastuullisuutta on se, että alue otetaan virkistyskäyttöön louhinnan jälkeen. Todettiin, että alueen luontoa on käytetty monin tavoin hyväksi. Routakallion kiviainesta on käytetty aikanaan rautatien rakentamisessa ja Seinäjoen kaupungin yhdyskuntarakentamisessa. Tällä hetkellä alueelta louhitaan kalliota kaupungin ohikulkutien rakennustarpeisiin. Arveltiin myös, että aikanaan ei kunnissa ylipäätään ole paljonkaan edes mietitty louhinnan seuraamuksia ympäristölle. Ihmisellä on ollut mielessä vain luonnon hyötykäyttö.

”Kun päätös louhinnasta on joskus tehty, tulis alue nyt ottaa käyttöön niin ettei se jää vain monttuna luontoon omiin oloihinsa.” (H 1)

”Louhos on muuttanut maisemaa siellä, mutta löytyy luontoa ympäriltä. Sieltä on saatu materiaalia, josta on rakennettu muualle. Nyt maisemoidaan. Palataan siihen, että näin on tehty, mutta nyt tätä käytetään muunlaiseen toimintaan.” (H 2)

”Ympäristövastuussa pitää olla luonnontilaan jätettyjä alueita, ei siis luonnon-suojelukohteita, metsää ja metsänpohjaa ja erilaista kasvillisuutta. Kasvillisuuden pitää näkyä, eikä sitä lähdetä heikentämään minkään yritystoiminnan takia.” (H 4)

Monilla haastatteluun osallistuneilla oli tieto siitä, että Routakallionkin alueella esiintyy suojeltuja eläinlajeja. Haastatelluille olivat tuttuja sekä viitasammakko että liito-orava. Viitasammakkolammen tiedettiin syntyneen louhinnan tuloksena. Alueella on kaivettu ja murskattu ja läjitysalueet ovat padonneet lammen. Lampi on syntynyt vahingossa. Ihmisen synnyttämän lammen elinolosuhteet ovat olleet viitasammakolle soveliaat ja se on asettunut sijoilleen. Suojeltujen eläinlajien huomioiminen osana ympäristövastuuta oli haastatelluille selviö. Esiin nousi myös se, että ihminen on laji siinä missä muut

eliökunnan lajit ja toivottiin, että ihmisen ja suojeltujen eläimien rinnakkaiselo on mahdollista järjestää Routakalliolla parhaalla mahdollisella tavalla. Alueella on tehty aiemmin luontoselvitys ja sen mukaisesti on tarkoitus ottaa suojellut eläimet huomioon aluetta suunniteltaessa. Haastattelussa mainittiin ihmisen olevan röyhkeä ja eliökunnan joutuneen monesti väistymään ihmisen tieltä. Luontoarvoja kuvailtiin nousevana arvona.

”Liito-orava –metsään ei tule rakentaa polkuja. Seinäjoella ja Nurmossa liito-oravia on asuinalueillakin. Asuntoalueilla niille voitaisiin rakentaa uusia mahdollisuuksia liikkua niissä olosuhteissa.” (H3)

Eliöiden lisäksi myös kasvikuunta tulisi haastateltujen mielestä ottaa huomioon osana ympäristöä. Suojellut alueet tulee suojella asianmukaisin tavoin. Suojelemalla turvataan osaltaan luonnon monimuotoisena säilyminen. Luonnon monimuotoisuus nähtiin osana virkistystä. Suojellun vanhan metsän alueella nähtiin tärkeänä se, että alueelta löytyy monen ikäistä puustoa. Alueella voi kulkea polkuja, mutta tarkoitus ei ole liiaksi siivota metsää esimerkiksi kaatuneista puista. Kulkureittien kohdat pidetään kulkukunnossa, mutta muuten metsässä voidaan jättää kaatuneet puut paikoilleen. Routakallion vanhalla metsällä on luontoarvoa ja se on merkittävä osa Seinäjoen alueen muuta viherverkostoa. Jokainen viherverkoston alue on tärkeä eliökunnan monimuotoisuutta turvaamassa. Rakennetun puiston osalta haastatteluissa nähtiin tärkeänä se, että alueelle istutettavat puut ja kasvilajit ovat yhtenevät aluetta ympäröivän luonnon kanssa. Ympäröivä metsäalue on seka- ja mäntymetsää.

Routakallion tulevalle virkistysalueelle toivottiin käytettävien ekologisia ratkaisuja muun muassa energiankäytön osalta. Alueella nähtiin voitavan hyödyntää esimerkiksi alueen omaa maalämpöä. Lisäksi puhuttiin uusiutuvan energian käytöstä, tuulivoimasta, aurinkopaneeleista ja –kennoista. Ekologisena nähtiin myös se, että rakentamisessa käytetään paikan omaa kiveä. Huonolaatuista ainesta ja louhinnassa syntyvää hukka-ainesta todettiin voitavan käyttää hyödyksi muun muassa maisemanmuodostuksessa ja meluvalleissa.

Routakallion vahvuutena pidettiin useissa haastatteluissa puhdasta vettä. Se miten nopeasti vesi ympäristöstä altaisiin nousee, ei ole tiedossa. Paikan vesimaisema muuttuu ajan saatossa. Veden puhtaana säilymistä pidettiin tärkeänä. Haastatteluissa oltiin valmiita rajaamaan virkistystoiminnoista pois kaikki sellainen harrastustoiminta, joka likaa veden. Näin ollen vedessä ei nähtäisi ajeltavan esimerkiksi moottoriveneillä tai muilla vastaavilla koneilla. Harrastetoimintojen nähtiin toimivan lihasvoimin.

”Moottorivesiurheilu sameuttaa veden ja sukellusharrastus loppuu siinä paikassa. Kukaan suunnistajakaan ei halua vetää pipoa silmilleen ja lähteä metsään suunnistamaan. ” (H5)

Ajatellen louhoksen jatkokäyttöä ympäristön kannalta tulisi haastattelujen mukaan huomioida tarkkaan myös alueen jätehuolto. Suuret ihmismassat tuottavat jätettä ja alueella toivottiin olevan toimivat jätteenlajittelu ja muut jätteenkäsittelytoiminnot. Alue on laaja ja sinne on toivottu monenlaisia toimintoja. Tämä asettaa haasteita myös jätehuolloseen. Myös alueen järjestyksenvalvonta ja ilkivallan kurissapitäminen nähtiin haasteellisenä. Haastatteluissa toivottiin Routakallion toteutuksessa käytettävän ympäristöasioissa kokeilevaa otetta.

Haastatteluissa nousi esiin ajatus, että ympäristöä ei voi käyttää rajattomasti hyväksi. Maapallo mainittiin rajalliseksi resursseiltaan. Jos asioita ei mietitä pitkälle tulevaisuuteen, saatetaan joutua kohti isoa katastrofia. Ihmiskunnan ajatuskyvyn mainittiin olevan lyhytkantoisen. Koettiin, että suunnitelmallisuus on lyhytjänteistä ja ihmisen ymmärrys rajoittuu monesti vain oman sukupolven pituiseksi. Moraalista puhuttaessa todettiin, että ympäristö tarvitsee suojakseen lainsäädännön, jotta se tulisi huomioiduksi. Luvanvaraisuus on osa ympäristövastuuta. Luvilla säädellään ympäristönkäyttöä. Laki takaa viime kädessä ympäristön varsinaisen suojelemisen.

”Tuo lainsäädäntö, jos ei sitä olisi, niin olishan nää asiat varmasti todella retuperällä. Paljon on tälläkin hetkellä kehitettävää. Ympäristölainsäädäntöhän on tosi mittava. Tänä päivänä se on älytön paketti, mutta se vaan on oltava .” (H 12)

Tiedon siirtämistä ihmisen tekemisistä tuleville sukupolville pidettiin haastatteluissa yhtenä ympäristövastuullisuuden muotona. Tulevaisuus on lasten ja tietoa ympäristön käytöstä tulisi jakaa nuorimmille sukupolville. Useassa haastattelussa tuli esiin se, että Routakalliolla voisi olla saatavilla tietoa paikan louhintahistoriasta. Nähtiin, että alueen historiaa ei ole syytä salata, vaan on hyvä kertoa, mikä alueen menneisyys on. Routakallio on osa Seinäjoen kehityshistoriaa. Esitettiin muun muassa näkemys, että tietotekniikan kehittyessä entisestään, ei tarvita enää fyysistä siirtymistä paikasta toiseen, vaan yhteydenpito tapahtuu sähköisesti. Fyysisen liikkuvuuden väheneminen vähentää teiden rakentamistarvetta ja näin ollen louhittavaa ainesta ei enää tarvittaisikaan nykyiseen malliin.

”Ympäristökasvatus on tärkeää. Nuoret ovat vastaanottavaisia ja ympäristökasvatukseen pitäisi kyllä satsata enemmän. Luontokoulut toimii oikein hyvin ja niitä palveluita käytetään. Vaikkapa koulut voivat tilata jonkun ympäristökurssin tai retken tai muun.” (H18)

5.2.2. Ympäristön huomioiminen Routakallion virkistysalueella

Kirkas ja syvä vesi

Kuten aiemminkin on jo esiin tullut, Routakallion kirkasvetisyys luo paikalle omaileimaisen ilmeen ja on paikan vetovoimatekijä. Seinäjoelta löytyy muitakin vesivirkistysalueita, mutta useissa niistä vesi on sameaa. Veden puhtaus tekee Routakalliosta vetovoimaisen paikan muun muassa uimareille ja sukelluksen harrastajille. Routakallion altaisiin vesi tihkuu kallioista. Talvella kirkas jää antaa mahdollisuuden tehdä esimerkiksi jääveistoksia. Ympäristövastuuseen luetaan kuuluvaksi vastuu vesien suojelusta. Routakalliolla voidaan suojella virkistysvesialueita ja vettä ylipäättään muun muassa sillä, millaista toimintaa vesialtaissa harjoitetaan. Useissa haastatteluissa esitettiin toive, että vesialtaissa ei harrastettaisi esimerkiksi moottoriurheilua, jotta vesi saataisiin pysymään puhtaana. Esitettiin, että Routakallion virkistysalueella liikuttaisiin lihasvoimin.

Kallio ja kannas

Routakallion kallioaltaiden välissä kulkeva kannasalue nähtiin haastatteluissa osana Routakallion virkistysreitistöä. Kannakselle sijoittuva reitti tarjoaa kävijöille hienoja, elämyksellisiä näköaloja. Kannasreitin varrelle halutaan jätettävän siellä jo olemassa olevaa puustoa ja muuta kasvillisuutta osana luontoympäristöä. Kannasalue sijaitsee varsinaisella virkistysalueella ja sen hyötykäyttö virkistysreittinä säästää Routakallion suojelun alueen luontoa. Suojellun metsän reitistö on lähinnä polkuja, eikä sinne rakenneta suuria ihmismassoja kerrallaan vetäviä reitistöjä. Routakallion altaiden vesi tihkuu altaisiin ympäröivistä kalliosta. Merkityksellistä onkin, mikä vaikutus kallioiden käytöllä on esimerkiksi pohjavesiin.

Monipuoliset reitistöt

Routakallion alueelle toivottiin sijoitettavan useita erilaisia reitistöjä eri käyttäjäkunnille. Osa reitistöistä kulkee virkistysaluetta ympäröivässä luonnossa, osa varsinaisella virkistysalueella. Se, että useita reitistöjä sijoitetaan louhosalueelle, säästää ympäröivää luontoa. Suojellun metsän alueella kuljetaan polkuja pitkin. Muuten suojeltu metsä on luonnontilassa ja tarjoaa eliöstöltään mahdollisimman monipuolisen lajiston eläimiä ja kasvikunnan lajistoa. Ihmistoimintojen läheisyys vaikuttaa Routakallion suojellun metsän alueellakin.

Yhteisöllinen virkistys- ja elämysalue

Routakallion virkistysalue nähtiin haastatteluissa kaikkien seinäjokelaisten virkistyspaikkana. Sieltä toivotaan löytyvän elämyksiä kaikin aistein koettavaksi. Alueella halutaan sijaitsevan monia erillisiä toimintoja ja sisältöjä. Alueen halutaan olevan kuitenkin yhteisöllinen. Koetaan, että alueelle mahtuu monenlaista ja että ympäristö yhtenä osana tulee ottaa huomioon. Haastatteluissa todettiin, että ympäristö tarvitsee ympäristölainsäädännön, jotta se tulisi ylipäättään huomioiduksi muiden toimintojen ohella.

Keskitetty palvelualue ja yrittäjyys

Haastatteluissa nähtiin, että Routakalliolla tarjottavat palvelut tulisi sijoittaa alueelle keskittäen. Alue on sinällään laaja, laajempi kuin monet muut maailmalla jatkokäyttöön otetut louhosalueet. Kaupungin resurssit palvelujen tuottajana nähtiin rajallisena. Jotta alueella voidaan tarjota palveluja, tarvitaan yrittäjiä. Haastatteluissa mainittiin useaan otteeseen, että yrittäjät tulisi ottaa suunnitteluprosessiin mukaan hyvissä ajoin ja että kannattavan liiketoiminnan näkökulma tulisi huomioida ajoissa. Ei voida menetellä niin, että yrittäjät astuvat mukaan suunnitteluprosessiin siinä vaiheessa, kun on tehty jo jotain peruuttamatonta liiketoiminnan näkökulmasta katsottuna. Toimintojen osalta haastatteluissa esitettiin, että alueella voitaisiin käyttää ekologisia ratkaisuja. Ekologisuus tulisi sovitella taloudellisten näkökulmien kanssa yhteensopivaksi.

Matkailu ja majoitus sekä tapahtumat

Routakalliolle on merkitty maakuntakaavassa virkistykseen lisäksi matkailumerkintä. Haastatteluissa mainittiin, että ollakseen vetovoimainen matkailukohde, paikan tulee olla jotenkin erityinen tai siellä tulee olla jotain erityistä. Erityisyys on jotain yleisestä poikkeavaa. Seinäjoki on nykyisellään tapahtumakaupunki, joka kerää suurimpiin vuositaitisiin tapahtumiinsa yhteensä jopa pari sataatuhatta kävijää. Näkemys oli, että Seinäjoella voitaisiin luoda myös uusia matkailullisesti merkittäviä tapahtumia. Matkailijat tarvitsevat majoitusta ja nähtiin, että Seinäjoella on mietittävä uusia ratkaisuja majoituksen kysyntäpiikkien ja tapahtumien kehittämisen osalta. Routakallion ratkaisuissa matkailun, tapahtumien ja majoituksen rinnalla tulisi huomioida ympäristönäkökulma. Suurten yleisömassojen mukanaan tuomat lieveilmiöt ja melu koettiin haastatteluissa ympäristön kannalta haasteellisina asioina. Puhuttiin myös jätehuollon ratkaisuista.

Paikallisuus - maakunnallisuus – valtakunnallisuus - kansainvälisyys

Routakallion virkistysalue nähtiin paikallisena, maakunnallisena, valtakunnallisena ja myös kansainvälisenä paikkana riippuen siitä, millaisia sisältöjä ja toimintoja alueelle

sijoittuu. Vetovoimaisuus vaatii paikalta tai sisällöiltä ja toiminnoilta erityisyyttä. Haastatteluisissa mainittiin, että Routakalliolla ei nykyisellään ole luontaista ihmisvirtaa. Jotta alueesta ei tulisi torsoa, tarvitsee alueelle luoda ihmisvirta vetovoimatekijöillä. Alueella tarvitaan toisiaan tukevia palveluita. Alueella on myös mietittävä miten ja mitkä toiminnot siellä toteutetaan. Lisäksi on mietittävä toiminnan jatkuvuuden kannalta sitä, miten paikan ylläpitokustannukset järjestetään. Nähtiin, että Routakallion taloudellinen vastuullisuus luo edellytyksiä Routakallion sosiaaliselle- ja ympäristövastuullisuudelle.

Ekologisia ratkaisuja mahdollistava kallio lämmönlähteenä ja rakennusmateriaalina

Haastatteluisissa mainittiin, että Routakalliolla voitaisiin toimintojen rakentamisessa kokeilla ja käyttää ekologisia vaihtoehtoja. Nykyään on jo olemassa useanlaisia valmiita ratkaisuja luonnonvarojen säästämiseksi, kuten esimerkiksi aurinkopaneeleja ja kennoja, tuulivoimaa ja Routakallion kyseessä ollessa kallion tarjoama maalämpö. Kaikki edellä mainitut ratkaisut mainittiin haastatteluisissa. Lisäksi nähtiin, että alueella voitaisiin tehdä myös kokeiluja. Todettiin myös, että saattaa olla, että energiaratkaisuissa päädytään kuitenkin toteuttamaan lähialueilla jo olemassa olevia käytäntöjä.

Suojeltu metsä, viitasammakkolampi ja suojellut eläimet

Suojeltu metsä, viitasammakkolampi ja Routakallion alueelle asettuneet suojellut eläimet nähtiin itsestään selvinä erityishuomiota vaativina paikkoina ja eliöstöinä. Aiemmin tehdyt luontoselvitykset otetaan huomioon suunnittelussa ja toiminnot sopeutetaan selvitykset huomioiden. Luontoselvityksien sisältö antaa suuntaviivat suunnittelun toteuttamiselle ympäristön osalta. Selkeästi luontoon liittyvä tekijät huomioidaan osana kokonaisuutta.

”Valtatien ali on huomioitu tehtävän kaksi alikulkua, luonnon eläimetkin pääsee näitä ekologisia käytäviä pitkin menemään omille reiteilleen.” (H 4)

5.2.3. Toimintojen ja näkökulmien ristiriidat Routakallion virkistysalueella

Kirkas vesi

Haastatteluissa tuli selkeästi esiin se, että Routakallion vesialueita tulisi suojata kaikin tavoin, jotta ne säilyisivät kirkasvetisinä. Muun muassa moottoriurheilun ei nähty soveltuvan lajina Routakallion vesialueille. Moottoriurheilun ei muutenkaan nähty soveltuvan Routakallion virkistysalueen toimintoihin ja alueella tällä hetkellä sijaitseva speedway-rata siirtyykin aikanaan muualle. On vaikea arvioida miten luonto palaa Routakalliolle louhinnan jälkeen. Tietoa ei ole myöskään siitä, miten nopeasti vesi altaisiin nousee. Haastatteluissa ei myöskään ilmennyt miten vesialtaiden muodostuminen vaikuttaa virkistysaluetta laajemmalla alueella ympäristöön.

Kannas

Useissa haastatteluissa tuli esiin se, että kannas on herättänyt aiemmissa Routakallion suunnitteluprosessin vaiheissa kommentteja sekä vastaan että puolesta. Ristiriidoissa on ollut kyse siitä, onko kannas turvallinen. Puheissa nousikin usein esiin kannaksen aihtaminen ja se, että täytyy varmistaa se, että kalliosta ei irtoa kiveä. Routakallion suunnitteluprosessissa on ollut aiemmin esillä myös mahdollisuus vedenalaisen yhteyden luomisesta kahden altaan välille. Yhteys altaiden välille rakentuisi kannaksen läpi.

”Tällä hetkellä vesialtaita tulee Routakalliolle kaksi. Vesialtaiden väliin jää kannas, jossa on liikuntareitti.” (H 3)

”On jonkun verran epäilty kestääkö kannas, putoaako sieltä kiviä tai lohkareita, sitten, kun se hiljaa täyttyy vedellä. Mä pidän tärkeänä jujuna, että kannas säilytetään. Urheilusukeltajat toi esiin näkemyksen, että vanhoissa kaivoksissa ei ole tapahtunut mitään, vaikka niissä ei ole tehty mitään toimenpiteitä.” (H 4)

Viitasammakkolampi

Viitasammakkolampi sijaitsee Routakallion virkistysalueella, osana virkistysaluekokonaisuutta. Viitasammakko on eläimenä suojeltu. Routakalliolla viitasammakolle on syn-

tynyt suotuisat elinolosuhteet louhinnan tuloksena syntyneeseen lampeen. Se, miten virkistystoiminta muuttaa sammakkolammen nykyoloja, vaikuttaa sammakkolammen elinolosuhteisiin. Merkittävää on, miten lampi asemoidaan osaksi virkistysaluetta.

”Luonnonsuojelualueilla ei voi olla toimenpiteitä. Siellä on rajoite.” (H 4)

Lähiasuminen ja melu ja järjestyksenvalvonta

Virkistysalueen toteuduttua liikennöinti lisääntyy alueella ja muuttaa alueen asumiston nykyistä tilannetta. Myös muuttuvat liikennejärjestelyt ja uudet tiet tuovat alueelle muutoksia. Haastatteluissa melun mainittiin aiheuttavan mahdollisesti ristiriitoja Routakalliota ympäröivällä lähialueella. Erityisen ongelmallisena melun kannalta pidettiin yleisötapahtumien järjestämistä Routakalliolla. Myös osa toivotuista harrasteista aiheuttaa ääntä ja melua. Yleisötapahtumat tuovat mukaan aina lieveilmiöitä, joihin on löydettävä ratkaisunsa. Useissa haastatteluissa ristiriitaa nähtiin syntyvän myös Routakallion järjestyksenvalvonnan kanssa. Alue on laaja ja valvomattomana siellä muodostuukin helposti ongelmia sen suhteen, että alueelle kertyy häiriökäyttäytävää väkeä. Esimerkkinä mainittiin pussikaljaporukat.

”Virkistysasuminen ja normaali lähiasuminen täytyy saada synkroniin.” (H 1)

”Meidän sukeltajien kompressoritilat sais olla vähän erillään hotellista, koska niistä lähtee ääntä. Mieluusti ei otettais heti ensimmäisenä vastaan rajoituksia, että vain klo 16-17 voi tankata.” (H 5)

”Rinnakkainelo voidaan järjestää sijoittelulla. Sukeltajien varastotila ei tarvi olla mitenkään keskeisellä paikalla. Maalaisjärjellä ajateltuna liiketiloille on katsottava paremmat paikat.” (H 5)

”Ristiriidat voi sovittaa kiinteistönhallintasopimuksin. Kun on oikealla tavalla sovittu, ei ole ongelmia. Huomioidaan esimerkiksi, ettei melu ole jatkuvaa, mutta se voi olla väliaikaista. Virkistyskäyttö tehdään tietyissä rajoissa.” (H 3)

”Pitää ottaa huomioon miten toimintoja suunnitellaan.” (H 3)

”Melun vaimentamisessa voidaan käyttää puskurina luonnonmetsää, jolla pystytään vaimentamaan ja nostamaan ääntä. Lehvästö nostaa ääntä, meluvallira-

kenne nostaa ääntä, istutukset nostavat hiukan ääntä ja vaimentavat sitä. Äänen laskeuma on joku x joku tähän nousuun nähden.” (H 4)

Eri harrasteryhmien ja käyttäjäkuntien yhteiselo Routakalliolla

Routakalliolle nähtiin mahtuvan monia eri harrastelajeja ja harrasteryhmiä. Jokaisella lajilla on omanlaisensa vaatimukset ja tarpeet, jotta lajia voitaisiin harrastaa asianmukaisesti. Haastatteluissa kaikkien nähtiin kuitenkin sopivan Routakalliolle. Eri toimintojen onnistunut keskinäinen asemointi ja asemointi suhteessa asuinympäristöön ja suojeltuihin alueisiin on ensiarvoisen tärkeää.

”Kun tietää ennakkoon keitä kaikkia alueelle tulee, osaa asennoitua, että me ei ollakaan täällä yksin. Yhteiselo on onnistunu monessa paikassa, missä noita Elämysliikuntareitistöjäkin on tehty.” (H 7)

”Sukeltajat eivät häiritse muita ja muut eivät häiritse meitä. Ainoa mitä sukeltajat eivät voi hyväksyä on, että yläpuolella on moottoriveneliikennettä.” (H 5)

Virkistysalue rakentuu nopeasti ja suuresti – virkistysalue rakentuu hitaasti

Routakallion alueen rakentumisen suhteen haastatteluissa esitettiin kaksi ajallista näkökulmaa. Toisen näkökulman mukaan rakentumisen tulisi tapahtua hitaasti. Näissä haastatteluissa kommentteja leimasi varovaisuus sen suhteen, kuinka suuren luokan toimintaa Routakalliolle voidaan suunnitella sijoittuvaksi.

”Jos alueelle halutaan paljon kaikkea ja kun aletaan tekemään todellisuutta, tulee vastaan tärkeä ja vanha tekijä: raha. Lähdetäänkö satsaamaan ja minkä tyyppistä.” (H 4)

Toisen näkökulman mukaan rakentumisen tulisi olla nopeata ja alueen tulisi rakentua tarjonnaltaan suuresti ja vetovoimaisesti. Mikäli suunnittelussa epäonnistutaan on suuri

vaara, että alue jää torsoksi. Todettiin, että ollakseen vetovoimainen alue, Routakalliolla täytyy olla jotain erityistä, jotta sinne saataisiin ihmisvirtoja.

Raha – kustannukset– ylläpito

Haastatteluissa tuli selkeästi esiin se, että kaupungin rahalliset resurssit järjestää toimintoja Routakalliolle ovat rajalliset. Jotta toiminnot saadaan toteutettua Routakalliolla, tarvitaan yrityksiä, jotka toteuttavat ne. Myös kolmannen sektorin eli yhdistysten merkitys nähtiin tärkeänä alueen rakentumisessa. Merkityksellistä on se, että yritykset otetaan mukaan suunnitteluprosessiin riittävän aikaisessa vaiheessa. Alueelle voidaan rakentaa monenlaisia toimintoja, mutta tärkeää on se, että alue on kiinnostava ja se saa ihmiset tulemaan alueelle. Yksi suurimmista ja alueen kannalta merkittävimmistä taloudellisista kysymyksistä on se, miten alueen rakentaminen rahoitetaan. Toinen merkittävä kysymys on toimintojen ylläpitäminen ja alueen ylläpito.

”Millainen tässä on se taloudellinen yhtälö? Onko se tällainen seasonal business – auki kesäajat ja talvet kiinni vai miten? Tuollahan voi järjestää monenlaisia mukavaa, mutta mikä tuolla on se taloudellinen näkökulma?” (H15)

”Missä ne massat liikkuu, niin se on se juttu.” (H15)

”Olis hyvä, että olis useita vastuunkantajia, että olis yrittäjätkin toteuttamassa. Pitää huomioida, mikä soveltuu tuolle alueelle. Tiedetään, ettei elämä 10-20 vuodenaikaan kuluttua kaupungin näkökulmasta niin ruusuista ole, että sinne investoitaisiin hirveästi isoja rakennuksia ja isoja ratkaisuja kaupungin rahoituksella. Kyllä siellä pitää olla yrittäjiä ja muuta toteuttamassa. Ei pitäis unohtaa kolmatta sektoria eli järjestöjä.” (H6)

”Kun mietitään kenttiä kokonaisuutena, ei mielellään hajaannutettaisi niitä eri paikkoihin vaan yritettäis keskittää ne tiettyihin kohtiin, tuon meidän kunnossapidonkin kannalta ajateltuna. On niinkin, että siellä vois olla hiekkatekonurmikokenttiä. Ne ei vaadi niin paljon hoitoa ja jatkuvaa kunnossapitoa. Se olis helppompaa.” (H 6)

Luonto ja ihmistoiminnot

Haastatteluissa nousi esiin näkökulma, jonka mukaan ihminen käyttää luontoa hyväkseen omiin tarkoituksiinsa. Moraalin ei nähty turvaavan luonnon asemaa osana ihmisen ympäristöä. Tarvitaan laki ja muu ympäristöä koskeva sääntelykoneisto, jotta luonto tulisi huomioiduksi. Ympäristölainsäädäntö todettiin massiivisen laajaksi normistopakettiksi, jonka on vain oltava olemassa. Todettiin, että ympäristön huomioonottaminen on tänä päivänä huomiotava kaikessa suunnittelussa ja tekemisessä. Nähtiin, että luontoasiat otetaan tänä päivänä paremmin huomioon kuin aiempina vuosina.

6. YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset muodostuvat kahden teeman aiheista. Ensimmäisessä teemassa selvitetään haastateltujen osallisten toiveita ja näkemyksiä siitä, mitä toimintoja Routakallion virkistysalueella voisi olla. Lisäksi selvitetään Routakallion virkistysalueen luontoympäristön erityispiirteitä ja sitä miten Routakallio asemoituu osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta. Toisessa teemassa selvitetään osallisten käsityksiä ympäristövastuusta ja siitä mitä ympäristövastuu on Routakallion tapauksessa. Toisessa teemassa selvitetään myös sitä, mitä ristiriitoja Routakalliolla on ja miten ristiriidat voidaan sovittaa keskenään ja miten ne sovitteluaan ympäristön kanssa. Haastatteluaineistoa analysoimalla tarkastelen lopuksi Routakallion ympäristövastuullisen ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnitteluprosessin toteutumista muuttaessa alue avolouhoksesta virkistysalueeksi.

6.1. Yhteenveto tutkimuksessa esitetyistä toiveista ja näkemyksistä, luonnon erityispiirteistä ja Routakallion asemoitumisesta osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta

Routakallion virkistysalue profiloituu tehdyissä haastatteluissa selkeimmin vesialueen toiminnoillaan. Kirkasvetinen ja syvä vesialue tarjoaa mahdollisuuksia sellaisille harrastuksille, joita Seinäjoen muilla, jo olemassaolevilla virkistysalueilla ei voi harrastaa. Alue nähdään sekä lähivirkistysalueena että maakuntaa ja koko Suomea palvelevana virkistys- ja matkailualueena. Virkistysalueen nähdään rakentuvan osin kansainvälisestikin vetovoimaisena kohteena. Kansainvälinen vetovoima nähtiin haastatteluissa voitavan toteuttaa Routakalliolla esimerkiksi sukellustoimintojen ja sitä tukevien palveluiden yhteyteen. Veteen liittyvinä toimintoina toivottiin muun muassa uimarantaa, maauimalaa, sukellusta, kalastusta, saunaa, kylpylää, avantouintia ja koirien uittopaikkaa. Routakallion louhitut kallioseinämät tarjoavat jylhydessään Seinäjoen muista virkistysalueista poikkeavan visuaalisen ja akustisen kokonaisuuden, jota nähtiin voitavan käyttää uusien ja olemassaolevien kulttuuritapahtumien ja -esityksien kulissina ja näyttämönä. Kallioiden nähtiin soveltuvan myös Seinäjoelta tällä hetkellä puuttuvien kiipeily- ja köysitoimintojen harrastepaikaksi.

Routakallion ympäristössä kulkee useita reitistöjä, joiden nähtiin yhdistyvän Routakalliolla. Aluetta ympäröiville reitistöille nähtiin rakennettavan esimerkiksi laavuja ja vaaraustupia majoittumista palvelemaan. Routakallion virkistysalueen sisällä toivottiin kulkevan useita eripituisia reittejä. Vesialtaiden välisellä kannaksella nähtiin kulkevan näköalareitti. Reitit voisivat olla sisällöltään ja ilmeeltään monenlaisia ja esimerkkeinä mainittiin muun muassa viitasammakon reitti, joka esittelee Routakalliolla asustavan rauhoitetun viitasammakon sekä geologinen polku, joka esittelee kiviainesta ja geologiaa. Haastatteluissa esitettiin, että Routakallion virkistysalueella voitaisiin esitellä paikan louhintahistoriaa osana Seinäjoen historiaa. Rullaluistelua harrastavat seinäjokelaiset toivoivat Routakallion reitistön yhdistyvän katuverkkoon ja Routakalliolla rullaluistelu-reitin toivottiin yhdistyvän skeittipuistoon. Haastatellut toivoivat reitistöjen olevan esteettömät. Routakalliolle toivottiin kesä ja talvilajeja palvelevia reittejä. Lajeina mainittiin muun muassa kävely, juoksu, hiihto, lumikenkäily ja retkiluistelu. Koiranomistajat toivoivat koirille ja koiranomistajille omaa esteetöntä reittiä, jota voisi hyödyntää myös koirien uusissa harrastelajeissa, talvella esimerkiksi valjakkoajelussa.

Haastatellut näkivät Routakallion virkistysalueen yhteisöllisenä, kaikkia aisteja tyydyttävänä elämysalueena. Eri toimintojen katsottiin vaikuttavan ihmiseen kokonaisvaltaisesti sisältäen fyysisen, henkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Alue on monipuolinen kokonaisuus, joka muodostuu varsinaisella virkistysalueella sijaitsevista toiminnoista ja lähistön luontoalueista. Routakalliolla toivottiin liikuttavan lihasvoimin. Moottoriurheilun ei nähty paikkaan soveltuvan. Ilmeeltään Routakallion virkistysalueen toivottiin olevan muun muassa ympäröivään luontoon sulautuva ja rouhea, ei liian siloiteltu. Routakallion nähtiin olevan luonnon ja ihmisasutuksen välimaasto, portti luontoon ja toisaalta siirtymä luonnosta asutusalueiden kautta kaupunkimaiseen rakennettuun ympäristöön. Virkistysalueen käyttäjinä puheissa esiintyivät esimerkiksi lapset, koululaiset, lapsiperheet, nuoret, työikäiset, eläkeläiset, vanhuksat, liikuntarajoitteiset henkilöt, lähialueen asukkaat, maakunnan asukkaat, harrastajat, koirat, lomailijat, tapahtumissa kävijät ja matkailijat.

Routakallion toimintojen nähtiin rakentuvan kaupungin, yrittäjien ja kolmannen sektorin voimin. Kaupungin resurssien nähtiin olevan rajalliset ja selvää on, että Routakallio

tarvitsee yrittäjiä rakentuakseen virkistysalueeksi. Haastatellut näkivät tärkeänä sen, että yrittäjät pääsevät mukaan Routakallion suunnitteluprosessiin hyvissä ajoin. Yrittäjille toivottiin annettavan liikkumavaraa ja mainittiin, ettei kaupungin tulisi rajoittaa yritystoimintoja ennakkoon liian paljon. Routakallion yritystoimintojen ja palveluiden nähtiin keskittyvän vesialueiden läheisyyteen. Virkistysalueelle toivottiin rakentuvan esimerkiksi maauimala, pelikentät, parkkitilat, wc-tilat, pukukopit, kota, hotelli, ruokailupaikka, kioski, kahvila, sauna, kylpylä, kokoustilat, keittiö, leirintäalue, mökit, hotelli, skeittiparkki, parkourrata, yläköysirata, vesipuisto, perhepuisto, koirapuisto, kesäteatteri, taapahtumalava, retkeilyopaskeskus, huoltorakennus, luontotalo ja reitistöt sekä niiden varrella olevat palvelut. Virkistysalueen ylläpitokustannukset nähtiin rahoitettavan esimerkiksi vastikkein ja virkistysalueen rakentamisen rahoittamiseen nähtiin voitavan käyttää esimerkiksi nykyisen leirintäalueen tilalle rakentuvan asuntoalueen tonttien myynnistä saatua rahaa.

Uuden rakenteilla olevan ohikulkutien nähtiin parantavan Routakallion saatavuutta. Myös muu alueelle rakentuva tiestö tukee Routakallion sijoittumista Seinäjoen yhdyskuntarakenteessa. Virkistysalueella nähtiin olevan puitteet vahvistaa Seinäjoen matkailuelinkeinoa. Alueella voitaisiin järjestää monipuolisia, isoja ja pieniä, nykyisiä ja uusia tapahtumia. Esiintymislavoista tuotiin esimerkkeinä esiin Porin jazzin ja Ruotsin Dallhallassa sijaitsevan louhosaltaan esiintymislavat. Virkistysalueelle voitaisiin rakentaa myös majoitustoimintoja. Seinäjoen nykyisten suurten ja vetovoimaisten tapahtumien todettiin aiheuttavat majoitussektorilla kysyntäpiikkejä, joihin on vaikea vastata. Jotta tapahtumat voisivat kehittyä, olisi myös majoituspuolen ratkaisujen kehityttävä. Majoitusratkaisuissa omistaja voisi esimerkiksi vuokrata virkistysalueella sijaitsevan majoitustilansa, silloin, kun ei itse sitä käytä. Nähtiin myös, että mikäli Seinäjoella olisi tarvetta hotellille, se olisi jo rakentunut. Routakalliolle esitettiin haastatteluisissa rakennettavan majoitus- ja matkailuelinkeinoa palvelemaan esimerkiksi mökkejä, leirintäalue, karavaanialue, hotelli, kylpylä ja saunamaailma. Routakalliolle rakentuva asukkaita palveleva virkistystoiminnan tarjonta tukee myös matkailuelinkeinoa. Sukeltajat mainitsivat haastattelussaan, että he harrastavat lajiaan yleensä hyvin askeettisissa luonnonolosuhteissa. Sukellusmatkat kestävät joskus pitkäänkin, eikä perhettä voi ottaa mukaan mat-

kalle. Jos Routakalliolle rakentuu vesielementin rinnalle muita palveluita, esimerkiksi sukeltajien on mahdollista ottaa koko perhe mukaan sukellusmatkalle.

Routakallion virkistysalueella nähtiin olevan mahdollisuuksia toteuttaa ekologisia ja ympäristövastuullisia rakentamisen ratkaisuja. Virkistysalueella voitaisiin käyttää paikan omaa kalliota lämmönlähteenä useallakin tapaa, kuten esimerkiksi rakennuksien lämmittämisessä ja mahdollisten sisä- ja ulkoaltaiden veden lämmittämisessä. Haastatteluissa mainittiin myös aurinkokennot ja tuulivoima sekä lihasvoimin tuotettu energia. Routakalliolle toivottiin käytettävän kokeilevaa otetta ekologisia ratkaisuja tehtäessä. Useissa puheissa puhuttiin myös paikan oman kiviaineksen käyttämisestä paikan rakentamisessa. Routakallion yleisilmeen nähtiin olevan rouheaa ja paikan tulisi sulautua ympäröivään luontoympäristöön. Tärkeänä osana Routakalliota nähtiin suojeltu metsä, viitasammakkolampi ja suojellut eläimet, sekä alueen kasvisto. Useissa haastatteluissa todettiin, että Routakallion tapauksessa ympäristövastuullisuutta on se, että se otetaan louhinnan jälkeen virkistyskäyttöön. Tärkeänä nähtiin se, miten massayleisötapahtumat saadaan sovitettua virkistysalueelle meluineen ja jätteenkäsittelyratkaisuihin.

Routakalliolla on omat erityispiirteensä ja esimerkiksi luontoympäristön erityispiirteet toivottiin otettavan toimintoja suunniteltaessa huomioon. Luontoympäristön erityispiirteinä mainittiin louhosalueen kirkas ja syvä vesi sekä kannas, kallion korkeuserot sekä akustiikka ja visuaalisuus, ekologisia ratkaisuja mahdollistava kallio lämmönlähteenä, paikan oma kivi rakennusmateriaalina, ympäristön metsät, suojeltu metsä, viitasammakkolampi, suojellut eläimet, ympäristön suomat mahdollisuudet monipuolisille ulkoilureitistöille, luontoon lähden paikka ja erityisesti kesälajien helppo sijoittaminen alueelle.

Routakallion virkistysalueen nähtiin täydentävän Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta. Paikka liittyy laajempaan viheralueverkostoon ja muihin virkistysalueisiin. Virkistysalueelle toivottiin rakennettavan Routakallion erityispiirteet huomioivien toimintojen lisäksi myös toimintoja, jotka oli koettu hyväksi Seinäjoen muilla olemassaolevilla virkistysalueilla. Hyväksi oli koettu muun muassa Jouppilanvuoren esteettömät reitit ja Tanelinrannan avantouinti ja sauna. Erityisen ilahtuneita Routakallion virkistysalueesta

olivat lähialueen asukkaat. Nähtiin, että asukkaat olisivat laajemminkin valmiit osallistumaan virkistysalueen suunnitteluprosessiin.

6.2. Ympäristövastuu ja ristiriidat Routakallion virkistysalueella

Kuvastavatko osallisten toiveet, näkökulmat ja kommentit ympäristövastuullisuutta?

Haastatteluissa todettiin, että ympäristö on otettava nykyään huomioon lähestulkoon kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Aiemmin ei niinkään välitetty ympäristölle aiheutetuista vahingoista. Ihmistä pidettiin itsekkäänä. Todettiin, että ympäristö tarvitsee sääntelyä, jotta se tulisi huomioiduksi. Ympäristölainsäädäntöä luonnehdittiin massiiviseksi, mutta samalla todettiin, ettei ole muuta vaihtoehtoa. Routakallion suojeltu metsä, viitasammakkolampi ja suojellut eläimet nähtiin suojeltavan Routakalliolla, koska normitkin niin säättävät. Routakallion suojellun luonnon nähtiin olevan myös vetoimatekijä. Haastatteluissa puhuttiin esimerkiksi viitasammakon mukaan nimetystä reitistä sekä geologisesta polusta, joka esittelisi konkreettisesti geologiaa.

Haastatteluissa ilmeni, että ympäristövastuun käsite ei ollut haastatelluille helppo hahmottaa. Ensimmäisenä asiana ympäristövastuusta usealla haastatellulla tuli mieleen ajatus, että parasta ympäristövastuuta Routakalliolla on se, että alue otetaan louhinnan jälkeen virkistyskäyttöön. Alueen käyttämättä jättämistä ei koettu hyvänä asiana. Todettiin, että louhos on muuttanut maisemaa, mutta luontoa löytyy louhosalueen ulkopuolelta. Routakalliolta on otettu kiviainesmateriaalia, jota on käytetty ihmisyhteisön rakentamisen tarpeisiin. Alun alkaen Routakalliolla oli metsää, sittemmin siellä alettiin louhia rautatien rakentamisen tarpeeseen. Seuraavassa vaiheessa louhinta lopetettiin ja Routakallion veden täyttämää louhosallasta käytettiin uimapaikkana. Routakallion louhinta käynnistettiin uudemman kerran yhdyskuntarakentamisen tarpeisiin ja tällä hetkellä alueen kiviainesta louhitaan muun muassa Seinäjoen ohitustien rakentamiseen. Virkistysalueeksi paikka alkaa rakentua louhinnan loputtua vuonna 2019. Routakalliolla toimivat louhinta-alan yritykset ottavat nykyisessä louhinnassa huomioon Routakallion tulevan virkistysalueen tarpeet. Haastatteluissa mainittiin, että ympäristövastuullisuudeksi voi-

daan katsoa se, että Seinäjoen yhdyskuntarakentamisessa on käytetty läheltä louhittua kiviainesta ja näin ollen on välttytty muun muassa pitkiltä maa-aineksen kuljetusajoilta.

Kirkas ja syvä vesi

Haastatteluissa Routakallion virkistysalueelle toivottiin toimintoja, jotka rakentuvat nykyisten louhosalueiden ja tulevien vesialueiden yhteyteen. Kirkasvetisyys nähtiin tärkeänä säilytettävänä elementtinä. Puhdas vesi nähtiin tärkeänä muun muassa sukelluksen harjoittamisessa. Todettiin myös, että nykyisistä Seinäjoen uimapaikoista monettakaan eivät ole kirkasvetisiä. Puhtaimmat vedet ovat usein entisissä maanottopaikoissa. Jotta Routakallion vesi säilyisi kirkkaana, virkistysalueen vesiharrasteista oltiin valmiit rajaamaan pois muun muassa moottorivesiurheilu. Suuri osa louhosaltaiden vedestä tihkuu kallioiden sisältä. Haastatteluissa ei selvinnyt se, miten nopeasti vesi täyttää altaat ja miten altaiden täytyminen vaikuttaa Routakallion ympäristön tasapainoon. Epäselvää on myös se, miten suurella säteellä Routakalliosta altaiden täytyminen vaikuttaa luontoon ja millaisia vaikutuksia sillä on laajemmin ympäröivään luontoon. Vettä tihkuu louhosaltaisiin koko ajan ja veden pintaa on madallettu louhintavaiheessa pumppaamalla vettä altaista pois ja johdattamalla se läheiseen luomaan. Huolen veden puhtaana säilymisestä voidaan ajatella ilmentävän ympäristövastuullisuutta.

Kallio

Routakallion kalliot ja louhimalla aikaansaadut kallioseinämät ja jyrkänteet saivat haastateluilta huomioita sekä visuaalisuutensa että akustisuutensa puolesta. Toivottiin, että kalliota voitaisiin hyödyntää visuaalisesti esimerkiksi heijastamalla siihen kuvia tai valoja. Haastatteluissa tiedettiin myös, että muualla maailmalla louhoksia on käytetty toiminnan jälkeen muun muassa konserttien näyttämöinä. Kallioseinämillä nähtiin lisäksi kiipeiltävän, uimahypättävän, harrastettavan köysitoimintoja ja nähtiin siellä kulkevan myös vesiliukumäen. Kalliota ja kiviainesta toivottiin tuotavan esiin esimerkiksi kivi näyttelyin, geologisen historian ja geologisen polun keinoin. Alueen historiaa louhosalueena ei haluttu peiteltävän siinäkään vaiheessa, kun paikka toimii virkistysalueena. Routakallion nähtiin olevan luonnonvarojen käytön esimerkki ja oppi nuorille ja tulevil-

le sukupolville. Tietotekniikan kehittyessä tulevaisuudessa ei kenties enää tarvitse liikua esimerkiksi teitä pitkin nykyiseen malliin. Liikennepäästöjen vähentämisellä voidaan vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Routakallion kalliomaaperää nähtiin käytettävän myös maalämmön tuottajana. Routakalliolla nähtiin muutenkin käytettävän kokeilevaa otetta ekologisia ratkaisuja tehtäessä. Näiltä osin osallisten kommenttien voidaan nähdä ilmentävän ympäristövastuullisuutta.

Monipuoliset reitistöt

Virkistysalueella toivottiin olevan monipuoliset reitistöt. Louhosalueella nähtiin kulkevan useita eripituisia reittejä. Reittien toivottiin olevan esteettömät ja tarjoavan siten liikuntamahdollisuuksia myös esimerkiksi liikuntarajoitteisille. Aiemmin tehdyn tutkimuksen mukaan suomalainen ulkoilee kaikkein useimmin koiraan lenkittäen. Koiraanomistajat toivoivatkin, että heidän koiraharrastuksensa ja toiveensa esteettömästä koirille osoitetusta reitistä huomioitaisiin Routakalliolla. Rakennetut reitistöt säästävät luontoa kulumiselta. Suojellun metsän alueella reittinä kulkee polku ja siellä liikutaan jorkiamiehen oikeuksin ja luontoa ja luonnon monimuotoisuutta kunnioittaen. Routakallio liittyy suurempaan viheralueiden verkostoon ja alueen ympärillä kulkee useita jo olemassa olevia reittejä. Ympäröivien reittien varrelle esitettiin rakennettavan taukopaikkoja ja taukotupia, joissa voisi yöpyä ja laittaa ruokaa. Luonnon merkitys ihmisen virkistymiselle ja hyvinvoinnille nähtiin haastatteluissa selkeästi ja ympäristövastuun voidaan nähdä kietoutuvan kiinteästi yhteen muun muassa kestävä kehityksen sosiaaliseen vastuuseen.

Yhteisöllinen virkistys- ja elämysalue

Haastatteluissa Routakallio nähtiin yhteisöllisenä virkistys- ja elämysalueena, jonne kaikki ihmiset ja toiminnot mahtuvat rinnakkain. Yhteisöllisyys syntyy toimintojen yhteensovittamisesta, suvaitsevaisuudesta ja sallivasta asenteesta. Alueella nähtiin toki tarvittavan järjestyssääntöjä ja niiden noudattamisen nähtiin luovan alueelle sopuisuutta. Haastatellut näkivät, että kun Routakallion suunnitteluprosessissa huomioidaan jokaisen osallisen toiveet ja näkemykset riittävän ajoissa, ne voidaan sovittaa yhteensopi-

viksi. Yhdessä suunniteltu lopputulos on toimiva kompromissi, joka tyydyttää jokaisen osallisen tarpeet riittävässä määrin. Nähtiin, että suunnitteluprosessiin osallistuminen luo hyvän pohjan yhteisöllisyydelle ja voidaan olettaa, että esimerkiksi ilkivaltaa esiintyy paikassa vähemmän. Alue nähtiin kaikkia aisteja tyydyttävänä virkistysalueena, keitaana. Elämyskaupunki –strategian omakseen allekirjoittanut Seinäjoen kaupunki voi tarjota Routakalliolla imagolleen sopivaa elämyksellisyyttä monin eri tavoin ja siten edistää kaupunkilaisten terveyttä ja viihtyisyyttä sekä tukea kansalaisvaikuttamista. Yhteisöllisyyden voidaan nähdä olevan osa kestävästä kehityksestä ja liittyvän myös ympäristövastuuseen.

Keskitetty palvelualue ja yrittäjyys

Routakallion virkistysalueella toivottiin tarjottavan virkistystä tukevia palveluita. Kaupungin mahdollisuudet tarjota palveluita todettiin rajalliseksi ja yksityisten yrittäjien ja yhdistysten merkitys palveluiden tuottajina nähtiin välttämättömänä. Yrityksien toivottiin pääsevän osallisiksi kaavoitusprosessiin riittävän aikaisessa vaiheessa, jotta ne voisivat ilmaista omat tarpeensa ja näkemyksensä palveluntuottajina. Jotta palveluiden jatkuvuus voitaisiin taata, liiketoiminnan tulee olla kannattavaa. Yritysten nähtiin osallistuvan virkistysalueen ylläpitoon vastikemaksuin. Palveluiden nähtiin keskittyvän vesialueiden yhteyteen. Näin ollen voidaan ajatella, että esimerkiksi virkistysalueen jäteidenkäsittely keskittyisi myös vesialueen läheisyyteen ja samalla myös logistiset ratkaisut pystyttäisiin keskittämään lähelle vesialuetta. Ympäristön kannalta ajatellen voidaan ajatella, että jätekesittelyn keskittäminen alueelle, jossa suurin osa virkistysalueen käyttäjistä oleskelee, on suotavaa. Jätteiden keräilyyn täytyy toki toimia myös muualla alueella. Keskitetyllä palvelualueella kestävä kehityksen osien, ympäristön, sosiaalisen ja taloudellisten tekijöiden voidaan parhaimmillaan nähdä tukevan toinen toistaan.

Matkailu, majoitus ja tapahtumat

Kaavassa Routakallion alueella on virkistysalue- ja matkailumerkinnät. Alueen eteläpuolelle rakentuu parastaikaa ohikulkutie parantamaan alueen maaliikenneyhteyksiä. Haastatteluissa virkistysalueelle toivottiin sijoittuvan matkailua tukevaa palvelutoimin-

taa. Routakalliolla sijaitsevien toimintojen ja sisältöjen täytyisi sisältää jotain erityisyyttä, jotta paikka koettaisiin vetovoimaisena. Matkailullisina vetovoimatekijöinä mainittiin muun muassa kylpylä, saunamaailma, maauimala, vesipuisto, harrastekentät, harrastehallit ja sukelluskeskus. Matkailuun sisältyy majoitus. Routakalliolle nähtiin rakentuvan leirintäalue, mökkikylä, hotelli ja karavaanialue. Nykyisellään ongelmaksi koettiin se, että suuret Seinäjoella järjestettävät tapahtumat lisäävät majoittumisen kysyntää epätasaisesti ja majoituksessa syntyy kysyntäpiikkejä. Ongelmaan voisi tuoda helpotusta esimerkiksi osaketyyppinen majoitusjärjestelmä, jossa osakkeen omistaja voisi antaa omistamansa osakkeen edelleen majoituskäyttöön silloin, kun ei itse majoitu osakkeeseen. Osakkeenomistajat maksaisivat osakkeestaan vastiketta, jolla peitettäisiin virkistysalueen ylläpitokuluja. Routakallion louhosmaiseman nähtiin soveltuvan hyvin sekä nykyisten että uusien elämyksellisten tapahtumien järjestämipaikaksi. Tällä hetkellä Seinäjoki tunnetaan valtakunnallisesti ehkä parhaiten kesäisistä musiikillisista suur tapahtumistaan. Routakalliolla nähtiin voitavan järjestää myös poikkitaiteellisia akustiikkaan ja visuaalisuuteen perustuvia tapahtumia. Tapahtumat vaativat Routakalliolle rakennettavan asianmukaiset esiintymislavat, joita voidaan hyödyntää useissa eri tapahtumissa. Matkailun ja majoittumisen rakentamisratkaisuisa nähtiin voitavan käyttää ekologisia ratkaisuja esimerkiksi rakennusmateriaalien ja energiaratkaisujen osalta. Routakallion ympäristövastuullisuutta voidaan nähdä tukevan myös sen, että kaupunkiin rakentuu virkistyspaikka, joka palvelee kaupunkilaisia vetovoimaisena vapaa-ajanviettokohteena kauempana sijaitsevien matkailukohteiden sijasta.

Paikallisuus – maakunnallisuus – valtakunnallisuus – kansainvälisyys

Haastatteluissa Routakallio nähtiin sekä paikallisena, maakunnallisena, valtakunnallisena että kansainvälisenä paikkana. Erityisen innostuneita Routakallion virkistysalueesta olivat lähialueen asukkaat, jotka näkivät virkistysalueen lisäävän oman asuinalueensa vetovoimaa. Routakallion uskottiin vetävän puoleensa myös maakunnan ja valtakunnan matkailijoita, mikäli paikka on tarpeeksi erityinen ja vetovoimainen. Paikan nähtiin voivan tarjota myös kansainvälisesti vetovoimaisia palveluita. Kansainvälisyyden nähtiin toteutuvan Routakalliolla erityisesti sukelluskeskuksen tarjonnan kautta. Etelä-Pohjanmaalla matkailumarkkinoinnin pääpaino on kotimaan matkailussa. Kotimaan

matkailun ei nähty tulevaisuudessakaan vähenevän. Maakunnallisesti vetovoimaisen matkailukohteen luomisessa on huomioitava vähintään koko maakunnan alueen matkailutarjonta. Oman kaupungin tai lähialueen tarpeeksi erityinen ja vetovoimainen virkistysalue voi olla ekologinen vaihtoehto kauemmaksi suunnatulle lomamatkalle.

Ristiriidat

Ristiriitojakin Routakalliolla nähtiin olevan. Ongelmien nähtiin liittyvän esimerkiksi veden kirkkaana säilymiseen, vesialtaiden välisen kannasalueen turvallisuuteen, viitasammakkolammen elinolosuhteiden turvaamiseen, lähiasumisen häiriintymiseen, meluun, paikan järjestyksenvalvontaan, virkistysalueen eri käyttäjäkuntien yhteiseloön, alueen nopeaan ja suureen rakentumiseen, alueen hitaaseen rakentumiseen, rahaan, kuluihin ja alueen ylläpitoon liittyen. Parhaiten ristiriitojen nähtiin ratkeavan järjestyssäännöillä ja tiedostamalla se, että alueella on useita erilaisia vapaa-ajan viettäjiä. Ristiriitoja voidaan huomioida ja ennakoida osallistamalla eri tahot ajoissa kaavoitusprosessiin. Ristiriitojen ratkaisussa tulisi huomioida yhdenaikaisesti ympäristönäkökulma, sosiaalinen näkökulma ja taloudellinen näkökulma.

6.3. Pohdintaa ympäristövastuullisesta ja vuorovaikutteisesta yhdyskuntasuunnittelusta Routakallion virkistysalueella

Suomen alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä on hierarkkinen ja ympäristövastuu kulkee osana koko hierarkista ketjua. Lakien ja muun ympäristöä koskevan sääntelyn tarkoituksena on taata se, että ympäristövastuu toteutuu suunnittelujärjestelmässä. Tullakseen näkyvämmiin esille ja ollakseen aito läsnäoleva osallinen Routakallion kaavoitusprosessissa, ympäristö tarvitsisi yhden tai useamman eri ympäristönäkökulmia edustavan edustajan vuorovaikutteisen suunnittelun toteutumiseksi. Ympäristön tulisi suodatua läpi koko Routakallion osallisten sektoriverkoston toiveiden ja näkemysten.

Ympäristön käyttöä ohjataan monin eri ohjaukeinoin. Oikeusvaikutuksiltaan tärkeimpänä ovat lait. Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus kuuluvat suunnitteluohjaukseen. Maankäyttö- ja rakennuslailla järjestetään alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että

luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle ja edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväää kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.

Seinäjoen Routakallion kaavoitusprosessi on käynnistynyt jo muutamia vuosia sitten. Maakuntakaavassa on huomioitu valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Routakallion yleiskaavassa on huomioitu puolestaan maakuntakaava ja nyt Routakallio on siirtymässä kaavoituksessa asemakaava -vaiheeseen. Asemakaavassa Routakallion alueen toiminnot sijoitetaan kartalle yleiskaavaa yksityiskohtaisemmin. Kaavan valmisteluvaiheessa on oltava vuorovaikutuksessa sellaisten henkilöiden ja yhteisöjen, osallisten, kanssa, joiden etuihin ja oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Tässä tutkimuksessa haastatteluihin on valikoitu henkilöitä ja yhteisöjä, osallisia, Routakalliolle kaavaan merkittyjen louhinta, virkistyskäyttö ja matkailu –merkintöjen näkökulmasta katsottuna sekä ympäristönäkökulmasta katsottuna.

Haastatteluista tehdessäni selvisi, että osa haastatelluista osallisista on ollut mukana Routakallion kaavoitus- tai muissa prosesseissa jo usean vuoden ajan. Mukana kehittämissprosessissa ovat haastatelluista tahoista aiemmin olleet kaupungin ympäristönsuojelu, kaavoitus, liikuntatoimi, puistotoimi, elinkeinokeskus sekä Lakeuden Sukeltajat ry ja Vilppulan Kivijaloste oy. Haastatteluissa näkyi, että edellä mainittujen tahojen näkemykset Routakallion kehittämisestä olivat varsin yhteneväiset. Asioita oli jo aiemmin mietitty ja kokoustettu yhdessä. Uutta ja omannäköistään näkökulmaa haastatteluihin toivat osalliset, jotka eivät olleet osallistuneet aiemmin mihinkään Routakalliota koskeisiin suunnittelu- tai kehittämissprosseihin. Osallisia leimasi sektoroituneisuus. Jokainen osallinen näytti olevan oma erillinen sektorinsa. Aiemmin kaavoitus- ja kehittämissprosessiin osallistuneet tahot näyttivät löytäneen jo yhteisen sävelen. Mainitsin asiasta Routakallio-työryhmän kokouksessa 29.4.2014 esitellessäni pro gradu työtäni työryhmälle. Työryhmän puheenjohtaja, Seinäjoen kaupungin kehittämissjohtaja, Erkki Välimäki vastasi, että asia tulee muuttumaan kaavoitusprosessin edetessä. Edellä mainituksa kokouksessa näkyi, että harrasteryhmistä aiemmin suunnitteluprosessissa mukana

olleet sukeltajat olivat päässeet hyvään vuorovaikutussuhteeseen kaupungin eri virastojen kanssa. Kokouksessa käytiin vuoropuhelua kaupungin eri virastojen ja sukeltajien sekä louhintayrityksen kesken ja varmisteltiin vielä, että louhintaa jatketaan sukeltajien toiveiden mukaisesti. Muiden Routakallion osallisten, ympäristö mukaan lukien, tulisi myös päästä hyvissä ajoin mukaan vuorovaikutteiseen kaavoitusprosessiin, jotta lopputulos olisi kaikkia osallisia tyydyttävä. Halukkuutta osallisuuteen löytyy haastatteluiden perusteella. Voitaneen sanoa, että osallisten vuorovaikutteisuus toteutuu tällä hetkellä Routakallion kaavoitusprosessissa yleisesti ottaen lainsäädännön puitteissa. Sukeltajien osalta voidaan sanoa, että sukeltajien osallisuus toteutuu Routakallion kaavaprozessissa todellisessa vuorovaikutussuhteessa.

”Hyvä elinympäristö on elämänlaadun kannalta olennainen tekijä. Laadukas ja kaikin tavoin toimiva elinympäristö muodostaa kokonaisuuden, jossa erilaisilla ihmisillä on mahdollisuus jokapäiväisen elämän järjestämiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen: asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin, mutta myös lepoon ja yksityisyyteen. Hyvä elinympäristö on myös ekologisesti kestävä. Elinympäristöt ovat ihmisten asuin-, toiminta- ja vapaa-ajan ympäristöjä. Kaavoitus ja muu maankäytön suunnittelu luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle ja sen kehittämiseksi. Kaavoituksen keskeisenä tehtävänä on sovittaa yhteen eri näkökulmia ja tavoitteita.” (Ympäristöministeriö 2013).

Edellä läpi käydyissä ympäristövastuun ja vuorovaikutteisen yhdyskuntasuunnittelun toteutumista kuvailevissa tutkimustuloksissa voisi sanoa näkyvän sekä ympäristövaatimuksia että vuorovaikutteista yhdyskuntasuunnittelua. Lainsäädäntö ja muu ympäristöä koskeva sääntely näyttäisivät takaavan sen, että luonto ja osallisuus tulevat huomioiduiksi kaavoitusprosessissa. Voisi kuitenkin todeta, että ympäristövastuu ja osallisuus saattavat toteutua vain nimellisesti ja vähimmäisvaatimustasolla, ellei niitä huomioida sen suuremmin Routakallion kaavoitusprosessin edetessä. Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu, ympäristön ja osallisuuden liittäminen tiiviiksi osaksi kaavoitusprosessia on vaikeaa ja haasteellista. Se vaatii kaavoittajalta ja muilta osallisilta joustavuutta ja kykyä ratkaista ristiriitoja. Todellisia osallisia on Routakallionkin kaavoitusprosessissa monia. Sukeltajien aktiivinen mukanaolo jo tässä vaiheessa kaavoitusprosessia, on selkeä esimerkki siitä, mitä vuorovaikutteisuus parhaimmillaan voi olla. Vuoropuhelu toimii hyvin kaikkien Routakallion kaavoitusprosessiin osallistuneiden osallis-

ten välillä ja tavoite on kaikilla osallisilla sama. Tiedossani ei ole se, onko ympäristöä huomioitu osallisena sukeltajien ja kaupungin edustajien tähänastisessa Routakallion kaavoitusprosessissa. Mikäli näin ei ole, näkisin, että myös ympäristönäkökulman tulisi suodattaa osana sukeltajien toiveita ja näkökulmia. Sukeltajien kanssa tekemässäni haastattelussa peilasimme ympäristönäkökulmaa ja sain haastattelun perusteella yleisvaikutelman, että sukeltajat yleisesti ottaen kyllä huomioivat harrastuksessaan luonnonympäristön.

”Kestävän kehityksen on katsottu edellyttävän maankäytöltä integroitua maankäytön suunnittelua. Tämä edellyttää sektorisuunnittelun sekä maankäyttöön ja luonnonvaroihin kohdistuvien tavoitteiden koordinoimista. Integroinnin tulisi tapahtua kahdella tasolla: ensinnäkin tulisi ottaa huomioon kaikki ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät ja niiden keskinäiset vaikutukset, ja toisaalta tulisi tarkastella niiden vaikutusta ympäristöön kokonaisuudessaan, kuten ilmastoon, vesistöön, kasvistoon, maaperään ja luonnonvaroihin.” (Mäkinen 2000: 211).

Mikäli muut Routakallion osalliset, ympäristöryhmät, harrasteryhmät, asukasryhmät, yritykset, yhteisöt, ja muut osalliset pääsevät ajoissa vastaavanlaiseen vuorovaikutussuhteeseen kuten sukeltajat ovat kaavoitusprosessissa olleet, Routakalliosta voi syntyä kaikkia osallisia palveleva kestävä kehityksen virkistysalue. Kestävä lopputulos saavutetaan huomioimalla sekä ympäristö, sosiaaliset että taloudelliset näkökulmat. Edellä mainituin ehdoin voitaneen todeta, että Routakallion avolouhoksen muutos virkistysalueeksi toteutuu ympäristövastuullisen osallisten yhdyskuntasuunnittelun keinoin.

6.4. Jatkotutkimuksia ja ideoita matkalla kestävä kehitys Routakallioksi

Tämän tutkimuksen tutkimusongelman näkökulma on laaja ja tutkimuksen voisikin viipaloida useaksi lisätutkimukseksi. Routakallion kaavoitusvaiheessa edetään kohti asemakaavoitusta, jossa määritellään tarkemmin muun muassa eri toimintojen sijoittumisesta virkistysalueella. Erityisharrasteryhmät tarvitsevat vielä tarkempia lisätutkimuksia kunkin lajin yksityiskohtaisten ja lajille ominaisten piirteiden ja tarpeiden selvittämiseksi. Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu, näennäisesti hyvinkin paljon toisiaan muistuttavat lajit ovat tarpeiltaan erityisiä. Sukeltajien osalta voi mainita, että valtakun-

nallinen sukellusliitto on jo teettänyt lajiharrastajien kanssa lajin harrastustarpeisiin liittyen selvityksiä ja raportin. Ympäristö tarvitsisi oman tutkimuksen tai tutkimukset, joissa näkökulma olisi ympäristölähtöinen. Samoin sektoroitu tutkimus olisi perusteltua tehdä ympäristövastuullisesta sosiaalisesta ja ympäristövastuullisesta taloudellisesta näkökulmasta katsottuna. Jotta kestävä kehityksen näkökulma tulisi huomioiduksi tulevaisuudessa tutkimuksissa, tulisi jokaisen tutkimuksen huomioida kokonaisvaltaisesti kaikki kestävä kehityksen osatekijät. Näillä tutkimuksilla alkaa olla jo kiire, jos ne halutaan saada osaksi asemakaavoituksen tukemista. Erityisen kiireellisenä näen yrittäjien ja yhteisöjen mukaan tulemisen kaavoitusprosessiin, jotta esimerkiksi louhinnassa voitaisiin ottaa huomioon tulevan yritystoiminnan tarpeet. Tässä tutkimuksessa on ollut mukana yrittäjiä, jotka toimivat Seinäjoella jo olemassa olevilla virkistysalueilla. Routakallion yrityssektorin kehittäjätiimiin voitaisiin kutsua vielä loputkin nykyisten virkistysalueiden yrityksistä. Heiltä löytyy asianmukaista tietoa virkistysalueen taloudellisen näkökulman ja vapaa-ajan vinkkelistä jo usean vuoden, jopa vuosikymmenien ajalta. Routakallion työryhmän kokouksessa 29.4.2014 käytyjen keskustelujen perusteella näkisin, että tarvetta lisätutkimukselle olisi myös yhteisöllisyyden sisällön ja merkityksien selvittämisessä Routakallion kontekstissa. Mielenkiintoisia näkökulmia aiheeseen tarjoaisivat myös tutkimukset, jotka huomioivat vihreän talouden ja vihreiden työpaikkojen näkökulman.

Jatkotutkimuksien ja Routakallion tulevien kehittämistoimintojen ja työskentelytapojen osalta voitaisiin kokeilla erilaisia toteutustapoja. Haastattelun on mainittu olevan toimiva tapa tuoda esiin erityisesti uusien osallisyhmien näkökulmia. Kehitystyössä voisi asioiden kehittämisessä ja työstämisessä käyttää apuna myös sosiaalista mediaa, joka on joustava eikä ole sidottu paikkaan. Tähänkin tutkimukseen hankittiin valtakunnallisesti tietoa sosiaalisen median kautta esimerkiksi koiraharrastajien toiveita ja näkemyksiä koskien. Myös kansalaisraati -tyyppinen toimintatapa voisi toimia Routakallion kehittämisen työvälineenä esimerkiksi lähialueen asukkaiden yksilöidympien näkökulmien selvittämisessä.

Routakallion virkistysalue voisi ilmentää valmistuessaan urbaania ekologista ja yhteisöllistä virkistystä ja vapaa-ajan asumista. Virkistysalueella voitaisiin järjestää esimer-

kiksi projektitoteutuksena ekologisten ratkaisujen loma-asuntomessut. Matkailua olisi katsottava Routakalliolla vähintäänkin maakunnallisen matkailun ja tarjonnan näkökulmasta. Routakalliota tulisi kehittää osana Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta ja huomioon tulisi ottaa jo toimivat virkistysalueet ja niissä olevat toiminnot sekä yritykset. Virkistysalueet eivät saa syödä toisiaan vaan niiden sisältöjen ja toimintojen tulee täydentää toisiaan. Yrittäjyydellä pitää olla toiminnan edellytykset kaikilla Seinäjoen virkistysalueilla. Routakalliolla voitaisiin lähteä tavoittelemaan kestävän kehityksen kriteerit täyttävää virkistysaluetta, jossa otettaisiin vastuu sekä ympäristöstä, sosiaalisesta että taloudellisesta kehityksestä. Rakentaminen voitaisiin toteuttaa ympäristöön sulautuen luonnonmukaisesti. Lasten leikkipaikat, skeittiparkki, kylpylä ja saunamaailma, loma-asuminen ja muu rakentaminen ja arkkitehtuuri voisivat kuin sulautua ympäröivään maisemaan ja luontoon. Arkkitehtoninen suunnittelu eri toimintojen osalta voisi olla yhdenaikaista yrittäjien ja eri harrasteryhmien istuessa saman pöydän ääressä arkkitehtien kanssa. Alueen ulkoinen olemus voitaisiin toteuttaa omana yksittäisenä projektinaan. Haastatteluissa Routakallion ulkoisen olemuksen nähtiin peilaavan vahvasti ympäröivää luontoa ja olevan ulkonäöltään rouhea, ei liian siloiteltu. Esimerkiksi lapsia toivottiin mukaan suunnittelemaan lapsille suunnattuja toimintoja. Routakallion virkistysaluetta kuvailtiin porttina, siirtymänä ja vyöhykkeenä luontoympäristön ja kaupunkiasutuksen välimaastossa. Ympäristöministeriön sivustoilta löytyy tietoa haluttaessa myös kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudesta koskien aluesuunnittelua ja alueidenkäyttöä. Kansainvälisten kontaktien hyödyntäminen voisi toimia myös osana virkistysalueen suunnitteluprosessia.

LÄHDELUETTELO

- Enbuske, Matti (2010). Pohjois-Pohjanmaan ympäristöhistoria, alueellisen ympäristöhallinnon kehitys sekä ohjaavat järjestelmät, vaikuttavat tekijät ja ympäristövaikutukset. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat - vastuualue. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy. Saatavissa 18.4.2012: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=118777&lan=fi>.
- Ekroos, Ari (2001a). Ympäristönkäytön suunnittelun peruskysymyksiä. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 329–348. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Ekroos, Ari (2001b). Ympäristönkäytön suunnittelu valtakunnan tasolla. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 349–362. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Ekroos, Ari (2001c). Maakuntakaavoitus. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 363–392. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Ekroos, Ari (2001d). Yleiskaavoitus. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 393–422. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Ekroos, Ari (2001e). Asemakaavoitus, tonttijako ja maapolitiikka. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 423–460. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Ekroos, Ari (2001f). Kaavoitusmenettely ja vuorovaikutteinen suunnittelu. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 471–503. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Etelä-Pohjanmaan liitto (2014). Etelä-Pohjanmaan kartta. Saatavissa 17.1.2014: http://www.epliiitto.fi/?page=etela_pohjanmaan_kartta.

- Etelä-Pohjanmaan liitto (2005). Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava-kaavaselostus 23.5.2005. Saatavissa 9.4.2014:
<http://www.epliitto.fi/upload/files/Kaavaselostus.pdf>.
- Etelä-Pohjanmaan liitto (2014). Maakunnan esittely. Saatavissa 17.1.2014:
http://www.epliitto.fi/?page=maakunnan_esittely.
- Haila, Yrjö (2001). Mikä ympäristö? Teoksessa: Ympäristöpolitiikka – Mikä ympäristö, kenen politiikka, 11–15. Toim. Yrjö Haila & Pekka Jokinen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hakala, Jari (2013). Liikennehaitat alkavat vapusta – Routakallion murske antaa vauhtia ohitustien tulolle. Ilkka 19.12.2013.
- Hakala, Harri & Jari Välimäki (2003). Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Tampere: Tammerpaino.
- Hakkarainen, Erja (2000). Hallinto ja lainsäädäntö tarjoavat mahdollisuuksia vaikuttaa. Teoksessa: Parempaan ympäristöön käsikirja – keinoja vaikuttaa, 21–33. Toim. Satu Lehto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku: Painosalama Oy.
- Hamberg, Leena, Irja Löfström & Ilmari Häkkinen (2012). Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Metsäntutkimuslaitos. Metsäkustannus Oy. Saatavissa 28.2.2013:
<http://www.metla.fi/uutiskirje/hyv/2012-02/uutinen-1.html>.
- Hentilä, Helka-Liisa (2011). Julkaisussa: Hyvät käytännöt - ideoita ulkoilun edistämiseen. Suomen ulkoilumahdollisuuksien katselmus Sulka II –hankkeen tuloksia. Suomen latu ry. Saatavissa 9.4.2012:
http://issuu.com/suomenlatu/docs/hyv_t_k_yt_nn_t_valmis_high_quality?mode=window&pageNumber=1.

- Hentilä, Helka-Liisa (2012). Tavoitteena hyvä elinympäristö ja kestävät yhdyskunnat, alueidenkäytön suunnittelun haasteita ja kehityssuuntia. Teoksessa: Katsauksia maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuteen, 50–62. Ympäristöministeriön raportteja 4/2012. Saatavissa 8.4.2012:
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=135538&lan=fi>.
- Hildén, Mikael, Per Mickwitz & Stefan Sjöblom (2001). Ohjauskeinojen monitieteellinen, monikriteerinen ja monitavoitteinen arviointi. Syömäkelvoton sillisalaatti vai herkullinen brunssi? Hallinnon tutkimus 20 (3): 126-138.
- Hirsijärvi, Sinikka & Helena Hurme (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hollo, Erkki J. (2004). Ympäristöoikeuden perusteet. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Hakapaino.
- Hollo, Erkki J. (2009). Ympäristö ja oikeus. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hukkinen, Janne I. (2011). Ihmiskunnan pelastaminen on jokaisen vastuulla. Teoksessa: Ympäristötietoisuus Suomessa – Suomalaiset 2010-lukua tekemässä, 21–30. Toim. Harju-Antti, Neuvonen ja Hakkarainen. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy.
- Hölttä, Harri (2010). Ympäristösuojelu on sekä historiaa että nykypäivää. Työväenmuseo Werstas. Yle Tampere: 14.10.2010. Saatavissa 16.4.2012:
http://yle.fi/alueet/tampere/2010/10/ymparistonsuojelu_on_seka_historiaa_etta_nykypaivaa_2052896.html.
- Juholin, Elisa (2004). Cosmopolis. Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Keuruu: Inforviestintä.

- Koivuporras, Titta-Liisa (2008). Ihmiset ja pankki samaa maata? Yhteiskuntavastuun toteutuminen pankkisektorilla. *Acta Wasaensia* 195. *Aluetiede* 10. Vaasan yliopisto.
- Konttinen, Annamari (2000). Kansalaismielipide ja kansainvälisyys ovat muovanneet ympäristöpolitiikkaa. Teoksessa: *Paremmän ympäristön käsikirja – keinoja vaikuttaa*, 13–20. Toim. Satu Lehto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku: Painosalama Oy.
- Korhonen, Pirjo (2012). Haastattelu 30.11.2012. Seinäjoen kaupunki ympäristönsuojelu.
- Kotakorpi, Elli (2011). Tulevaisuuden Tampere – Suomen Freiburg? Teoksessa: *Ympäristötietoisuus – Suomalaiset 2010-lukua tekemässä*, 82–88. Toim. Pekka Harju-Antti, Aleks Neuvonen ja Louna Hakkarainen. Ympäristöministeriö ja Rakenustieto Oy.
- Kumpula, Anne (2001). Ympäristönsuojelulaki. 1111–1322. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Kuntaliitto (2012). Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus 19 (2001) koskien kansalaisten osallisuutta julkiseen elämään paikallisella tasolla. Saatavissa 23.4.2012: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/Documents/EN%20suositus%20kansalaisten%20osallisuudesta.pdf>.
- Kuusiniemi, Kari (2001a). Ympäristöllinen päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmä. Teoksessa: *Ympäristöoikeus*, 97–155. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Kuusiniemi, Kari (2001b). Ympäristöoikeus oikeudenalana. Teoksessa: *Ympäristöoikeus*, 45–96. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.

- Kuusiniemi, Kari (2001c). Esipuhe. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 35–36. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Kuusiniemi, Kari (2001d). Perusoikeudet ja ympäristö. Teoksessa: Ympäristöoikeus, 177–198. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.
- Lahti, Kimmo & Antti Rönkä (2006). Ympäristöekologia. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Laine, Markus & Pekka Jokinen (2001). Ympäristö ja politiikka, 47–100. Teoksessa: Ympäristöpolitiikka – Mikä ympäristö, kenen politiikka. Toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino.
- Lehto, Satu (2000). Kokemuksia osallistumishankkeista. Teoksessa: Parempaan ympäristön käsikirja – keinoja vaikuttaa, 35–40. Toim. Satu Lehto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku: Painosalama Oy.
- Lepistö, Petri & Mika Rautiainen (2011). Sukellus- ja sukelluskoulutuspaikan ominaisuudet. Lakeuden sukeltajat ja Suomen sukeltajat.
- Luoma, Sirpa (2010). Novegrind presiin – nousevien lajien liikuntaympäristöt Oulussa. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto: Diplomityö. Saatavissa 23.4.2012: http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/tuke/kuntatutkimus/tunnustuspalkinto/Documents/Luoma_diplomity%C3%B6_2010.pdf.
- Luonnontila.fi (2010). Biodiversiteetti. Saatavissa 19.4.2012: <http://www.luonnontila.fi/fi/biodiversiteetti>
- Lyytimäki, Jari & Harri Hakala (2008). Ympäristön tila ja suojele Suomessa. Toinen uudistettu laitos. Yliopistopaino Helsinki: Gaudeamus.

M Àngels, Alio & Albert Gallego (2001). Civic entities in environmental local planning. A contribution from a participate research in the metropolitan area of Barcelona. Saatavissa 13.4.2012:

<http://search.proquest.com.proxy.tritonia.fi/abiglobal/docview/223672198/fulltextPDF/136116AEC7216FB1BB8/8?accountid=14797>.

Metsäntutkimuslaitos (2012). Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Toim. Hamberg, Löfström ja Häkkinen. Saatavissa 28.2.2013:
<http://www.metla.fi/uutiskirje/hyv/2012-02/uutinen-1.html>

Metsäteollisuus (2012). Mitä biodiversiteetti on?. Saatavissa 19.4.2012:

<http://www.metsateollisuus.fi/Infokortit/biodiversiteetti/Sivut/default.aspx>.

Mäkinen, Eija (2000). Maankäyttösopimus ja hyvä hallinto. Jyväskylä: Gummerus.

Mäntylä, Niina (2010). Ympäristöoikeus. Vaasa: Vaasan yliopisto. Saatavissa 14.11.2010: <https://moodle.uwasa.fi/mod/resource/view.php?id=13001-13006>.

Nurmi, Piia (2006). Ympäristövastuu ja -raportointi pk-yrityksessä. Teoksessa: Ympäristövastuu työpaikalla, 136–141. Helsinki: Edita.

Ojanen, Hannu (2014). Metsät tärkeitä kunnille, eikä niitä myydä. Ilkka 14.4.2014.

Pokka, Hannele (2011). Esipuhe. Teoksessa: Ympäristötietoisuus – Suomalaiset 2010-lukua tekemässä, 6. Toim. Pekka Harju-Antti, Alekski Neuvonen ja Louna Hakkarainen. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy.

Räihä, Ulla (2000). Kaavoitus on politiikkaa ja vallankäyttöä. Teoksessa: Parempaan ympäristön käsikirja, 53–63. Toim. Satu Lehto. Turun yliopisto - täydennyskoulutuskeskus.

Seinäjoen kaupunki (2010). Esityslista 6.4.2010. Routakallion väliraportti.

Seinäjoen kaupunki (2012). Seinäjoen kaupungin liikuntastrategia. Liikuntapaikkarakentaminen. Saatavissa 11.4.2012:

<http://www.seinajoki.fi/liikunta/hallinto/liikuntastrategia.html/41795.pdf>.

Seinäjoen kaupunki (2014). Tietoa Seinäjoesta. Saatavissa: 5.2.2014:

<https://www.seinajoki.fi/seinajoenkaupunki/tietoaseinajoesta.html>.

Setälä, Heikki (2006). Kaupunki: tekosysteemi vai ekosysteemi? Tieteessä tapahtuu 5, 38–41. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta. Saatavissa 19.4.2012:

https://arto.linneanet.fi/vwebv/search?searchArg=Kaupunki%3A+tekosysteemi+vai+ekosysteemi&searchCode=GKEY^*&searchType=0.

Shandas, Vivek & W. Barry Messer (2008). Fostering green communities through civic engagement. *Journal of the American Planning Association* 74:4, 408–418.

Sievänen, Tuija & Marjo Neuvonen (2011). Kuinka suomalaiset ulkoilevat – luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212. Saatavissa 18.4.2014:

http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/esitelmät/heureka/Sievanen-Neuvonen-2011_Kuinka-suomalaiset-ulkoilevat.pdf.

Sipilä, Maija, Pia Bäcklund & Liisa Tyrväinen (2009). Vaikuttamisen rajoilla – Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa?. *Julkaisus- sa: Alue ja ympäristö* 38, 39–50.

Stranius, Leo (2011). Ympäristöliike – ympäristötietoisuuden etujoukko. Teoksessa: *Ympäristötietoisuus – Suomalaiset 2010-lukua tekemässä*, 134–142. Toim. pekka Harju-Antti, Alekski Neuvonen ja Louna Hakkarainen. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy

Suomen latu (2011). Ulkoilun olosuhteet Suomen kunnissa. Suomen ulkoilumahdollisuuksien katselmus (Sulka II) -hanke. Hankkeen loppuraportti 28.12.2011. Saatavissa 19.4.2014:

http://issuu.com/suomenlatu/docs/sulkaii_loppuraportti_valmis/35.

Talvio, Caj & Mikko Välimaa (2004). Yhteiskuntavastuu ja johtaminen. Helsinki: Edita.

Tilastokeskus (2013). Kuntien avainluvut. Saatavissa 5.2.2014:

<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/743.html>.

Tilastokeskus (2014a). Validiteetti. Saatavissa 11.4.2014:

<http://www.stat.fi/meta/kas/validiteetti.html>.

Tilastokeskus (2014b). Reliabiliteetti. Saatavissa 11.4.2014:

<http://www.stat.fi/meta/kas/reliabiliteetti.html>.

Tuomisto, Hannu (2008). Seinäjoen eteläisen yleiskaavan laajennus -viitasammakot (Rana arvalis), Seinäjoen kaupunki. Saatavissa 5.5.2014:

<http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/asuminenjaymparisto/kaavoitus/yleiskaavat/itavaylanjaetelaisenseinajoenosayleiskaava/6CsYUQSPm/29362.pdf>.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2007. Talouden rakenteet 2007, 183. Helsinki.

Vihervuori, Pekka (2013). Luonnon virkistyskäyttö. Teoksessa: Ympäristöoikeus. 693–717. Toim. Kari Kuusiniemi. Juva: WSOY LAKITIETO.

Välimäki, Erkki (2012). Seinäjoen kaupungin kehitysjohtajan esitelmä Vaasan yliopiston aluetieteen opiskelijoille 19.3.2012.

Ympäristö.fi (2013). Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Saatavissa 17.4.2014:

<http://www.ymparisto.fi/fi>

FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Valtakunnalliset_alueidenkayttotavoitteet.

Ympäristöministeriö (2007). Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa - Ympäristöhallinnon ohjeita 1. Saatavissa 19.4.2014:

<http://www.ymparisto.fi/fi>

FI/Ajankohtaista/Julkaisut/Ymparistohallinnon_ohjeita_OH/OH_12007_Osallistuminen_yleis_ja_ase

Ympäristöministeriö (2008). Virkistysalueet ja ulkoilureitit. Saatavissa 24.2.2013:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=699&lan=fi>.

Ympäristöministeriö (2012a). Katsauksia maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuteen.

Ympäristöministeriön raportteja 4. Saatavissa 8.4.2012:

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=135538&lan=fi>.

Ympäristöministeriö (2012b). Luonnonsuojelu. Saatavissa 19.4.2012:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=89&lan=fi>.

Ympäristöministeriö (2013). Elinympäristö ja kaavoitus. Saatavissa: 6.5.2014:

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus.

LIITE 1. Teemahaastattelurunko ja -kysymykset

Teema 1. Haastateltujen toiveet ja näkemykset Routakallion virkistysalueella

1. Mitä toimintoja Routakallion virkistysalueella voisi olla?
2. Mitkä ovat Routakallion virkistysalueen luontoympäristön erityispiirteet?
3. Miten Routakallion virkistysalue asemoituu osaksi Seinäjoen virkistysaluekokonaisuutta?

Teema 2. Ympäristön huomioiminen ja ristiriidat Routakallion virkistysalueella

1. Mitä on ympäristövastuu?
2. Miten ympäristö tulee huomioiduksi Routakallion virkistysalueella?
3. Mitä ristiriitoja Routakallion virkistysalueella on ja miten ristiriitoja voidaan sovittaa yhteen sekä yhteen ympäristön kanssa?

LIITE 2. Haastatellut henkilöt

Pekkala, Jouni	Seinäjoen seudun elinkeinokeskus, toimialapäällikkö (H 1)
Salo, Hannu	Lakeuden Elämysliikunta ry (H 2)
Korhonen, Pirjo	Seinäjoen kaupunki, ympäristöjohtaja (H 3)
Ojanen, Hannu	Seinäjoen kaupunki, kaupunginpuutarhuri (H 4)
Lepistö, Petri	Lakeuden Sukeltajat ry (H 5)
Kotila, Anne	Seinäjoen kaupunki, liikuntatoimenjohtaja (H 6)
Lahtinen, Hannu	Seinäjoen kaupunki, liikuntapaikkamestari (H 7)
Mäyry, Vesa	Komiat hetket oy, erä- ja luonto-opas (H 8)
Jussila, Ulla	Etelä-Pohjanmaan Matkailu oy, toimitusjohtaja (H 9)
Hautala, Päivi	Jääskän loma oy, yrittäjä (H 10)
Viita, Jouni	Pajuluoman koulu, koulunjohtaja (H 11)
Iskala, Risto	Seinäjoen ympäristölautakunnan puheenjohtaja (H 12)
Mäkipää, Kari	Vilppulan Kivijaloste Oy, toimitusjohtaja (H 13)
Mäkynen, Raisa	Kivistö-Kasperin Asukasyhdistyksen sihteeri, nuorisiohjaaja (H14)
Sarajärvi, Raimo	Kiinteistöalan yrittäjä, Seinäjoen Jalkapallokerhon puheenjohtaja (H 15)
Anttila, Jarmo	Etelä-Pohjanmaan musiikkiopisto, rehtori (H 16) Seinäjoen kaupunginorkesteri, toiminnanjohtaja
Jaakola, Hilikka	Seinäjoen kaupunki, kaavoitusjohtaja (H 17)
Ilvessalo-Lax, Hannele	Ely-keskus, erikoissuunnittelija (H 18)
Anttonen, Jani	Lakeuden WallRiver Sk8boarding ry, hallituksen jäsen (H 19)
Rauvola, Eija	Agilityurheilijat ry (H 20)
Salo, Riitta	Etelä-Pohjanmaan Rotweiler-yhdistys (H 21)
Lahti, Petriina	lähialueen asukas, äiti, koiranomistaja (H 22)

LIITE 3. Routakallio –työryhmä, Asialista**Aika** 29.04.2014 klo 12.30-15.00**Paikka** Apila (kirjasto), Jaaksi-sali

Läsnä Erkki Välimäki, Seinäjoen kaupunki/kehittämispalvelut (puheenjohtaja)
 Pirjo Korhonen, Seinäjoen kaupunki/ympäristönsuojelu
 Kari Havunen, Seinäjoen kaupunki/kunnallistekniikka
 Hilikka Jaakola, Seinäjoen kaupunki/kaavoitus
 Jyrki Kuusinen, Seinäjoen kaupunki/kaavoitus
 Anne Kotila, Seinäjoen kaupunki/ liikuntatoimi
 Hannu Ojanen, Seinäjoen kaupunki/ puistotoimi
 Sami Mäntymäki, Seinäjoen kaupunki/ kehittämispalvelut
 Jukka Pajunen, Seinäjoen seudun elinkeinokeskus
 Alpo Kitinoja, Vaasan yliopisto
 Harri Korstesoja, Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos/Lakeuden Sukeltajat
 Petri Lepistö, Lakeuden Sukeltajat ry
 Mika Rautiainen, Sukeltajaliitto ry
 Kati Kahri, Lemminkäinen Infra Oyj
 Kari Mäkipää, Vilppulan Kivijaloste Oy
 Mika Lehtinen, Rambold oy
 Minna Laakso, Vaasan yliopisto

1. **Kokouksen avaus**
2. **Tilannekatsaus**
3. **Louhostoiminnan ja itäväylän rakentamistilanne**
4. **Liikuntatoimen puheenvuoro**
5. **Sukeltajien puheenvuoro**
6. **Elinkeinotoimen puheenvuoro**
7. **Vaasan yliopiston opiskelijatöiden tai opinnäytetöiden tilanne**
8. **Alueen yleissuunnitelman valmistelu ja jatkotoimet**
9. **Muut mahdolliset asiat**
10. **Seuraava kokous**
11. **Kokouksen päättäminen**

LIITE 4. Ilmakuva Seinäjoen Routakalliosta

LIITE 5. Kartta Seinäjoesta ja Routakalliosta

ROUTAKALLIO